

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון ק"ז | פרשת תולדות | תשפ"ג

לונדון			ניו יורק			בני ברק			ירושלים			זמני כניסת ויציאת שבת קודש:
בגמ"ח	איאת השבת	בגמ"ח	בגמ"ח	איאת השבת	בגמ"ח	בגמ"ח	איאת השבת	בגמ"ח	בגמ"ח	איאת השבת	בגמ"ח	17:12
	16:54	15:44	17:42	17:20	16:13	17:46	17:16	16:15	17:53	17:15	16:00	

חשיפה: המגיד מישרים הרב גואל אלקריף שליט"א מספר על בחור ניצול שואה, שניצל כמה דקות ללימוד גמרא ועל ידי כך הגיע לישיבת 'חברון' במקום לקיבוץ של השומר הצעיר, ונעשה לאב בית דין | עמ' י"ב

סגולה: סגולה נפלאה לפרנסה מידי מוצאי שבת | עמ' ג'

אקטואליה: מכירת בכורה בזמן הזה - האם יש לזה תוקף הלכתי - תמצית כל השיטות מהראשונים והאחרונים עד הלכה למעשה | עמ' ט"ז

מדור חדש: אוצרותיהם של מגידים | עמ' י'

השבוע בגליון:

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

פקחותו של מרן ה'חזון איש'

וְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד (כה, כז). וברש"י לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות.

ראשי המושבה בבני ברק חיפשו שוחט. בין המועמדים הגיע אדם שעסקני המושבה התרשמו ממנו מאד, כיון שהיה נראה כיהודי ירא שמים, בקיא בהלכות, וזקנו ארוך על פי מידותיו.

לפני שסיכמו עמו סופית על העסקתו ביקשו שייכנס למרן החזון איש, כדי שיתנה על קנקנו, ויתן את הסכמתו למינויו. ה'חזון איש' שוחח עימו, ולאחר מכן אמר להם שלא ימנהו!

שאלוהו מדוע? ענה להם סתומות: "זקנו ארוך" ... ולא הבינו את כוונתו.

לימים התגלה האיש כנוכל רב מעללים. הוא מכר את אותה הדירה לשלשה אנשים שונים, תיווך ומכר קרקעות שאינם שלו, ועוד מעשי נוכלות רבים, ונאלץ לברוח לאמריקה מפחד נושיו ורודפיו הרבים.

שאלו עסקני המושבה את "חזון איש"

ויפה אין בתוכו כלום..."

מעשי איש

איך ידע שהשוחט הזה לא ראוי, וכי נביאות היא?

ענה להם ה'חזון איש' במתק לשוננו: "אילו הוא היה סנדלר עם זקן ארוך היה זה סימן שהוא ירא שמים, אבל פה שבא להיות שוחט, כל זמן השיחה עימי הוא שיחק בזקנו כדי שאשים לב שזקנו ארוך ומגודל, ממילא הבנתי שחוץ מזקן ארוך

מדוע ביקש ה'כתב סופר' לשבת תחת חופתו?

קום נא שְׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֵנִי נִפְשָׁךְ (כז, יט).

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' ל"ד

פניני אביר יעקב עמ' ח'

ועל פי זה נמצא שלא שמע יצחק מפטירת אמו משעת העקידה עד ג' שנים לאחרי זה, כי היה בגן עדן. וכשמע נהג אבלות זמן קצר כדין שמועה רחוקה, ומיד "וינחם יצחק אחרי אמו".

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל (ליקוטי שיחות – בפרשתינו)

אכלו מעל השולחן ולא בהילוך ועמידה

שני גיים בַּבְּטָנָךְ (כה, כג). וברש"י גיים כתיב כמו גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת וכו'. מסופר, צדיק מפורסם אחד נסע פעם אחת בדרך, ואתו עמו כמה מאנשי שלומו. בבואם להינפש מעמל הדרך בבית מרזח אחד, העמידו על הכירה לבשל עבורם תפוחי אדמה, בגמר בישולם, קרב א' מאנ"ש אל התנור, ולקח תפוח א' מן הקדירה בהיותו רעב מאוד. וכראות זאת הרה"צ, אמר אליו בצחות, הנה חז"ל אמרו על רבי ואנטונינוס שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת, הרבותא היא דגם "צנון וחזרת" אכלו על שולחנם דוקא ולא כדרך הרעבתנים שאוכלים ירקות גם בהילוך ובעמידה, רק נהגו צניעות בסעודה שגם צנון וחזרת אכלו על השולחן מסובים בסעודה.

זר זהב (נדפס בילגוריית שנת תרצ"ג, בפרשתינו)

יצחק היה בגן עדן ג' שנים מזמן העקידה

וְהָיָה יִצְחָק בֶּן אֲרַבְעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְקָה (כה, כ). וברש"י שהרי כשבא אברהם מהר המוריה נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקידה שמתה שרה ל"ז שנה, דבת צ' היתה כשנולד יצחק, ובת קכ"ז כשמתה, שנאמר ויהיו חיי שרה וגו', הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה ג' שנים, ונשאה.

מפירוש רש"י זה נמצא שיצחק נשא את רבקה ג' שנים אחרי פטירת אמו. והנה בפרשת חיי שרה (לעיל כד, סז) כתוב "ויקה את רבקה וגו' וינחם יצחק אחר אמו" דעד נישואיו לרבקה עדיין התאבל יצחק על פטירת שרה אמו.

ולכאורה קשה, הרי הדין הוא שאפילו על אביו ואמו אסור להתאבל יותר מ"ב חודש (ראה מו"ק כז:) והאבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה (בר"ר פר' צה, ג ועוד), ואם כן איך התאבל יצחק על פטירת שרה ג' שנים.

ויש לישב על פי פירוש החזקוני (חיי שרה כד, סג. הובא גם בריב"א בפרשתינו בשם מדרש) על הפסוק (שם) "ויצא יצחק" מהיכן יצא מן עדן, שהיה שם משעת העקידה עד עכשיו שלש שנים".

יעקב אבינו פונה אל אביו יצחק ואומר "שבה ואכלה מציד". ואילו עשיו כשהביא את המטעמים לאביו אמר: "יקום אבי ויאכל". יעקב נהג כפי הראוי ונכון לנהוג בסדר האכילה. כמו שאמרו חז"ל במסכת גיטין (ע.) "שלשה דברים מתישין גופו של אדם, ואלו הן: אכל מעומד, ושתה מעומד" וכו'. כמו כן יש לזהר לומר הברכות כשהוא מיושב, עיין כף החיים (קפג, נא). אבל עשיו עם הארץ היה. על כן אמר: "יקום אבי ויאכל".

מסופר על הגאון הכתב סופר זצ"ל: בזמן חופתו כשהגישו לו את כוס היין לטעום הימנו. לא נתפעל החתן מעשרות הרבנים והגאונים שעמדו מסביבו, מאות המכובדים ואלפי המשתתפים, ביקש כסא, התיישב ולגם לגימה אחת מכוס היין. גדולי התורה הפליאו את עוז רוחו וישוב דעתו, וכבר אז ניבאו עליו שעתיד להיות ממנהיגי הדור. לב ישראל-בפרשתנו

רצה לריב עם יעקב על העמוד ולהרגו...

יָקַרְבוּ יָמֵי אַבְל אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי (כז, מא).

שמעתי מתרצים על דרך צחות על מה שנאמר יקרבו ימי אבלי אבי וכו', דאם יהרוג אותו מקודם יהיה צעקה גדולה היתכן שאח יהרוג לאחיו, וכמו בקין והבל שהיה לדראון עולם, אכן חשב כשימות אביו ויצטרך להתפלל לפני העמוד ולומר קדיש, אז כשילך יעקב להעמוד יתן לו עשו מתנות יד כדי להמית ולא יהיה הצעקה גדולה כל כך, כי הרבה יצדקו אותו ג"כ כי הרג אחיו על דבר מצוה, כי הוא רצה להתפלל לפני העמוד ולזכות את אביו בעולם הבא.

ואע"פ שהוא צחות אע"כ הוא אמת ופוק חזי מה עמא דבר, אם שונא לרעהו ולא יוכל לעשות לו רעה בגלוי, אז כשהוא עוסק בדבר מצוה אז יוכל לבזות אותו כי לא נותן כשיעור אשר ראוי ליתן, ופושט טלפיו כחזיר שמתכוון להוכיחו על דבר מצוה, ובאמת כוונתו להכות אותו באגרוף שנאתו, או לאותה בוושה בעוונותינו הרבים. פרדס יוסף - בפרשתנו

סגולה נפלאה לפרנסה

בפרשתנו נאמר (כז, כח): שישחק בידך את יעקב: 'ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש'. בתפוצות ישראל נהוג לומר במוצאי שבת את 'ויתן לך וגו' שהם פסוקים של ברכה לסימן טוב, כדי שיתברכו במעשה ידיהם בתחילת ימי השבוע, מנהג זה כבר הוזכר בספרי הראשונים (עי' בספר כל בו סי' מא'. ובספר ארחות חיים, לרבי אהרן הכהן מלונגיל, ובספר אבודרהם, סדר מוצ"ש). ומובא ברמ"א (סי' רצה, ע"ש במ"ב).

בספר סדר היום (לרבי משה אבן מכיר, ריש מתיבתא בעין זיתון שבצפת, י"ל בשנת שני"ט) כתב, נוהגין לקרוא פסוקים של ברכה (במוצ"ש) כמו 'ויתן לך וגו'. וכל המוסיף הרי זה משובח, מפני שתחילת השבוע צריך להראות עניני טובה וברכה, וסימנא מילתא.

וכמה צדיקים אמרו שאמירתה סגולה נפלאה לפרנסה. ומסופר פעם אחת בא איש אחד אל הרה"ק רבי בנימין זאב מבלטא (נפ' כ' כסלו שנת תקפ"ג, היה תלמידו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ) והיה זה ביום שלישי, והתאונן בפניו, שבא לכאן על היריד ואינו מצליח להרויח כלום. שאלו: אמרת 'ויתן לך' במוצאי שבת? השיב הלה: לא אמרתי, כי הייתי טרוד. אמר לו: ואיך אפשרי שיהיה לך 'יריד' טוב ותרויח מעות כשלא אמרת 'ויתן לך'? קח סידור בידך, ואמור 'ויתן לך' (אמרי פנחס השלם שער השבת אות ח"י).

כיוצא בזה מובא בשם הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב שאמר: מי שאינו אומר ויתן לו במוצאי שבת, איני יודע מאין לוקח פרנסתו במשך השבוע. ולשון דומה מובא בשם הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא איני מבין איך יכול יהודי להמשיך פרנסה בכל השבוע אם לא אמר ויתן לו במוצאי שבת. ובקונטרס 'כנפי יונה' להחסיד רבי יונה צלר מובא שהרה"ק מרוזין אמר איני יודע מנין יש ליהודי שפע בכל ימי השבוע אם הוא אינו אומר דרוך יקרא בסעודה שלישית ויתן לך במוצאי שבת, ואם יקשה לך שאנו רואים יהודים שאינם אומרים ובכל זאת יש להם שפע רע ומר הוא השפע שאינם יודעים מאין הוא בא עכ"ד.

מחוברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

- ווארט יומי • סיפור יומי • הלכה יומית
- אור החיים הק' יומי • פניני אביר יעקב
- זוהר יומי • פניני הדף היומי • זכרון לצדיק

ישירות למייל האישי

לחץ כאן להצטרפות

ככה
מתחילים
את היום!

אברך המקפיד לתת מעשרות מכל כספיו בעדות אישית על סימן מופלא מן השמים - שקיבל באמצעות מס הכנסה, הסכיתו ושמעו:

באמצע "בין הזמנים" של חודש אב, אני מקבל מכתב נוסף ממס-הכנסה. בתחילה חששתי, וחשבתי ש"הנה, הם ראו שאתה משלם חובות שימפילים" עליך כמו "ילד טוב", הם דאגו לך לעוד אחד כזה... אבל בסופו של דבר פתחתי את המעטפה.

והנה, אני קורא ולא מאמין, כמו שבודאי רבים מקוראי העלון - קוראים לא מאמינים: נכתב שם שהם מצאו שיש לי זיכוי על סך של 6,699 ₪ כמעט פי עשר מהסכום ששילמנו, ושהסכום הזה הועבר כבר לחשבון הבנק שלי. מנין הם המציאו את זה? לא יודע, כמו שאני לא יודע מנין הם המציאו את החוב...

הקדוש ברוך הוא הראה לנו, שמה שנאמר "עשר בשביל שתתעשר" זה "עד הסוף", בלי חוכמות. גם אם בהתחלה זה לא נראה כך. ישתבח שמו לעד.

הרב הגאון ר' אליהו חיים כהן שליט"א, מחבר סדרת ספרי "אוצרות התורה" מוסר שיעור קבוע בעיר ראשון לציון. אחד המשתתפים, יהודי יקר בשם משה ימני ה"ו, סיפר לו סיפור מיוחד שהתרחש עימו והוא מיהר למוסרו לנו ע"מ שנפרסמו בעלון.

והנה הסיפור, כפי שכתב זאת משה בעצמו: "מיד לאחר נישואיי בשעה טובה ומוצלחת עם בת זוגתי, החלטנו שאנו מעשרים מכל ההכנסות מעשר-כספים לצדקה, כידוע. יהיה מה שיהיה. ואכן, זיכנו השם לעמוד בזה.

לאחר זמן-מה, נודע לי שיש חוק האומר שכאשר תורמים לעמותות רשומות, כמו: ישיבות וכוללים, ארגוני חסד וכד' מקבלים מהמס-הכנסה החזר חלקי על כך.

ובאמת, בסוף שנת המס (כפי שקורים לזה) הצטברו בידינו כמה קבלות אותם הגשנו למס-הכנסה, שאכן שלחו לנו החזר בסכום נאה. כמובן שמיהרנו לעשר גם ממנו, כמובן... כך במשך תקופה ארוכה, אני מעשר כראוי, מקבל מחלק מהמקומות קבלות, מעביר אותם למס הכנסה ומקבל על כך החזר, תוך כדי שאני מעביר גם למס-הכנסה את מה ש"מגיע" להם מההכנסות שלי.

באחת הפעמים, אני מקבל טלפון מהפקיד מס הכנסה, שמברר אצלי על כמה חובות שלטענתו קיימים. כלומר - לא שילמנו להם כראוי. אני ידעתי, שאני משתדל לשלם להם בקביעות את מה שהם אמורים לקבל, תמידין כסדרן. לא הבנתי מהיכן הפקיד הזה ממציא את החובות הללו.

ניסיתי לומר לו שאני משלם בכל פעם את כל הסכום ולא מחסיר כלום, אך הוא עוד מודיע לי, שגם לאחר הזיכוי על הקבלות של התרומות, נשאר חוב על סך 676 שקלים.

לא עזרו כל הויכוחים וההכחשות שלי. הוא שלח לנו ספח בדואר, בו נכתב שאנו נדרשים לשלם את הסכום הנ"ל עד לאזור סוף חודש תמוז של אותה שנה.

אמנם החוב לא שבר אותנו, שהרי סוף סוף מדובר בכמה מאות שקלים ותו לא, ועד עכשיו שילמנו פי כמה וכמה מהסכום הזה למס-הכנסה, אך אמרתי לעצמי: רגע, אנו הרי קיבלנו על עצמי, שמכל ההכנסות שלי ושל אשתי נעשר מעשר כספים כראוי, ואנו גם יודעים ש"עשר, בשביל שתתעשר" - כלומר, מבטיח לנו הקב"ה שאם נעשר מעשר-כספים כראוי, נתעשר, ואני גם יודע בבירור שעישירתי בצורה מושלמת. אז מנין, למען ה', מנין צץ פתאום החוב הזה?

הדבר הטריד אותי במשך כמה שבועות, ולא נתן לי מנוח. היה זה בעבורי נסיון באמונה, לא פחות - ע"פ מה שאני חושב - מהנסיונות של אברהם אבינו עליהם אנו קוראים בפרשיות אלו. נכון שהסכום הזה הוא לא כ"כ משמעותי, אבל... היכן ההבטחה של הקדוש ברוך הוא לעשירות?

אבל, זיכני ה' לעמוד בנסיון כראוי, ולהתחזק באמונה. אמרתי לעצמי: הקב"ה מעמיד אותי בנסיון, הוא רוצה לבדוק האם גם כשקורים פתאום דברים לא ברורים שאין שום דרך בעולם להסביר אותם, האם אמשך להאמין בו באמונה שלימה ואמיתית, או שחס ושלום תיחלש קצת אמונתי. יומיים לפני התאריך האחרון לתשלום ה"חוב", הלכתי לסניף הדואר ושילמתי את הסכום במלואו. כל הדרך זימזמתי לעצמי: "כל מאן דעביד רחמנא, לטב עביד..."

לאחר כמה ימים, המשכתי כרגיל בעיסוקיי וכמעט שכחתי מהמקרה. כמעט שכחתי, אבל משמיים דאגו להזכיר לי שאכן, ממעשרות מתעשרים, גם אם זה לא מגיע מיד, וגם אם לא לאחר שבוע, אבל זה מגיע בסופו של דבר.

באחת הפעמים, אני מקבל טלפון מהפקיד מס הכנסה, שמברר אצלי על כמה חובות שלטענתו קיימים. כלומר - לא שילמנו להם כראוי. אני ידעתי, שאני משתדל לשלם להם בקביעות את מה שהם אמורים לקבל, תמידין כסדרן. לא הבנתי מהיכן הפקיד הזה ממציא את החובות הללו.

באחת הפעמים,
אני מקבל טלפון
מהפקיד מס
הכנסה, שמברר
אצלי על כמה
חובות שלטענתו
קיימים. כלומר - לא
שילמנו להם כראוי.
אני ידעתי, שאני
משתדל לשלם
להם בקביעות את
מה שהם אמורים
לקבל, תמידין
כסדרן. לא הבנתי
מהיכן הפקיד הזה
ממציא את החובות
הללו.
ניסיתי לומר לו שאני
משלם בכל פעם
את כל הסכום ולא
מחסיר כלום, אך
הוא עוד מודיע לי,
שגם לאחר הזיכוי
על הקבלות של
התרומות, נשאר
חוב על סך 676
שקלים

זכיתי והרווחתי את כל עלויות ההוצאה לאור של ספרי בזכות שמירת העיניים!

הנני מתגורר בעיר בני ברק, בו אני משמש כמגיד שיעור לבחורים בישיבה. יום אחד נאלצתי לרכוש דבר מה בבית המרקחת, ויצאתי מן הבית אל עבר הישיבה כמה דקות מוקדם יותר, כדי לעשות את הדרך העקיפה לבית המרקחת בדרכי לישיבה.

לקחתי את המוצר בבית המרקחת ושמתי פעמי אל הרחוב המוביל אל בנין הישיבה. מכיוון שיצאתי מרחוב אחר שאינני מורגל ללכת בו ביום יום, לא הבחנתי במזדכרה המונעת מהרכבים להיכנס אל הרחוב, נתקלתי בה בעוצמה רבה, נפלתי ארצה כשאני חוטף מכה הגונה בעצמותיי.

התרוממתי מן הקרקע כשברצוני להמשיך בהילוכי לישיבה, אך הרגשתי ייסורי תופת, במיוחד ביד אחת אשר היתה נפוחה לחלוטין. הבנתי כי אין באפשרותי להמשיך בדרכי אל הישיבה. במקום זאת, הלכתי אל מרפאה המקומית להיבדק, ומשם נשלחתי לבית החולים מעייני הישועה לצילום רנטגן.

אחרי עיון בתוצאות בדיקת הרנטגן אמד לי הרופא, כי הוא רואה שעצם אחת ביד נשברה, ובנוסף אחת מן האצבעות יצאה מן המקום. בתחילה החזירו את האצבע למקומה, פעולה אשר היתה כרוכה בייסורים גדולים למרות שנטלתי תרופה לשיכוך כאבים טרם הפעולה, ולאחריו החלו לטפל בעצם השבורה. יצאתי את בית החולים חבוש כולי, מובן מאילוי כי לקח שבועות מספר עד שחזרתי לסדר יומי הרגיל.

יום אחד בשהותי בביתי לרגל ימי המנוחה שנגזרו עלי, נודע לי כי אני זכאי להגיש תביעה נגד השלטון המקומי – עיריית בני ברק על המכשול הקיים ברשות הרבים בידיעת העירייה, אשר ממנו גיזוקתי. השגתי את מספרו של עורך דין שומד תורה ומצוות אשר לו נסיון רב במקרים מעין אלו, והתקשרתי אליו לשמוע האם ואיך ניתן להתקדם בענין.

אחרי שלקח את כל האינפורמציה, אמד לי עורך הדין, כי בכדי שיוכל להמשיך לעסוק בענין הרי שעלי לבוא אליו למשרדו ולחתום על אי אלו מסמכים, בהם אני מצהיר כי אני נותן לו הרשאה שינהל את כל התיק.

"היכן ממוקמת משרדכם?" שאלתי. "ברחוב ז'בוטינסקי ברמת גן".

"תסלחו לי, אמרתי, "אך אינני יכול לבוא לשם".

לפליאתו מדוע אינני יכול להגיע אל משרדו, הבהרתי לו, שהנני מקפיד מאוד לשמור את עיני ומשום כך אינני מהלך במקומות מעין אלו, ולכן, על אף דחיפות הענין אינני יכול להגיע אל משרדו. "בכדי שאוכל להגיש את המסמכים הנכס חייבים לחתום", הסביר לי עורך הדין.

"ואם ברצונכם לקבל אי פעם פיצוי כל שהוא, אזי זו הדרך היחידה בשבילכם", אמר.

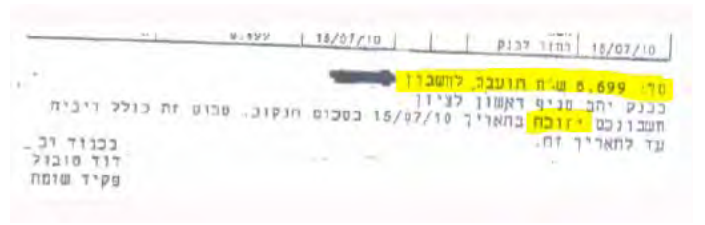
"אם לא אוכל לקבל בגין כך את הכסף, אז לא", אמרתי בתקיפות. "אני אינני מגיע אל רחוב ז'בוטינסקי ברמת גן". במשפט תקיף זה סיימתי את שיחתי עם עורך הדין, ובכך גם סיימתי את הפרשה כולה. כך לפחות חשבתי.

באמצע "בין הזמנים" של חודש אב, אני מקבל מכתב נוסף ממס-הכנסה. בתחילה חששתי, וחשבתי ש"הנה, הם ראו שאתה משלם חובות ש'מפילים' עליך כמו 'ילד טוב', הם דאגו לך לעוד אחד כזה"... אבל בסופו של דבר פתחתי את המעטפה.

והנה, אני קורא ולא מאמין, כמו שבודאי רבים מקוראי העלון – קוראים לא מאמינים: נכתב שם שהם מצאו שיש לי זיכוי על סך של 6,699 ש"ח כמעט פי עשר מהסכום ששילמנו, ושהסכום הזה הועבר כבר לחשבון הבנק שלי. מנין הם המציאו את זה? לא יודע, כמו שאני לא יודע מנין הם המציאו את החוב...

הקדוש ברוך הוא הראה לנו, שמה שנאמר "עשר בשביל שתתעשר" זה "עד הסוף", בלי חוכמות. גם אם בהתחלה זה לא נראה כך. ישתבח שמו לעד.

מאז, אני מתפלל לקב"ה ומבקש שישלח לי עוד כמה חובות וזיכויים כאלו. אני אשמח מאוד... ואם יש אי מי מקוראי העלון שעדיין לא מאמין, דאגתי לצרף גם את הספה של הזיכוי [ראה תצלום מצורף].

ולסיום: כמובן, שגם מהסכום הנכבד הזה שקיבלנו דאגתי לעשות מעשר-כספים. אל תדאגו..."

(גל קבלת שבת)

סיפור בן זמננו: בזכות ששמר על עיניו זכה לקבל תשלום הדפסת ספרו החדש - ושרשרת ניסים של השגחה פרטית...

בהגיעו אל ביתי, שוב הביע עורך הדין את התפעלותו מכך שהייתי מוכן לוותר על כספים המגיעים לי ובלבד שלא אצטרך להלך במקומות פרוצים, ומשם המשכנו וצללנו לשיחה ארוכה. בתוך הדברים נודע לו לעורך דין, שאני הוא מחברם של סדרת ספרים, וכי עומד אני בעיצומו של איסוף כספים עבור הוצאת כרך נוסף בסדרת הספרים.

בהיותו עדיין תחת הרושם העז מכל ההתרחסות, הודיע עורך הדין כי הוא מוכן לשאת בכל עלויות ההדפסה וההוצאה לאור של הכרך המדובר! סגרנו עיסקה שהוא רוכש את זכות ההנצחה על הכרך הנוכחי שעומד לצאת לאור, וכי הספר ייקרא על שמו "מהדורת...". כך

לפחות להודיע לעורך הדין כי תמונת הספר שהוא שילם את עלויות ההדפסה שלו, מתנוססת בראש כל חוצות.

העורך דין הופתע מאוד לשמוע על כך, ואמר שהוא מאוד רוצה לבוא אלי לראות את המודעות. אמר ועשה, הוא הגיע לביתי, התחלנו לדבר והשיחה התגלגלה אודות כך נוסף בסדרת הספרים אותו אני עומד להוציא לאור. העורך דין שוב קפץ על ההזדמנות, ובו במקום לקח על עצמו גם את עלויות ההדפסה של הספר הזה.

היתה זו השגחה פרטית שהפקיד במכון לא שמע לעצתי מסיבה לא מובנת בעליל, ובשל כך הגיע עורך הדין אל ביתי לראות את הפרסומות הענקיות של ספרו, ועל הדרך גם שילם את עלויות ההדפסה וההוצאה לאור של ספר נוסף. כל השרשרת הזו של ההשגחה הפרטית, הכל התחיל מכך שלא רציתי בשום אופן ללכת במקומות לא ראויים, בכדי לשמור את עיני מכל משמר!

ח.ש. בני ברק

(מכתב למערכת גל' טהור עינים)

יום אחד הטלפון מצלצל בכיסי, מעבר לקו היה זה עורך הדין. "הערב אני אמור להגיע לבני ברק לחתונה בבית האדמו"ר מפרעמישל", הוא מודיע לי, "אם תרצה אוכל לעלות לביתכם להחתים אתכם על כל הנדרש".

התברר, כי העורך דין, שהוא יהודי ירא שמים, יצא מהתפעלות מכך שאני מקפיד ושומר בעקביות רבה כל כך על גדרי שמירת העינים שלי, והוא החליט כי יחרוג ממנהגו והוא יבוא אל בית הלקוח – שזה אני – להחתים אותי על הניירות. כמובן שניצלתי את ההזדמנות, בראותי את ההשגחה העליונה שלא אפסיד מתוקף זהירותי בשמירת העינים.

כל זה, היתה רק ההתחלה.

בהגיעו אל ביתי, שוב הביע עורך הדין את התפעלותו מכך שהייתי מוכן לוותר על כספים המגיעים לי ובלבד שלא אצטרך להלך במקומות פרוצים, ומשם המשכנו וצללנו לשיחה ארוכה. בתוך הדברים נודע לו לעורך דין, שאני הוא מחברם של סדרת ספרים, וכי עומד אני בעיצומו של איסוף כספים עבור הוצאת כרך נוסף בסדרת הספרים.

בהיותו עדיין תחת הרושם העז מכל ההתרששות, הודיע עורך הדין כי הוא מוכן לשאת בכל עלויות ההדפסה וההוצאה לאור של הכרך המדובר! סגרנו עסקה שהוא רוכש את זכות ההנצחה על הכרך הנוכחי שעומד לצאת לאור, וכי הספר ייקרא על שמו "מהדורת...". כך זכיתי והרווחתי את כל עלויות ההוצאה לאור של ספרי בזכות שמירת העינים!

הסיפור עדיין לא נגמר! מאז, חלפו עברו להם שלוש שנים, כאשר במשך זמן זה הצלחתי להוציא לאור עוד חלק מסדרת הספרים.

יום אחד נודע לי על מכון מסוים המוציא לאור ספרים רבים, כי הם מתעתדים להפיק יריד גדול של כל הספרים שבהוצאתם, ובהודעה בה הם מכריזים על קיום היריד הם רוצים לפרסם תמונה של הספר שלי.

מבירור הענין התברר לי, כי הספר אשר הולך להיות מוצג על המודעות של המכון, הוא לא אחר מאשר אותו ספר שיצא לאור לפני שנים אחדות, בתרומתו האדיבה של העורך דין. צלצלתי אל המכון והודעתי להם כי כבר יצא ספר נוסף אחרי הספר אותו הם חפצים להציג במודעות היריד, ולכן היה מתאים יותר להציג במודעה את הכרך החדש.

כמה ימים לאחר מכן ראיתי את המודעות הגדולות שהם פרסמו, ונוכחתי לראות כי הם לא החליפו את התמונה רק השאירו את תמונת הספר הישן יותר.

מדוע הם לא החליפו את התמונה אינני יודע, אך אם בכל זאת תמונת הספר הוא מתנוססת בראש מודעות הענק, החלטתי

העורך דין הופתע מאוד לשמוע על כך, ואמר שהוא מאוד רוצה לבוא אלי לראות את המודעות. אמר ועשה, הוא הגיע לביתי, התחלנו לדבר והשיחה התגלגלה אודות כך נוסף בסדרת הספרים אותו אני עומד להוציא לאור

מצא את קרובו האבוד בשיעור תורה, קירב אותו ליהדות עד שהסכים למול את עצמו ומתקרב לתורה ומצוות...

הימים חלפו בדריכות גדולה. הגרמנים סיירו ללא הרף ביערות במאמץ ללכוד את היהודים הנמלטים. בוקר אחד, כשסיים הירשל את תפילתו והעביר את התפילין לידי אחד מחבריו, נשמעה נביחה. המסתתרים בבונקר קפאו בפחד. אחרי הנביחה נשמעו פסיעות מתקרבות. כעבור רגעים שמעו את פסיעות הגרמנים מעל ראשיהם. הם כלאו את נשימותיהם והתפללו בלחש.

ופתאום פרץ כלב לתוך המחילה. היהודים נסוגו בבעתה לאחור, מביטים בחיה מטילת האימה, שאומנה לשסע בני-אדם לגזרים. זהו, בא קיצם.

לתדהמתם, הכלב לא השמיע קול. הוא עמד מולם כמשותק, לא הניע איבר. ולפתע הסב את ראשו כמחפש את פתח היציאה. הירשל סימן לחבריו והללו הצטופפו כדי לאפשר לכלב לזהות את דרכו. כעבור רגע כבר לא היה שם. דקות ארוכות עוד ישבו קפואים, עד שצעדי הגרמנים נדמו. רק אז קלטו את גודל הנס. "זה בזכות התפילין", אמרו זה לזה.

"התפילין!", נמלטה זעקה מפיו. "התפילין שלי במזוודה!".

אלה היו הימים שאחרי מלחמת העולם השנייה. הירשל התנער מן הגיהנום שעבר בשנות המלחמה והחל לפעול

ופתאום פרץ כלב לתוך המחילה. היהודים נסוגו בבעתה לאחור, מביטים בחיה מטילת האימה, שאומנה לשסע בני-אדם לגורים. זהו, בא קיצם.

לתדהמתם, הכלב לא השמיע קול. הוא עמד מולם כמושק, לא הגיע איבר. ולפתע הסב את ראשו כמחפש את פתח היציאה. הירשל סימן לחבריו והללו הצטופפו כדי לאפשר לכלב לזוהות את דרכו. כעבור רגע כבר לא היה שם. דקות ארוכות עוד ישבו קפואים, עד שצעדי הגרמנים נדמו. רק אז קלטו את גודל הנס. "זה בזכות התפילין", אמרו זה לזה.

והנה, דווקא עכשיו, כשכל אימי המלחמה כבר מאחוריו – התפילין אבדו. דמעות זלגו מעיניו. "ארד מן הרכבת ואלך לחפש את המזודה", אמר בנחישות לחברו. "יצאת מדעתך?", ניסה הלה להניא אותו מן הרעיון, אך לשווא. בתחנה הקרובה ירד הירשל מן הרכבת והחל לצעוד על המסילה בדרך ההפוכה.

זמן רב צעד, אך הוא לא חש כלל את העייפות. ופתאום הבחין במזוודתו בשולי הדרך. בשמחה גדולה מיהר לפותחה, ולא היה קץ לאושרו כשנשק לתפילין היקרות. הירשל פנה לשוב לתחנת הרכבת. כעת היו צעדיו קלילים יותר. בתוך כמה ימים הגיע לגרוסורדיין, ומשם התעתד להמשיך את מסעו לבוקרסט.

כמעט עלה לרכבת הנוסעת לבירה, ופתאום חש מישהו אווז בו מאחור. "הירשל", שמע לחישה, "אל תעלה אל הרכבת!". הוא הסב את פניו וראה מולו אחד מחבריו הצעירים. הלה היה נסער. "השלטון הקומוניסטי, שהשתלט על

רומניה, החל לרדוף אותנו. סוכני חרש ממתנינים ליד דירתך. כמה מחברינו כבר נתפסו".

"אני לא מאמין", מלמל הירשל, "התפילין הצילו את חיי פעם נוספת!". הוא סיפר לחברו מדוע ירד מן הרכבת. כשסיים, ביקש החבר הנרגש להניח את התפילין. "בשמחה", השיב הירשל.

כעבור זמן מה חזר הצעיר ועיניו לחות מדמעות. "אני מוכרח להתוודות לפניך", אמר להירשל. "מאז המלחמה לא הנחתי תפילין; אבל מהיום והלאה אני מקבל עליי שלא להחסיר יום אחד בלי להניח תפילין!".

הירשל היגר לארה"ב והקים משפחה גדולה. הוא נפטר בשנת תשע"ג, בהיותו בן 98.

(גליון שיחת השבוע)

למען יתומי המלחמה ששרדו. הוא וחבריו אספו ילדים יהודים שנתרו בחיים והביאו אותם לבוקרסט, בירת רומניה. עתה ליווה קבוצת ילדים יהודים מדרבצן שבהונגריה לגרוסורדיין שברומניה.

מה עושים עכשיו? התפילין! הוא שמר עליהן מכל משמר, במאמצים על-אנושיים, גם בשעות הקשות ביותר. עתה פתאום נלקחו ממנו בדרך מטופשת כל-כך.

הוא זכר היטב את הרגע שבו נכרתה ברית בינו ובין התפילין שלו. זה היה כאשר גויס למחנה כפייה. הוא וכמה מחבריו החליטו שלא להכניס לפיהם מאכלי טרפה. בקושי רב הצליחו לשרוד, על-ידי שהחליפו את מנות המרק הדלוח במעט לחם. או-אז גמלה בלבו ההחלטה שלא לעזוב את התפילין ולו לרגע אחד. לעיתים, כששמע על ביקורת מתקרבת, הטמין אותן בשלג. כל פרידה כזו מילאה אותו חרדה ששוב לא ימצאן.

אך בדרך נס התפילין תמיד המתינו לו. רבים זכו להניח אותן בהיחבא, במסירות נפש ממש.

עם התמורות במצב הלחימה נשלחו הירשל וחבריו לחזית. שם אולצו לכרות שוחות, לפרק מוקשים ולהציב מכשולים נגד טנקים. הם היו בין הפטיש ובין הסדן. מולם הרוסים היורים לעברם, ומאחוריהם קלגסי השטן הנאצי, המשגיחים עליהם בשבע עיניים לבל יברחו. גם אז לא נפרדו הירשל והתפילין. הוא החזיק אותן על גופו, בכיס אחד תפילין של יד ובכיס השני תפילין של ראש.

בחורף תש"ד (1944 למספרם) הגבירו הגרמנים את קצב משלוחי המוות של

היהודים האומללים. הירשל וחבריו, שהיו עתה בהרי הקרפטים, החליטו להימלט. יום אחד ניצלו רגע של היסח הדעת וברחו ליערות. שם חפרו מחפורות מוסוות והסתתרו. בלילות היו מסתננים אל הכפרים הסמוכים, מתחננים לעזרת האיכרים ומבקשים מעט לחם או תפוחי אדמה כדי להחיות את נפשם. הללו ריחמו על האסירים הנמלטים, נמנעו מלהסגירם לידי מבקשי נפשם והעניקו להם מזון.

הימים חלפו בדריכות גדולה. הגרמנים סיירו ללא הרף ביערות במאמץ ללכוד את היהודים הנמלטים. בוקר אחד, כשסיים הירשל את תפילתו והעביר את התפילין לידי אחד מחבריו, נשמעה נביחה. המסתתרים בבונקר קפאו בפחד. אחרי הנביחה נשמעו פסיעות מתקרבות. כעבור רגעים שמעו את פסיעות הגרמנים מעל ראשיהם. הם כלאו את נשימותיהם והתפללו בלחש.

כמעט עלה לרכבת הנוסעת לבירה, ופתאום חש מישהו אווז בו מאחור. "הירשל", שמע לחישה, "אל תעלה אל הרכבת!". הוא הסב את פניו וראה מולו אחד מחבריו הצעירים. הלה היה נסער. "השלטון הקומוניסטי, שהשתלט על הרדוף אותנו. סוכני חרש ממתנינים ליד דירתך. כמה מחברינו כבר נתפסו"

פניני אביר יעקב

מחברים לתורתו של המקובל האלוף רבי יעקב אבוחצירא זי"ע

פנינים על הפרשה:

עיקר תולדותיהם של צדיקים - מעשים טובים

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (בראשית כה יט). יש לדקדק, דפנתח בתולדת יצחק, והפסיק ואמר אברהם הוליד את יצחק ולא הזכיר תולדות יצחק. ואפשר לרמוז, משום דקימא לן עקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, כמו שפרש רש"י גבי אלה תולדת נח (שם ו ט), וגם כאן בא לרמוז, ואלה תולדת יצחק, ומה הוליד, אברהם הוליד את יצחק, כלומר הרואה את יצחק בקדשה וענוה ויראת ה' ואהבתו, היה אומר לא יצא זה כי אם מאברהם, שכך הם מדותיו. נמצא לא הזכיר הכתוב כי אם מעשים טובים של יצחק, שהם עקר תולדות הצדיקים:

(פיתוחי חותם פרשת תולדות)

המקבל את הברכות יקבל את התורה

רבקה הבינה את כוונת יצחק

ורבקה שמעת בדבר יצחק אל עשו בנו וילך עשו וגו'. ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר. הביאה לי ציד וגו'. ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך (בראשית כז ה-ט). הנה רבקה ברוח הקדש שבה הבינה דעת יצחק, ואמרה, אם פונתו לברך עשו בהחלט, למה לא יברך אותו תכף ומיד, ולמה תלה לו הברכות בצידה, ולמה לא רצה לצוות לו בפני שום אדם. אלא ודאי זה הכנה לתורה, ורצה יצחק, כיון שגסתפק לו הדבר מי ראוי לקבלת התורה, לעשות נסיון בדבר, אם לא יהיה שום עכוב לעשו ולא יתגלה הדבר ויקדימונו יעקב, אז עשו הוא הראוי, ואם לא היה ראוי, יטל יעקב הברכות:

כיון שנודע לה הדבר הבינה שרצון ה' שיעקב יתברך

וזהו שאמר ורבקה שמעת בדבר יצחק אל עשו, בינו לבינו ביחוד, שלא ישמע הדבר לזולת, והבינה דעת יצחק כדכתבנו, שעם כל מה שגזר יצחק, אפלו הכי נתגלה הדבר ליעקב וקדם ונטל הברכות, בודאי שמאת ה' היתה לו, והוא שראוי לקבלת התורה. וזהו שאמרה רבקה ליעקב הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך, כלומר, הוא מדבר לו ביחוד על דעת שאין שומע, ונראה לי בדעתו שאם יש שומע ויתגלה הדבר ותקדים אתה לברכות ולא יכיר בך, זה סבה לך מאת ה' ותזכה לברכות ולתורה. ומכל מה שגזר אביך שלא ישמענו אחר, הנה אני שמעתי, ומדאני שמעתי, שמע מנה דרצון ה' שתזכה אתה בברכות ובתורה, לכן בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך, וזו עצמך וקום הקדימונו לעשו כדי שתזכה לברכות ולתורה, וקום מהר אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים, רמזה לו לשתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה [וכו']:

עצות וסגולות:

ענייני לימוד התורה (ו')

הלומד לשמה יתגלה לו הפנימיות שבסיפורי התורה

לפי שפשט התורה כמו הספורים נחשבים לעין הרואה כתבן וקש אבל הם מלבושים למה שבתוכם שהם הרמזים והסודות, כמו תבן וקש שהם מלבוש לחטה. והזוכה ללמד תורה לשמה יתגלה לו מה רמוז ומה גנוז בתוך הספורים ההם, ואז יבין וישכיל דדבר גדול התבן הוא, שהוא הספור. (פיתוחי חותם, פרשת חיי שרה)

לימוד תורה לשמה משרה שכונה בישראל

מיום שחרב בית המקדש בעונותינו הרבים נסתמו מעינות החכמה, והספרא אחרא גברה, והיא הגורמת מניעת החכמה מבני אדם, ואפלו יהיו טורחים חכמי הדור עד שיבררו ההלכה כהלכתה, מפל מקום הספרא אחרא יש לה כח לחזר ולסתם מעינות החכמה. אבל מכל מקום, ללמוד תורה לשמה בין החברים גורמת להשרות שכונה בישראל (אבות פ"ג מ"ו) ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים (סנהדרין צ"ט).

(פיתוחי חותם פרשת ויצא, ד"ה וירא)

ע"י חידושי תורה נבראים עולמות חדשים

אף על פי שהמקטרגים רדפו אחריו מצד שיש בידו איזה עון שגדול מנשא, אף על פי כן יש גם דבר גדול שמתיש פחם ומבטל קטרוגם, ולא ישאר בידו שום חטא. והדבר הגדול הוא החדושים שמחדש בתורה, שעל ידי החדושים שמחדש אדם בתורה עושה הקדוש ברוך הוא בשבילם ארצות ושמים חדשים, כמו שכתוב (ישעיה סו כב) 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה, עשיתי לא נאמר אלא עשה, על ידי החדושים שמתחדשים בתורה לשמה (זוהר ח"א ד:), וכמו שכתבנו למעלה.

(אלף בינה, אות למ"ד ז)

בכל יום יוסיף יגיעה בתורה

כשם שהוא מתעורר בכל יום להוסיף קדשה ופרישות יותר ממה שעבר, כך צריך להיות יגע ועמל בתורה בכל יום יותר ממה שעבר, כדי שיעמד על אמתתה ויתגלו לו טעמיה וסודותיה על אמתתם, דעל ידי זה נעשה אדם שלם בצלם אלהים.

(מעגלי צדק, אות ז"ן ד"ה זאת תורת)

העוסק בהבלים לא יכול לידבק בתורה

ולא שיהיה דבוק התורה כי אם על ידי שכחי עמך ובית אביך, כי העוסק בהבלי העולם אי אפשר לו לעסק בתורה.

(דורש טוב, דרוש א' למתן תורה)

הכח העצום שיש ללומד תורה

ולזה יתבונן האדם הנלבב, בראותו כי הוא יתוש שפל, ונתן לו השם יתברך זה הכח העצום והממשלה הגדולה להיות על ידו מתפרנסים עליונים ותחתונים בשביל עסקו בתורה,

(גנזי המלך, תיקון התשובה אות מט)

אוצרותיהם של מגידים

המסע המתיש הסתיים. האשה והילדים הגיעו ל'אליס איילנד', ולאיש נודע שאשתו מסורבת כניסה!

נסער כולו מהר אל ידידו ר' שבת, עדכן אותו אודות ההתפתחות השליליות, וסיים: "אני לא מסוגל לחיות בלי אשתי והילדים. אני מודיע לך שאם לא יאשרו את כניסתם - חיי יסתיימו!". הוא אפילו ידע באיזה אופן הם יסתיימו, ור' שבת נחרד לשמע על כך. "תכנס לרבי מקופישיניץ! יעץ לו. נכנס הידיד לרבי, ספר הכל, וסיים באותה אזהרה מחרידה. הרבי שקע במחשבות למשך כמה רגעים, והפטיר: "אני מתחייב לך שבתוך שבועיים תאושר להם הכניסה".

המגיד מישרים הרב שלמה לוינשטיין בסיפור מופלא איך הרבי מקופשיניץ הציל חיי אדם בהבטחה ברורה, בלא שידע איך ההבטחה תקוים... ומה עשה שההבטחה תקוים...

הגיעו ל'אליס איילנד', ולאיש נודע שאשתו מסורבת כניסה!

נסער כולו מהר אל ידידו ר' שבת, עדכן אותו אודות ההתפתחות השליליות, וסיים: "אני לא מסוגל לחיות בלי אשתי והילדים. אני מודיע לך שאם לא יאשרו את כניסתם - חיי יסתיימו".

הוא אפילו ידע באיזה אופן הם יסתיימו, ור' שבת נחרד לשמע על כך. "תכנס לרבי מקופשיניץ! יעץ לו.

נכנס הידיד לרבי, ספר הכל, וסיים באותה אזהרה מחרידה.

הרבי שקע במחשבות למשך כמה רגעים, והפטיר: "אני מתחייב לך שבתוך שבועיים תאושר להם הכניסה".

מעודד עזב האיש את חדרו של הרבי, והחל לספר את הימים. חלפו שבועיים, ולא יאומן כי יסופר: האשה והילדים קיבלו אישור לאזרחות אמריקנית!

ה'מופת' עשה לו כנפים בניו יורק וגלילותיה...

איש אחד, סקרן מטבעו, החליט לנצל את ההזדמנות ולברר באופן ישיר כיצד עושים מופת שכזה? האם יש עדיין רוח הקדש בימינו? בשיחה עם ידידו - רבי אברהם שרייבר, נכד ה"חתם סופר" - סיפר על כוונתו להכנס אל הרבי ולהתענין אודות כך...

רבי אברהם הזהיר אותו נחרצות שלא יעז לעשות כזאת 'חוצֶפֶע'! ובזה הסתיימה השיחה ביניהם.

חולף זמן, האיש פונה לרבי אברהם

ר' שבת שיינפלד, היה מוכר בארצות הברית כיהודי חסידי יקר שהגיע מוינה.

ידיד היה לו שאף הוא היגר מאירופה לארצות הברית.

אותו ידיד התגורר בינתיים בגפו, ועמל על השגת ה"פאפירן" [מסמכים] עבור אשתו וילדיו שנוותרו באירופה והתכוננו להגר לאמריקה. אמנם, גם לאחר שהשגו המסמכים היה הידיד נתון במתח. ההפלגה מאירופה לארצות הברית תארך מספר שבועות, ואז יגיעו אשתו וילדיו לאי המהגרים הנודע 'אליס איילנד'. חשוב לדעת: לא פחות משני אחוזים מכלל המהגרים לא אשרו רפואית ונשלחו חזרה למדינת המוצא שלהם! ולאשתו של הידיד היתה בעיה רפואית.

המסע המתיש הסתיים. האשה והילדים

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וגו' (כה, כא).

המדרש (בראשית רבה סג, ה) אומר: "ויעתר יצחק לה' - ששפך תפלות בעושר". הרב דוד שמואלי הביא את באורו של המגיד מדובנא זצ"ל לדברי חז"ל אלו:

כשאדם מבקש בקשה מהמלך, אין זה ראוי שירבה בשאלתו ובבקשתו, אלא יצמצם דבריו, כמאמר חז"ל: "תפסת מרבה לא תפסת".

אמנם, כל זה כאשר הוא מבקש עבור עצמו, אבל כשמבקש עבור חברו - אז יכול הוא להאריך ולהרחיב את בקשתו. וכן דרך הצדיקים, שכשמבקשים עבור עצמם מקצרים, אך כשמבקשים עבור אחרים - מאריכים בתפלתם.

והנה אמרו חז"ל (בבא קמא צב ע"א): "המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחלה". לפי זה, מי שיבקש עבור חברו - ירויה יותר מאשר אם יבקש עבור עצמו, שהרי עבור עצמו לא ימלאנו לבו להרבות בקשות כמו שיכול להרבות עבור זולתו.

זהו שאמרו חז"ל: יצחק אבינו שפך תפלות בעושר והרבה בתפלות, משום שהתפלל "לנכח אשתו" - הוא היה מתפלל עבור צערה של אשתו, ולכן "ויעתר לו ה'", כי גם הוא היה צריך לאותו הדבר.

ב"מוסף שבת קדש" של יתד נאמן הובא המעשה הבא, שהוא דוגמה להנהגה של המתפלל על חברו מחמת שנושא עמו בעל:

אוצרותיהם של מגידים

להתפלל ולבקש מהשם יתברך: שלח נא ישועה ליהודי הזה – ואל תהפוך אותי לשקרן!

את הספור לפרטי פרטי [שכאן הובא בקצור] ספר כ"ק אדמו"ר מקופישניץ שליט"א – כפי ששמע מרבי אברהם שרייבר.

(המגיד משרים הרב שלמה לונגשטיין – מתוק האור – יצחק ויעקב אבינו)

לו שהבעיה תפתר – למרות שאין לי מושג איך.

ומה יקרה אם לא תפתר?

מקסימום אצא מהספור 'א ליגינער' [שקרן] – אבל הצלתי נפש מישראל! זה מאד לא נעים שכולם יראו ששקרתי, אבל הוא ימשיך לחיות!

מה כן? מיד כאשר עזב האיש את החדר, לקחתי ביד את ספר התהלים והתחלתי

ואומר: "נו, מה אתה חושב ששמעתי לעצה שלך? מה פתאום! נכנסתי אל הרבי ובקשתי לשימוע כיצד היה יכול להבטיח לאדם שבתוך שבועיים תפתר הבעיה. מה זה, רוח הקדוש?!"

"אספר לך" – אמר הרבי זצ"ל. "כאשר סיים האיש את דבריו עם אזהרתו הנחרצת אודות חייו שעומדים לפני סיומם, חשבתי לעצמי: פיקוח נפש! חיבים להציל את היהודי הזה. אבל איך עושים זאת? אתחייב

והנה יצא הקול שרבי אברהם גניחובסקי נתכבד להיות סנדק, ומאז החלו רבים לכבדו בסנדקאות, וכבר לא היה יכול לסרב, אך מאידך גיסא הרגיש בעצמו, לרוב ענוותנותו, שאינו ראוי לשמש בתפקיד נכבד זה, על כן קיבל על עצמו שלא לקרוא יותר בשום 'כתב עת' (עיתון)...

המגיד מישרים הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א בסיפור מאלף ששמע מבעל המעשה, איך קבלה שקיבל על עצמו החזיק בחיים את בן חבירו כ-17 שנה...

אלא אם נותן לו 'יד' – על ידי שאינו עומד כחומה בצורה על גדרי הקדושה. ושומר נפשו ירחק מלסייע לשונא הגדול הוא היצה"ר לכבוש את מקדשו ותפארתו.

אדרבה, יוסיף האדם משמרת למשמרת וירבה בגדרים וסייגים. כה אמר הרה"ק הייטב לב' ז"ע בהספדו על הגה"ק המהר"ם שי"ק ז"ע (נפש יהונתן, וארא ד"ה הירא) דהנה בעשו כתיב (כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים' וצ"ב, מה 'דבר והיפוכו' יש כאן, מה ענין איש שדה ליושב אוהלים, אלא דחז"ל אמרו על הפסוק (שמות כב ל) 'זבשר בשדה טריפה לא תאכלו' – דהכוונה לבשר שיצא חוץ למחיצתו (חולין קטז:), וכלומר ש'איש שדה' מרמז על מי שאין לו מחיצות, ולא הציב לעצמו גדרים וסייגים, זה האיש טריפה הוא,

לעומתו יעקב אבינו נקרא 'יושב אהל' הוא מוקף מארבע צדדיו במחיצות – גדרים וסייגים להתרחק מן העבירה (ובא לשבח את המהר"ם שכל ימיו הלך בדרכי אבות והציב גדרי קדושה), וזה כל ההבדל בין יעקב לעשו – אם יש לאיש גדר וסייג הרי הוא מבני יעקב ולהיפך ח"ו...

מסופר על הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל אשר פעם היה נצרך לסכום גדול, וביקש מאחד ממכריו שנולד לו בן במז"ט

זה אין עשו יכול להשתמש בכוחו אלא אם יש לו 'סיוע' מיעקב, והיינו באופן שנחלש קול יעקב. ובזה ביאר היטב לשון התפלה (מוסף של שלוש רגלים) 'זאין אנהנו יכולים לעשות חובותינו בבית בחירתך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד שנשתלחה במקדשך', שיד' זה מורה על ה'בית יד' והסיוע שנתנו בעוונותינו לעשו וממשיכי דרכו, שרק מכה זה היו יכולים להחריב את בית המקדש.

וכדרך שהדברים אמורים בכלל כך נאמרו גם לפרט, שאי אפשר ליצר הרע להחריב את בית המקדש הפרטי של כל אחד ואחד

הקל קול יעקב והימים ידי עשו (כז, כב). נוראות אמר הגה"ק ה'בן איש חי' ז"ע (עיי' בא"ח דרשות, פרשת בהעלותך ד"ה וכי תבואו מלחמה) בדברי חז"ל (בר"ר סה כ) על הפסוק בפרשתן (כז כב) 'הקול קול יעקב והימים ידי עשו' – בשעה שיעקב מרכין בקולו (נחלש מלהשמיע קולו בתורה ובתפלה) ידי עשו שולטות, ולכאורה קשה מדוע הזכירו את הימים, והרי עיקר כוחו של עשו הוא בחרב, וכמו שברכו יצחק על חרבך תחיה' (פסוק מ), וה'יד' אינה אלא אוחות את החרב. וביאר על פי מה שאמרו חז"ל (בר"ר ה י) בשעה שנברא הברזל בששת ימי בראשית התחילו כל האילנות מרתתים ומתייראים, כי עתה נברא הברזל שממנו עשוי הגרזן שהוא משחית וגודע את העצים, 'אמר להם הברזל, מה לכם מרתתים, עץ מכם אל יכנס בי ואין אחד מכם ניזוק', כלומר, שאי אפשר לחטוב את העץ רק על ידי הברזל שבראש הגרזן, כי עדיין נצרך להשים בתוכו חתיכת עץ שתשמש כ'בית יד', ואז יוכל חוטב העצים להניף ידו בחזקה לגדוע את העץ.

ונמצא שכל כוחו של הברזל כנגד העצים הוא רק באמצעות העצים עצמם. וזהו שדייקו חז"ל בלשונם על ידי עשו, שאף שעשו קיבל את כח החרב מיצחק, אך אי אפשר לחרב בלא בית יד, ועל דרך

אוצרותיהם של מגידים

כל חד לפי דרגתו...

כניסתי למקוה טהרה בכל יום, כ'גדר' וסייג לשמירת עיניים בקדושה וטהרה. והנה, קבלה זו נשמרה בידי במשך י"ז שנים תמימות, עד שבשלהי חודש אלול תש"פ החילתי לחשוב 'עד מת' אחזיק את קבלתי זאת, הרי ממילא המקוה ריקה מאדם בשעה שהנני הולך שמה, וכן עשיתי...

בר"ה בבוקר לא הסירו את המשקפיים לפני כניסתי... והנה, לחרדת לב אירע האסון הנורא במוצאי ר"ה, ולמדתי מכך נוראות, שיייתכן מאד כי חייו של החולה נתנו לו במתנה, והיו תלויים בזכות הקבלה טובה שקבלו לזכותו לפני כ-17 שנה, וכל עוד שהקבלה נשמרה, נשתמרו גם חייו בעולם הזה...

(באר הפרשה)

מעשה נורא שמעתי מ'מרא דעובדא' הדר כהיום בעיירה 'טאהש' ואלו דבריו, במוצאי ר"ה תשפ"א אירעה ל"ע תאוונה (עקסידענ"ט) נוראה בגלילות העיר מאנסי, באותו מעמד עלתה נשמתם של שני אברכים צעירים בסערה השמימה, תנצב"ה. והנה, אחד מהם היה חולה לפני כשבוע עשרה שנה - בילדותו, במחלה הנוראה ה", במשך שנה עבר הילד 'טיפולים' עד שבס"ד הבריא לגמרי, ומספר 'מרא דעובדא' הנ"ל, באותה שנה הייתי כבן ט"ו שנים ולמדתי 'חברותא' עם אבי הילד בישיבת 'שער אפרים' בע"ת מאנסי, דבר מחלתו נגע אל לבי, וקבלה טובה לזכותו קבלתי ע"ע להסיר מעל עיני את 'בתי העיניים' (משקפיים) בטרם

שיעניק לו את הסנדקאות, שהרי ידוע שסנדקאות מעשרת (כמובא ברמ"א י"ד ס"י רסה יא), ואכן באותו שבוע הגיע לידו מן השמים סך עשרת אלפים דולר שהיה סכום עתק בימים ההם. והנה יצא הקול שרבי אברהם נתכבד להיות סנדק, ומאז החלו רבים לכבדו בסנדקאות, וכבר לא היה יכול לסרב, אך מאידך גיסא הרגיש בעצמו, לרוב ענוותנותו, שאינו ראוי לשמש בתפקיד נכבד זה, על כן קיבל על עצמו שלא לקרוא יותר בשום 'כתב עת' (עיתון). לימים אמר, כי אכן העשירות השניה גדולה היא יותר מהראשונה... וכלומר שאותה קבלה טובה 'שווה' יותר מאלפי זהב וכסף... ואף אם נאמר שזוהי מדרגה גבוהה ואין הדבר שווה לכל נפש, אך מכאן נלמד עד כמה ערך ושוויות יש לכל תוספת גדר,

הוא ראה בקיר פתח קטן. הוא החליט להסתכן ולנסות להמלט מן המקום דרך הפתח שבקיר. בשל תנאי החיים במחנה הוא היה שלד מהלך, אך הוא החליט להפוך את החסרון ליתרון. בגופו המצמק הוא השתחל דרך הפתח הקטן ונמלט החוצה. בדרך נס הוא הצליח לברוח מן המקום ולהגיע ליער. לאחר מכן הוא הצטרף לקבוצת פרטיזנים וכך שרד את השואה

המגיד מישרים הרב גואל אלקריף שליט"א מספר על בחור ניצול שואה, שניצל כמה דקות ללימוד גמרא ועל ידי כך הגיע לישיבת 'חברון' במקום לקיבוץ של השומר הצעיר, ונעשה לאגב בית דין | יש קונה עולמו בשעה אחת...

בא אריה וטרף את נמרוד. וכך נשאר בגדי חמודות אלו אצל עשו.

ומהיכן הגיעו בגדים אלו לנמרוד? הם היו אצל אדם הראשון בגן עדן, וממנו עברו מדור לדור, מאיש לאיש. חם בן נח גנב את הבגדים הללו והביאם לנח אביו, כדי שלא יפגעו בו החיות בתבה. אחר כך מסרם לבנו כנען, כנען נתנם לכוש וכוש נתנם לנמרוד.

נמרוד היה "גִּבּוֹר צֵיד לְפָנָי ה'" (י, ט). הוא היה לוכד את החיות, וכלם התפעלו ממנו כיצד הוא עושה זאת, וסופו שהוא עצמו מת על ידי הבגדים הללו.

כשעשו הרג את נמרוד הגבור, הוא מיהר לבשר על כך לאברהם סבו. אמר לו יעקב: אין למי לבשר, סבא אברהם נפטר היום. הצטער עשו וחשב לבו:

לוחצים על איזו חיה - היתה החיה באה וממלאת את רצונו של האדם.

מה עשה עשו? בקש מנמרוד שישאיל לו את בגדיו. הוא לחץ על צורת האריה,

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכרה (כה, לב)

הפרשה מלמדת אותנו יסוד חשוב ביותר: אדם יכול לאבד את עולמו בגלל מעשה שטות של רגע. ומאידך, הוא יכול לקנות את עולמו בזכות עקשנות של רגע.

עשו בא מן השדה עיף ורעב. הוא הרג את נמרוד, כי ידע שנמרוד השליך את סבא שלו אברהם לכבשן האש, וכן היה בין המלכים שנלחמו באברהם, הלא הוא אמרפל מלך שגער.

כיצד עשו הרג את נמרוד?

רבי עובדיה מברטנורא בספרו "עמר נקא" מביא מדרש: לנמרוד היו בגדי חמודות, אלו היו בגדים מיוחדים שהיו בהם צורות של כל החיות, וכשהיו

אוצרותיהם של מגידים

טרחתי להרוג את נמרוד ואינני יכול לבשר על כך לאברהם, אם כן, טרחתי היתה לשוא.

חלשה דעתו של עשו ורצה להפיג את צערו באוכל. הוא היה עיף ורעב וראה את יעקב מבשל נזיד עדשים, תבשיל אבלים. הוא בקש מיעקב: "הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאֵדָם הָאֵדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אֲנִי". אמר לו יעקב: "מִכֶּרֶה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְךָ לִי", תמורת הנזיד. שאל אותו עשו: מהי הבכורה הזו? השיב לו יעקב: היא מיועדת עבור עבודת כהנים. ומתי תהיה עבודת כהנים? - עוד זמן רב. אמר עשו: "הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלִמָּחָה זֶה לִי בְּכֹרִי".

עשו מכר את הבכורה, ולא נחה דעתו עד שלעג ובוז לה - "וַיִּבֶז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה". ומאחר ומכר את הבכורה, הוא גם הפסיד את כל הברכות. כשהתברר לו ההפסד הגדול שלו - כבר היה מאוחר מדי. ברגע אחד של חלשה, בגלל תאוה של רגע - הוא איבד את עולמו.

קנה את עולמו בשעה אחת

היה נער חרדי בשואה ששהה באחד המחנות. יום אחד הכניסוהו הנאצים לחדר, הורו לו לפשוט את בגדיו ולהכנס למקלחת. הוא ראה בקיר פתח קטן. רגע לפני שהסיר את בגדיו, הוא החליט להסתכן ולנסות להמלט מן המקום דרך הפתח שבקיר. בשל תנאי החיים במחנה הוא היה שלד מהלך, אך הוא החליט להפוך את החסרון ליתרון. בגופו המצמק הוא השתחל דרך הפתח הקטן ונמלט החוצה. בדרך נס הוא הצליח לברוח מן המקום ולהגיע ליער. לאחר מכן הוא הצטרף לקבוצת פרטיזנים וכך שרד את השואה.

בסיום מלחמת העולם הוא עלה על אניה מפעילים והיא הפליגה לארץ ישראל. האניה עגנה בנמל חיפה, שם קדמו את פניהם פעילי עליה. הם הודיעו להם שעוד מעט יבוא אוטובוס ויקח אותם לאחד הקבוצים של "השומר

הצעיר". הוא לא שמע על "השומר הצעיר" ולא היה לו מושג מהי המשמעות שיש לכך על עתידו הרוחני.

הוא חשב בלבו: חבל על הזמן, עד שיבוא האוטובוס, אלך לאיזה בית כנסת בסביבה להתפלל, ללמוד. אמרו לו: "אין הרבה זמן, האוטובוס אמור להגיע בקרוב, ואם תלך - אתה עלול להפסיד אותו".

אך הוא בשלו. נכנס לבית כנסת קרוב. אחרי תקופה ארכה שלא למד גמרא, צפו ועלו בו רגשות עזים. הוא נגש לארון הספרים והוציא משם כרך גמרא. פתח את הגמרא ובבת אחת צלל לתוך הסוגיה. הוא חש מתיקות עצומה ולא יכול היה להפרד מן הגמרא.

כשסיים ללמוד חזר למקום ההתאספות של קבוצת העולים, אך התברר לו שאיחר את המועד. האוטובוס הגיע מזמן והסיע את כל הקבוצה.

לא היה לו לאן לפנות. הוא חזר לבית הכנסת, שם פגש יהודי חרדי וסיפר לו שאיחר את האוטובוס שעשה את דרכו לקיבוץ, תוך שהוא הוא נוקב בשם הקיבוץ.

כששמע היהודי את שם הקבוץ, אמר לו: "דע לך, משמים הצילו אותך! זה קיבוץ של השומר הצעיר. אלו היית מגיע לשם, מהר מאד היית עוזב את הדת". והוסיף: "בוא אתי, אני אדאג לך למקום מתאים".

הוא נסע אתו לירושלים והכניסו לשיבת "חברון". הנער הצעיר פליט השואה נעשה בחור ישיבה. הוא גדל בתורה ונהיה אב בית דין.

חוט השערה הבדיל בין שני מסלולי חיים קטביים כל כך. מה הביא אותו להיות גדול בתורה ואב בית דין ולא קבוצניק חלוני? כמה דקות של לימוד. היה חבל לו על הזמן עד שיגיע האוטובוס והוא ניצל את הזמן ללמוד, ומן השמים דאגו לו שהלמוד הזה יהיה פתח וכניסה לעולמה של תורה בארץ

ישראל.

יש מאבד את עולמו בשעה אחת, ויש קונה את עולמו בשעה אחת.

בהחלטה של רגע - ישיבה או אצטדיון

זו היתה מעלתו של יעקב - וַיִּזְדוּ אַחֲזֵת בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ. אל תזלזל בדברים הקטנים, תאחז במצוות שבני אדם דשים אותן בעקבם. במעשה אחד קטן אתה יכול לקנות עולם ומלואו.

לעמת זאת, עשו מזלזל בדברים הקטנים. ברגע אחד של טפשות וקלות דעת הוא מכר את הבכורה תמורת נזיד עדשים.

היה בקנדה יהודי עשיר גדול בשם בלומפילד. בא אליו הרב מפוניבז' זצ"ל ואמר לו: "אני רוצה להקים ישיבה בארץ ישראל, אם תתרם סכום כסף גדול, היא תקרא על שמך". אמר לו העשיר: "תבוא מחר".

באותו יום הגיעו אל העשיר נציגים מטעם המדינה ואמרו לו שהם מתכננים להקים אצטדיון כדורגל, אך אין תקציב. הוא שמע והסכים מיד לתרום סכום כסף עצום. הוא לא אמר להם "תבואו מחר"...

לא חלף זמן רב, ועל שמו של אותו בלומפילד הוקם אצטדיון כדורגל גדול בתל אביב.

העשיר נפטר מן העולם, ומה הן הזכויות שלו? משחקי כדורגל, חלולי שבת, ה' ירחם.

וכעת נתאר לעצמנו מה היה קורה אלו לא היה דוחה את הרב מפוניבז' ואומר לו "תבוא מחר", אלא היה געגה לו מיד ותורם את הסכום הגדול להקמת מקום תורה, הרי היו נזקפים לזכותו בשמים אלפי דפי גמרא. כמה חבל שבגלל החלטה קלת דעת של רגע הוא איבד הכל.

(הגאון רבי גואל אלקריף שליט"א - דורש טוב בראשית)

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

האם יש בעיה הלכתית ללכת עם טלית קטן מלוכלך | הפשרת בקבוק קולה קפוא בשבת - פרטי הדינים בזה | התחייבויות בין מחותנים | נושא מענין מפרשתנו - מכירת בכורה בזמן הזה - האם יש לזה תוקף הלכתי - תמצית כל השיטות מהראשונים והאחרונים עד הלכה למעשה

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

מנן הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א
ראב"ד העדה החרדית בירושלים

שהל"ת נדחה רק בשעה שמקיים המצוה. ולדברינו יש ליישב, דבעלמא אמרינן דכיון שסיבת ההיתר משום שהעשה דוחה הל"ת, לכן הל"ת נדחה רק בשעה שמקיים העשה, אבל בציצית כדי שיוכל הל"ת להידחות לקיום העשה, על כרחך זקוקים אנו שיותר לגמרי האיסור כלאים, דאי הל"ת ידחה רק לקיום העשה לא יוכל ללוש חוטי ציצית בבגד, שהרי מקיים העשה רק בחוטי הציצית והאיסור כלאים עובר גם בבגד, לכן כדי שיותר כלאים לא סגי שהל"ת ידחה לקיום העשה רק בעינן שהחוטים שמקיים בהם מצות ציצית אינו עושה איסור כלאים בבגד, ולכן אפי' בלילה שאין קיום מצוה נמי מותר.

(וכל דברינו הוא לבאר שי' ר"ת, אבל ר"ת עצמו לא סבר כן, דהא בתוס' שם איתא דר"ת עצמו נתקשה מ"ש כלאים בציצית שהותר גם שלא בשעת המצוה, מכלאים בבגדי כהונה שלא הותר רק בשעת העבודה, ולכן חידש ר"ת דאיה"נ גם כלאים בבגדי כהונה הותר שלא בשעת עבודה. ולדברינו דהיתר כלאים בציצית שלא בשעת קיום המצוה הוא רק משום דאל"כ לא יוכל העשה לדחות הל"ת וכמ"ש, א"כ בכלאים בבגדי כהונה דלא שייך טעם זה (דהתם המצוה בלבישת כל הבגד) אינו מותר אלא בשעת קיום המצוה. ומוכרח דר"ת עצמו דאינו מחלק בין ציצית לבגדי כהונה לא ס"ל כביאורינו הנ"ל).

מיהו יש לדחות, דהנה בקובץ הערות

שקשורים בו, וכמו דמב' בגמ' שבת דמדון נוי מצוה יש לכרוך הס"ת בשיראין נאים, הרי דאפי' שיראין נאים שרק כרוכים סביב זהו ג"כ כבוד לס"ת). ולכא' יש להוכיח מהא דמותר להניח חוטי ציצית צמר בבגד פשתן משום דעשה דוחה לא תעשה, ותקשי דהרי קיום המצוה הוא רק בחוטי הציצית, והאיסור כלאים הוא גם בחוטים וגם בבגד, וא"כ היאך דוחה העשה דציצית האיסור כלאים שבבגד, וע"כ מוכח שקיום מצות ציצית הוא גם בטלית עצמה, שהבגד והחוטים כולו יחד הוא גוף המצוה.

ויש לבאר עפ"י מש"כ ר"ת (תוס' חולין קי ב) דהא דהתירו חוטי ציצית בבגד פשתן אי"ז דוקא בשעת קיום המצוה, אלא אפי' בלילה שאין מצות ציצית ג"כ הותר כלאים בציצית דלגמרי שרא רחמנא ביה כלאים. והקשו המפרשים דהא המקור דעשה דוחה ל"ת היינו משום דילפינן לה מכלאים בציצית, וא"כ מאי שנא דבציצית אמרינן דכיון דעשה דוחה הל"ת, כבר לגמרי שרא רחמנא כלאים שבציצית, ובעלמא אמרינן

האם מותר ללכת בטלית קטן שאינו נקי

שאלה:

האם מותר ללכת בטלית קטן שאינו נקי, מה הדין לגבי כשרות הציצית בכהאי גוונא, והאם זה רק לכתחילה או גם בדיעבד?

תשובה:

ברש"י ב"ק ט ב מבאי מגמ' (שבת קלג ב) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, ס"ת נאה לולב נאה טלית נאה (אמנם בגיר' דידן בגמ' שבת לא נזכר "טלית נאה"), ומבואר שמדין נוי מצוה צריך להיות הטלית נאה, וא"כ כ"ש דראוי להקפיד שהט"ק לא יהא מלוכלך. מיהו לשיטת הרמב"ם (פ"א דתפילין ה"ב) שבפרשיות התפילין א"צ שרטוט, שדין שרטוט הוא משום נוי, וכיון שהפרשיות מחופין בבתים ואינם נראים, אין בזה דין נוי מצוה, א"כ ה"נ אם לובש הט"ק מכוסה תחת בגדיו, אין קפידא שהטלית יהא נאה. אמנם י"ל דאף אם אין דין נוי מצוה בט"ק המכוסה, מ"מ כשהוא מלוכלך הרי"ז כמזלזל במצוה ויש בזה משום "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך".

ויש להסתפק אם הבגד והחוטים כולו יחד הוא גוף המצוה, או דהמצוה הוא רק בחוטי הציצית (ומה שצריך מדין זה קלי ואנוהו יהיא "טלית נאה" היינו משום שטלית נאה זהו כבוד לחוטי הציצית

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

רק אינו נאה אלא כבר מאוס ג"כ כשר למצוה, דכיון שאין קיום המצוה בבגד רק בחוטי הציצית וכמ"ש לעיל, לכן אם הבגד מאוס אפשר דאינו נפסל למצוה, אבל פשיטא שמדין נוי מצוה צריך לדקדק שהטלית יהא נקי וכמ"ש לעיל מרש"י בב"ק שמדין זה קלי ואנוהו צריך "טלית נאה".

למעשה:

כשהט"ק מלוכלך הוא זלזול במצוה – וכן כשמלוכלך הוא מאוס ואף שלא נפסל למצוה, מדין נוי מצוה צ"ל נקי.

התוס' שם, דהרי דין זה קלי ואנוהו נאמר רק לענין לכתחילה אבל אינו נפסל בדיעבד משום כן. ויש לתרץ דשיהא נאה נאמר רק לכתחילה ולא לעיכובא, אבל כשאינו רק שאינו נאה אלא שהוא מאוס כגון יבש, פסול. וכן הריב"ש כתב שמדין זה קלי ואנוהו כתב מנומר פסול בס"ת (הובא בב"י י"ד סי' רע"ו), ומב' כמ"ש דכשהו מכוער אי"ז רק דין לכתחילה אלא פסול לעיכובא. מיהו אפי' למשנ"ת בשיטת רש"י, מ"מ אפשר דמודה רש"י שטלית מלוכלך שלא

עמ"ס יבמות (סי' ס"ט ס"ק כ"ז) מוכיח דא"צ לקיום המצוה בשעת הדחיה כדי לדחות הל"ת, אלא סגי במעשה המצוה לדחות הל"ת, יעו"ש מה שהוכיח כן. וא"כ ה"ה כאן, אף שקיום המצוה הוא בחוטי הציצית ולא בבגד, מ"מ לבישת הבגד זהו צורת מעשה המצוה בציצית ושפיר גם הבגד דוחה ל"ת דכלאים. וכן נראה עיקר דקיום המצוה הוא רק בחוטי הציצית. ורש"י ברפ"ג דסוכה פירש דלולב יבש פסול משום זה קלי ואנוהו, ותמהו עליו

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א אב"ד ק"ק באר ישראל

שקפאו חלקית או אפילו קפאו לגמרי סמוך לאש או בשמש כדי לזרז את ההפשרה. ובודאי שיותר לשתות משקה שהונח להפשירו ליד האש או בשמש.

אולם, יש שמחמירים בבקבוקים שקפאו לגמרי שלא להניחם בשמש או ליד האש כדי לזרז את ההפשרה.

הסבר: נאסר לרסק קרח בשבת, ונחלקו הראשונים בטעם האיסור, אם הוא משום יצירת המים, או שמדובר בחלק מגזירת חכמים שלא להשתמש במשקים שזבו מפירות העומדים לסחיטה, מחשש שמא יסחוט, ובכלל גזירה זו אסרו להשתמש בכל מוצק שנהפך למשקה על ידי פעולות האדם. איסור זה שייך הן בקרח שקפא לפני שבת והן בקרח שקפא בשבת.

הילדה ששמעה בשיעור שאסור להניח דבר להפשרה סמוך לאש גם כאשר אין חשש שיגיע לחום שהיד סולדת בו ובעצם 'תבשל', זכרה נכון: יש פוסקים שסברו שיותר להניח את הדבר הקפוא בטמפרטורת החדר, אך אסור לעשות פעולה אקטיבית כדי לזרז את ההפשרה וכתבו שכאשר מניח את הדבר הקפוא ליד האש, הרי הוא כמרסק את הקרח וזו פעולה שנאסרה. הרמ"א פסק שיש להחמיר כשיטות אלו (אם לא במקום הצורך) ולכן

להניח את הבקבוקים ליד הסירים, סמוך לאש, שם המקום חם בהרבה והם יפשירו במהירות. לא היו לנו במקום ספרים כדי לבדוק, אבל בתי אמרה בפסקנות שבשיעור ששמעה בנושא זה נאמר במפורש שאסור להניח דבר קפוא ליד האש כדי שיפשיר. המציע טען שכנראה השיעור עסק בהלכות בישול והאיסור הוא להניח את הדבר סמוך לאש כך שיש חשש שיגיע ליד סולדת ויתבשל, אבל היא עמדה על דעתה שאסור גם כשהדבר לא יכול להתחמם כל כך.

בשבת בבוקר, כשעתיים לפני הסעודה, גילתה בתי שנשכחו במקפיא עוד מאתמול, שלושה בקבוקי קולה. היא הוציאה אותם, הניחה אותם על אדן החלון הגדול בסלון, שהיה שטוף שמש יוקדת, ואמרה בחצי-חיוך: חבל שלא היתה שמש גם בלילה. אחיה, שהצעתו נדחתה בליל אמש, אמר: אם אסור להפשיר בקבוקים ליד האש גם כשאין חשש לבישול, סימן שהבעיה היא בעצם ההפשרה. אני לא מבין מה הבעיה, אבל אם ישנה בעיה כנראה שאין הבדל בין הפשרה בשמש להפשרה באש.

האם מותר להניח את הבקבוקים שקפאו לגמרי או למחצה, ליד האש? ובשמש?

תשובה

מעיקר הדין מותר להניח בקבוקים

הפשרת קולה שקפאה בשבת

שאלה:

בהיותנו בנופש בדירה באחת הקריות החרדיות בצפון הארץ, השתמשנו במקרר שהעמידו לרשותנו בעלי הבית. מקרר זה היה קטן מעט מהגדרש לצורך משפחתנו הגדולה בלעה"ר, ולכן לא יכלנו לשים בתוכו כרגלנו את בקבוקי השתייה הקלה שאנו נוהגים להגיש לשולחן השבת.

הפתרון שמצאנו היה לשים את בקבוקי המשקה במקפיא כשעתיים לפני כל סעודה, וכך הם היו קרים מאוד בזמן ההגשה.

כבר בסעודה הראשונה אירעה תקלה, רצינו להתפלל בליל שבת בבית כנסת מרוחק שבו עבר לפני התיבה חזן מפורסם, וכך בשל אילוצי הזמן הוכנסו הבקבוקים למקפיא מוקדם מדי, וכשהגענו לסעודה מצאנו שתכולת חלק מהבקבוקים קפאה. חלק מהבקבוקים הקפואים היו קפואים לחלוטין וחלקם קפא למחצה.

התפתח דיון: אנחנו רגילים בבית שכאשר נגמר החלב, מוציאים שקית חלב מההקפאה ומניחים אותה להפשרה על השיש במטבח. לכן היה ברור לנו שאין כל בעיה להניח את הבקבוקים להפשרה ולשתותם. אבל אז הציע אחד הבנים שכדי שהקולה תהיה ניתנת לשתיה לפני המנה העיקרית, כדאי

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

של מחותן בהוצאות דירה וכיוצא בהן, היא התחייבות כלפי בני הזוג ולא כלפי המחותן השני. ולכן כשמחותן אחד אינו נותן את חלקו, פטור גם המחותן השני מלתת את חלקו ועל הזוג חובה להודיעו שהנתינה בטעות.

גדוניה וכדומה, מה שנהוג לתת לפני החתונה לצורך סידור הדירה, על זה הם מחוייבים לפני החתונה. כל השאר יכולים לעשות לאחר החתונה.

כל זה באופן שלא כתבו.

העצה הנכונה היא לכתוב ברור ולהגדיר מתי ואיך. וכדרך שכותבים בשטר התנאים מה יתנו לפני החתונה, כך לכתוב ביניהם גם לגבי סכומים נוספים שמתכוונים לתת מתי יתנו זאת לבני הזוג.

מקורות להרחבה:

מכתלי בית הדין ח"ג.

פרק רביעי דינים לט-מב, מד, ובהערות שם.

התחייבויות בין מחותנים

שאלה:

כאשר המחותנים מתחייבים לשלם עבור הזוג, כסף לדירה או למוצרים מסויימים שדרכם לקנות אחרי החתונה.

איך מגדירים את ההתחייבות (כמובן, שלא כתבו על זה בשטר התנאים וההתחייבויות), לגבי מועד התשלום, האם החוב כבר חל מייד עוד לפני החתונה, וצריך להפקיד את הסכומים הנ"ל אצל שלישי. או שמא ההתחייבות היא רק בעת הקנייה?

(למשל בימינו, כאשר מצוי לרוב, שהמחותנים לא קונים דירה, עד שמזדמנת איזו מציאה).

תשובה:

כללו של דבר צריך לדעת שהתחייבות

צדקה הילדה כשטענה שאין להניח את הבקבוקים ליד האש.

גם אחיה שטען שלפי דבריה אסור להניח את הבקבוקים בשמש במכוון כדי להפשירים מהר, צדק, שכן כאמור אין האיסור קשור לאש דוקא אלא לכל זירוז ההפשרה כמו ריסוק הקרח בידיים.

למרות זאת, נראה שבבקבוקים שקפאו למחצה יש להקל, כי רבים מהפוסקים נקטו שכשהקרח נמצא בתוך מים מותר לרסקו. ואף שלהלכה נקט המשנה ברורה שטוב להחמיר כדעת הפוסקים שהאיסור הוא גם כשהקרח בתוך מים, מסתבר שכשמצטרפים שני הגידונים: הקרח נמצא בתוך משקה וההפשרה לא נעשית ממש בידיים, יש מקום להקל.

מקורות להרחבה:

שו"ע ורמ"א ס' ש"ח סעיף טז. ס' ש"כ ס"ט, משנ"ב ס"ק לה, ארחות שבת ח"א

הגאון רבי יצחק בירך דסקל שליט"א
מח"ס בינת המשפט

את הסעודה כדי שימכור לו בתמורה את בכורתו, והסברתי לו, שכשיבוא משיח צדקנו ויבנה בית המקדש, העבודה תהיה בבכורות, ואני רוצה לעבוד את העבודה בבית המקדש, והסכים לעיסקה זו ומכר לי את בכורתו. האם חל הקנין כשם שחל אצל יעקב אבינו, או דלמא דוקא שם שהיה זה לפני מתן תורה, חל הקנין?

תשובה

הקנין לא חל, כיון שקדושת בכור היא מהותית כמו כהן, וכשם שאין כהן יכול למכור כהונתו, אין הבכור יכול למכור בכורתו. והטעם שעשיו מכר בכורתו, או שהיה זה על החלק הממוני בלבד, או שמכר את החלק של כבוד שהיה נהוג לתת לבכור, או שיעקב רק רצה לפסול את עשיו מלעבוד, כיון שבלאו הכי היה פסול, או שלפני מתן תורה העבודה בבכור היתה רק ענין של חשיבות, אבל לעתיד לבוא זה ענין של קדושת בכור ממש ככהן. ועוד שכל זה

העבודה לעתיד לבוא, האם חלה המכירה.

הנידון

"אנו שני אחים, אני ואחי הגדול הבכור שדר בחוץ לארץ, אבינו נפטר מזמן, ואין כלל נכסים שנשארו בירושה. לצערי הוא אינו שומר תורה ומצוות. אחי הבכור בא אלי לביקור, והכנתי עבורו סעודת מלכים. לפני הסעודה אמרתי לו שאני נותן לו

מכירת בכורה בזמן הזה - האם יש לזה תוקף הלכתי - תמצית כל השיטות מהראשונים והאחרונים עד הלכה למעשה

האם אפשר למכור קדושת בכור, לעבודה לעתיד לבוא

ובו יבואר: א. שאי אפשר למכור את הבכורה, כשם שכהן אינו יכול למכור כהונתו. ב. הטעם שעשיו מכר ליעקב, נחלקו בזה הראשונים: ג. "א שמכר רק את החלק הממוני. ד. "א שמכר רק את החשיבות שהיה לבכור כגדול הבית. ה. "א שיעקב היה באמת בכור ליצירה. ה. "א שלפני מתן תורה כל אחד היה יכול לעבוד, ונתנו כבוד לבכור, לכן היה אפשר למכור, למחול על כבודו. ו. הטעם שלעתיד לבוא העבודה תהיה בבכור. ז. הטעם שחלה מכירת עשיו ליעקב, על דבר שלא בא לעולם. ח. קנה מחבירו הבכור, את זכות

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

רש"י (כה, לא) "בכרתך - לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה: עכ"ל, והיינו הא דתנן בזבחים (ק"ב, ב) "עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים" עכ"ל, הנה מבואר שצריך להיות בכור ממש, ואם אי אפשר למכור את הבכורה איך מכרה לעשיו. ומצאתי בתוס' השלם על התורה שגם כן הקשו התוס', איך מכר עשיו את הבכורה, וז"ל "מכרה כיום, ותימא האיך יכול עשיו למכור הבכורה והלא יצא ראשון ממנא נפשך, אלא י"ל בכור ליצירה לא היה אלא ללידה, כי יעקב נוצר תחלה במעי אמו, ולא היה יכול לצאת תחלה מפני עשיו, צא ולמד משפופרת של ביצה שפיה קצרה, שאתה מכניס בה שני אבנים הנכנס ראשון יוצא אחרון, אם כן מן הדין היה יעקב בכור" עכ"ל.

הנה מבואר שבאמת היה יעקב הבכור, כי הוא הראשון ליצירה, ומעיקר הדין העבודה היא ביעקב כי הוא הבכור, אבל כיון שעשיו נולד ראשון היה צריך למכור לו את הבכורה. ודבריהם צריכים עוד ביאור דאם באמת היה יעקב הבכור סוף סוף למה הוצרך לקנות את הבכורה מעשיו. ולפי המבואר בדברי הר"ז יתיישב הכל, דלפני מתן תורה באמת קדושת בכור היתה ליצירה, אלא שגדול הבית היה הבן שנולד ראשון, ויעקב רצה לקנות ממנו את הכבוד של הבן הגדול, כדי לקבל את הברכות וכל מה ששייך לבן גדול, וכן שלא יערער על העבודה של יעקב, ויטעון שכיון שהוא הגדול גם העבודה שלו.

העולה מזה: לשיטת בעלי התוס' על התורה, לא ניתן למכור חלק בכורה לעבודה, וזה שעשיו מכר את הבכורה, כיון שבאמת יעקב היה הבכור כי היה בכור ליצירה, לכן קנה מעשיו שלא יעבוד שלא כדן, כי מעיקר הדין הבכורה שייך ליעקב. וכשעיינתי בדברי הראשונים על מכירת עשיו את הבכורה, מצאתי שדברי הגר"ז מקורו כבר בדברי רבותינו הראשונים כמבואר להלן, ונביא שיטה שיטה ונפרשה, ואפילו הראשונים שפירשו שמכר את הבכורה לעבודה, גם אין ללמוד מזה שאפשר למכור, כמבואר להלן.

בזו יהיר ואיש זרוע לפיכך השביעו" עכ"ל. אם כן גם לענין מכירת בכורה לעתיד אין ללמוד כלל ממכירת עשיו.

והנה רש"י מפרש (שם פסוק לא) שמכר לו את העבודה, וז"ל "בכרתך - לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה" עכ"ל. ויש לברר האם היא דעת הכל, או שיש חולקים בדבר, והאם יש ללמוד מזה לזמן הזה.

האם אפשר למכור קדושת בכור

בתחלה נבאר האם אפשר בכלל למכור קדושת בכור, דבסברא נראה שקדושת בכור אי אפשר למכור, כשם שכהן אינו יכול למכור קדושתו בכסף, דבכור הוא קדוש על ידי לידתו, ואף על פי שבכור יכול לסלק עצמו מחלק הבכור שהיא מתנה, כמבואר בבא בתרא, הני מילי לענין הממון שזוכה לשני חלקים, יכול לסלק עצמו מחלק הבכורה, שממון ניתן למחילה, אבל העבודה בבכור ששייכת לקדושת בכור, איך שייך למכור ותמהתי בזה מאוד.

ומצאתי שכבר עמד בזה מרן ר"ז הלוי ומובא בכתבי תלמידיו, וז"ל "איך מכר עשיו את הבכורה ליעקב, והרי בכורה תלוי במציאות של פטר רחם, ומה שייך מכירה על זה, ותידך דברמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ז איתא הגדול קודם לבן הקטן ממנו, הרי שיש זכות מיוחדת של בן הגדול, אף שאינו בכור לגבי קטן, ויתכן לומר דעשיו מכר ליעקב רק זכות ממנו של בן גדול שזה כבר אינו חלות כמו בכור ורק זכות ושייך על זה מכירה, והנה כתיב ויקרא את עשיו בנו הגדול דיצחק רצה לברך את עשיו לא משום שהיה בכור, אלא משום שהיה הגדול, ולכן כתב רש"י שם יהי ברוך, גם ליעקב הברכות. כבר הייתי מיצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין, והיינו מאחר שקנה ממנו את הזכות של בן הגדול עכ"ד.

הנה מבואר דלפי הר"ז הלוי קדושת בכורה לא ניתנת למכירה, ומה שמכר עשיו ליעקב הוא הזכות של גדול הבית.

העולה מזה: מבואר בגר"ז הלוי, שאי אפשר למכור בכורה שהיא תלויה בפטר רחם, ועשיו רק מכר את החשיבות של גדול הבית, שהיה אז לבכור.

שיטת בעלי התוס' על התורה

אלא שיש להקשות על דבריו הא פירש

יהיה רק בעולם הבא המתוקן, שהוא עולם אחר לגמרי, ולא שייך למכור היום על עולם עתידי כזה. וראוי למחות על מעשה כזה, שגורם לישראל לבזות את עבודת המקדש.

ביאור התשובה

הערה

המקור שלעתיד העבודה בבכור, מובא בסוף הסימן.

צדדי הספק

המקור שאפשר למכור בכורה, הוא בתורה הקדושה (בראשית כה, כט - לג) דכתיב "כט) וַיִּזְד יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֵא עֲשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיפִי: (ל) וַיֹּאמֶר עֲשָׂו אֶל יַעֲקֹב הֲלִעֵיטֵנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עֵיפִי אֲנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִם: (לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מַכְרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי: (לב) וַיֹּאמֶר עֲשָׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכָרְהָ: (לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבִּעֵה לִּי כִּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב" ע"כ. והנה אם מכירת עשיו ליעקב היא חלק הממוני שיש לבכור עודף על הפשוט, אין כלל ראייה ממכירת עשיו ליעקב את חלק הבכורה, שאפשר למכור את הבכורה לענין עבודת בית המקדש שהוא דבר רוחני, דדלמא זוקא מכירה של חלק הממוני אפשר למכור, ולא חלק הבכורה של העבודה. ואפילו אם נאמר שהמכירה היתה על חלק הבכורה לעבודת המקדש, יתכן שאין ללמוד מלפני מתן תורה לאחר מתן תורה.

שכתב הריב"ש (שו"ת הריב"ש סימן שכח) וז"ל "עוד כתבת, שראית כתוב בשם הרב רבינו יעקב בן הרא"ש ז"ל שכתב בשם אביו הרא"ש ז"ל, דהמקנה דבר שלא בא לעולם, אם נשבע על ככה, שקנה הקונה, ואפילו מת המקנה המקח קיים, וראיתו ממכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב, וכתב השבעה לי. ואמרת שאודיעך דעתי. תשובה. לאו הרא"ש ז"ל, ולא הרב רבינו יעקב חתימי עלה, ואינו רואה לתלות בגברי רב רבי כותיהו סברא זו שאין לה על מה שתסמוך, גם הראיה שהביאו בשמם אין לה עקר, לפי שהיה קודם הדיבור, ומאן לימא לן שלא היה אדם מקנה אז דבר שלא בא לעולם, והשבעה היתה לרוחא דמלתא שלא יערער עשו בדבר, כי הכירו יעקב

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

שיטת תרגום יונתן

ז"ל תרגום המיוחס ליונתן ויאמר יעקב זבין יומנא, כיום דאנת עתיד למיחסן ית בכירותך ל" ע"כ. [כתר יונתן: ויאמר יעקב מכור היום, כיום שאתה עתיד לרשת, את בכורתך לי]. הנה מבואר שיעקב קנה מעשיו את חלק הבכורה בממון אביו, שיגיע לחלקו לאחר פטירת אביו, ולא קנה כלל את קדושת בכור לעבודה.

העולה מזה: לפי תרגום יונתן, יעקב קנה מעשיו את חלק הבכורה בממון אביו, שיגיע לחלקו לאחר פטירת אביו, ולא קנה כלל את קדושת בכור לעבודה.

שיטת הרשב"ם והאבן עזרא

וגם הרשב"ם פירש כן ז"ל "מכרה כיום - כלומר לאלתר. מיד מכור לי חלק בכורתך הראוי לך [ב]ממון אבי בממון שאתן לך, ואחר כך אתן לך המאכל לעדות [ו]לקיום. כדרך שמצינו ויאכלו שם על הגל לקיום ברית בין לבן ליעקב" עכ"ל, וכן כתב האבן עזרא ז"ל "והבכורה שיקח פי שנים בממון אביו. ויא שיש לבכור לעולם מעלה על הצעיר לקום מפניו ולשרתו כבן לאב" עכ"ל, הנה בפירוש ראשון מפרש על ממון אביו, ולפי פירוש שני הוא כפירוש הגר"ז שהיה הבכור מכובד לשמש את אביו, וכיון שזה ענין של כבוד יכול למכור אותו.

העולה מזה: גם לשיטת הרשב"ם ופירוש ראשון באבן עזרא, עשוי מכר רק את חלק הממון שיש לבכור. ולפירוש ב' באבן עזרא, עשוי מכר את הכבוד שיש לבכור בבית.

שיטת הרד"ק

וגם הרד"ק כתב כפי הפירוש השני של האבן עזרא שהיה זה ענין של כבוד ז"ל "מכרה כיום - זו הכ"ף תקרא כף האמת, כמו כי אותו כהיום תמצאן (שמואל א' ט') ויהי העם כמתאוננים (במדבר י"א) לב רשעים כמעט (משלי י' כ') כמשיגי גבול (הושע ה'), ר"ל מכירה גמורה תמכרנה לי היום, והבכורה להדרו ולכבדו ולקום מפניו, לפי שהיה בכור והוא לא היה ראוי לכך, והיה קשה בעיניו לכבד אדם כמוהו, אלא שלא יכול להמנע מזה מפני מנהג העולם, ואמרו כי כן היה מנהג להיות לו מעלה ויתרון בירושת אביו, כענין שצותה התורה

על פי שנים וכל זה מכר לו, ואף על פי כן נענש בזה, לפי שעשה בזה כנגד מנהג העולם, וכבדו כבוד גדול אחר כן מפחד אלהים" עכ"ל.

העולה מזה: לשיטת הרד"ק, מכר לו את החשיבות של בכור במעלה ובירושת אביו, כיון שלא היה ראוי עשיו לזה.

שיטת רבי אברהם בן הרמב"ם

ורבי אברהם בן הרמב"ם גם מפרש כרש"י שקנה יעקב מעשיו את זכות העבודה, והוקשה לו איך אפשר למכור קדושת בכור, ומתיר דכיון שעשיו לא היה ראוי נפסל מן העבודה, שלפני מתן תורה, בכור שנפסל נלקח ממנו הבכורה.

ז"ל "ויאמר יעקב מכרה וגו'. לא לצרות עין יעקב ע"ה, אלא כדי להשתמש בשעת הכושר להעביר את הבכורה אליו לפי שהוא היה ראוי לה יותר ממנו, ואין ספק כי הבכור היה מוכן לכהונה בימי קדם קין בכור היה, והוא היה המתחיל בקרבן, ושם כפי הפשט בכור היה, והוא היה כהן לאל עליון כפי מה שפירשו בו שהוא מלכי צדק, אלא שאם הבכור אינו ראוי, הבכורה ניטלת ממנו. ראובן בחללו יצועי אביו, נתנה בכורתו ליוסף וכאשר נגלה במעשה העגל שהלויים היו ראויים יותר מבכורי ישראל, העביר ה' יתעלה את מדרגת הבכורה מהם ונתן אותה לבני לוי, ולפי שידע יעקב שהוא ראוי למדרגת הבכורה יותר מן עשו, כיון להעביר אותה אליו" עכ"ל.

הנה מבואר דלפני מתן תורה היה אפשר להעביר קדושת בכורה ממי שאינו ראוי למי שראוי, כשם שה' העביר את קדושת הבכור לכהנים. וכל זה לפני מתן תורה, אבל לעתיד לבוא שיהיה העבודה בבכור, בודאי לא יתכן להעביר בכורה, ואין ללמד כלל ממה שנעשה לפני מתן תורה. כפי שיבואר להלן.

העולה מזה: רבי אברהם בן הרמב"ם הקשה, איך מכר עשיו בכורתו ליעקב לעבודה, והרי לא ניתן למכור בכורה. ותיירץ, שהבכור היה ראוי מבריאת העולם להקריב קרבנות, כמו שקין היה בכור והקריב, אלא שבכור שנפסל ניטל ממנו הבכורה, כמו שניטל מראובן. וזה היה לפני מתן תורה, אבל לעתיד לבוא לא שייך זה,

כמבואר להלן.

שיטת הרמב"ן

גם מלשון הרמב"ן מוכח שמפרש שמכר לו חלקו בממון שיפול לו לאחר מיתת אביו, וכך מפרש את תרגום אונקלוס, ומפרש דמה שאמר עשיו "כהיום", הכונה, שכאשר יגיע לאחר מיתת אביו חלק הממון יזכה בו. ז"ל הרמב"ן "והנראה מדעת אונקלוס, כי בעבור היות מכירת הבכורה לאחר מיתת אביהם, אמר, מכרה לי הבכורה לאיזה יום שתפול בו, וזה שמוש "להן" בלשון ארמית, להן את אזיל, לאיזה מקום, מן הן את מודע לי, וכן בפרשת וישלח (ב"ר עה א) ולהן אינון אזלין, מן הן דאתברון. והוא לשון מורגל להם במקומות הרבה" עכ"ל.

העולה מזה: הרמב"ן מפרש שמכר לו חלקו בממון שיפול לו לאחר מיתת אביו, וכך מפרש את תרגום אונקלוס. ומפרש, דמה שאמר עשיו "כהיום", הכונה, שכאשר יגיע לאחר מיתת אביו חלק הממון יזכה בו.

שיטת החזקוני

גם החזקוני הוקשה לו, איך אפשר למכור חלק בכורה בעבודה, ותיירץ כשיטת רבי אברהם, שכיון שעשיו נפסל מלעבוד, לכן יעקב היה יכול לקנותה ממנו. ועוד תירץ שהיה זה ענין של כבוד, ומסיים ואומר בפירוש, שכאשר נוהג העבודה בבכורה אי אפשר למכור חלק בכורה. ז"ל "מכרה כיום פרש"י וכו'. כדאמר (ברכות לב, ב) כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, וכל שכן שלא יעבוד עבודה, ובאותו זמן העבודה היתה בבכורות. דבר אחר, אמר יעקב, חייב אדם בכבוד אחיו הגדול ממנו, ורשע זה אינו ראוי לכבוד. כיום של עכשיו, שעדיין אין העבודה נוהגת, אבל לעתיד שהעבודה בבכורות, אין אדם רשאי לקנות בכורה" עכ"ל.

הנה הוקשה לחזקוני איך מכר עשיו בכורה, ותיירץ בב' דרכים: א'. שכבר נפסל מעבודה שהרג את הנפש. ומשמע שלפי פירוש ראשון, בכור שנפסל מעבודה אפשר למכור לאחר את הבכורה. עוד תירץ, שלא מכר את העבודה, לכן דקדק לומר היום, היינו עכשיו שאין העבודה נוהגת בבכורה, לכן אפשר למכור, לענין כבוד גדול הבית. הנה הוקשה לחזקוני איך מכר עשיו

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

ודחה את הפירוש שהיה ראשון ליצירה, ומתוך דעשיו היה פסול לעבודה, כמו שכתב רבי אברהם בן הרמב"ם.

וז"ל "בכורתך. לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב: אין רשע זה כדאי. דאם לא כן איך הותר לו ליעקב לעשות כן. אבל יש לתמוה, מה הועילה לו מכירה זו וכי ישראל שקנה כהונתו של כהן יכול לשמש בכהונה. בשלמא לענין ירושת פי שנים, אף על גב דאמרין בפרק קמא דמציעא (בבא מציעא טז א) "האומר מה שאירש מאבא מכור לך, לא אמר כלום", הכא כיון דעל ידי שבועה היתה, כדכתיב (פסוק לג): "השבעה לי כיום" חייב לקיים דבריו, מפני ש"דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינן כדין ההדיוט בקנייתן, שאילו אמר אחד: כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתגנה לצדקה, אף על פי שאינו מתקדש לפי שלא בא לעולם, מכל מקום הרי זה חייב לקיים דברו, שנאמר (במדבר ל, ג) 'ככל היוצא מפיו יעשה', וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק עשרים ושנים מהלכות מכירה (רמב"ם הל' מכירה כב, טו). והוא הדין גמי אם אחד אומר לחבירו: מה שאירש מאבא מכור לך, אם נשבע עליו הרי זה חייב לקיים דברו מטעם "כל היוצא מפיו יעשה", אלא לענין כהונה מאי איכא למימר".

"ולכא למימר כיון דיעקב נוצר מטפה ראשונה, וראיה משפורת שפיה קצרה כדלעיל (פסוק כו), ו"הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה" (דברים כא, יז), דאם כן מה צורך למכירה. ועוד, שרבותינו ז"ל דרשו (בבא בתרא קיא ב) על "ראשית אונו (דברים כא, יז) - הראוי לחיות, שלבו דוח עליו, יצא ולד שאינו של קיימא שאין לבו דוח עליו", ולפיכך שנינו בפרק יש בכור (בכורות מו א): "הבא אחר נפלים, אף על פי שיעצא ראש הנפל כשהוא חי, או בן תשעה שיעצא ראשו מת, הבא אחריו הוא בכור לנחלה", אלמא לאו ביצירה תליא מילתא אלא בלידה. ועוד, מדקתני "או בן תשעה שיעצא ראשו מת, הבא אחריו בכור לנחלה" משמע הא אם יצא ראשו חי הבא אחריו אינו בכור לנחלה, וכל שכן אם יצא כלו חי, אף על פי שידו אוזות בעקבו של ראשון אינו בכור לנחלה".

מועט, שהרי אם תמות בחיי אבא לא תירשנו ולא תועיל לך הבכורה כלום" עכ"ל.

שיטת הריב"א

גם הריב"א הוקשה לו איך אפשר למכור עבודה של בכור, לכן מפרש דכהיום, פירושו עכשיו שאין עבודה תחול המכירה [לענין חשיבות כנ"ל], אבל לעתיד כשיהיה העבודה בבכור לא מהני המכירה, לכן דקדק לומר כהיום, וז"ל "מכרה כיום. פרש"י כיום שהוא ברור, כן מכור לי מכירה גמורה וברורה. ובשם ר' אהרן הכהן מצאתי מכרה כיום, כלומר, לעתיד לבא שהעבודה בבכורות, ואין אדם יכול לקנותה, אבל עכשיו שאין העבודה נוהגת, מכור אותה לי, וזהו כיום, כלומר, כיום הזה שאין העבודה נוהגת" עכ"ל.

העולה מזה: שיטת הריב"א, שאי אפשר למכור בכורה לעבודה, לכן אמר "כהיום", היינו עכשיו שאין עבודה בבכורה.

שיטת רבינו בחי

וגם ברבינו בחי מבואר שאין למכור בכורה אלא שררה וכבוד בעלמא וז"ל "מכרה כיום את בכורתך לי. אין מעלת הבכורה שבאותו זמן להיות לו פי שנים בנכסי אביו כמו שנצטוונו בתורה אחר כן, אלא מעלת שררה וכבוד אחרי האב שיהיה הוא במקום האב לנהוג שררה על יתר אחיו והם יכבדוהו כאביהם, וגם בנכסים היה לו יתרון ומעלה עליהם, וזה דבר עשוי" עכ"ל.

העולה מזה: שיטת רבינו בחי שעשוי מכר ליעקב רק שררה וכבוד אחרי האב.

שיטת משיבת נפש

גם רבי יוחנן לוריא, בספרו משיבת נפש [משנת ר'] כתב כשיטת התוס' השלם, שלא היה צריך לקנות את הבכורה, כי היה בכור בגלל היצירה. וז"ל "ועוד אמרו רז"ל שלא היה צריך יעקב לקנין זה רק עשה מפני הערעור, כי בדין הוא הבכור כי הוא ראשית אונו ומביא ראיה משפורת וכו'".

העולה מזה: יעקב לא היה צריך את המכירה, כי היה בכור ליצירה, ולא עשה את המכירה אלא מפני ערעור של עשיו.

שיטת המזרחי

גם המזרחי הוקשה לו איך אפשר למכור בכורה, והא קדושת כהן לא ניתנת למכירה.

בכורה, ותירץ ב' דרכים: א'. שכבר נפסל מעבודה שהרג את הנפש. ומשמע שלפי פירוש ראשון, בכור שנפסל מעבודה אפשר למכור לאחר את הבכורה. עוד תירץ, שלא מכר את העבודה, לכן דקדק לומר היום, היינו עכשיו שאין העבודה נוהגת בבכורה, לכן אפשר למכור, לענין כבוד גדול הבית.

שיטת רבי חיים פלטיאל [חברו של המהר"ם מרוטנבורג]

גם רבי חיים פלטיאל הוקשה לו, איך אפשר למכור קדושת בכור שבו בחר ה' לעבוד, והא כהן אין יכול למכור, ותירץ שמכר לו רק כבוד של גדול הבית. וז"ל "מיהו קשה לפי רש"י שפירש שהעבודה היתה בבכורות וזה מכר לו, והלא גם בפשוטים מצינו עבודה, כגון בנח ויצחק דכתיב ויבן שם מזבח, וא"ת עבודה בבכורות היינו עבודת ציבור, כמו אותו קרבן שהקריבו ישראל במדבר שנאמר ויקריבו נערי בני ישראל ומתרגמין בכורי בני ישראל, מכל מקום קשה, היאך יכול למכרה, והלא המקום בחר בו ולא בפשוט, כמו שבחר בכהנים ולא בישראל. ויש לומר, שלא מכר לו רק חשיבות וגדולה שהיה בבכור יותר, כי באותן הימים היו הפשוטים עובדים הבכורות, וקורין אותו בלעז מישטריז, ואותו כבוד מכר עשו ליעקב, כעבד המכבד רבו" עכ"ל, הנה מפרש דעבודה בבכור לפירוש רש"י היינו קרבנות ציבור, ודוחה את פירוש רש"י מחמת הקושיא הנ"ל ומפרש דמכר רק חשיבות.

ובפירוש ראשון מפרש שמכר לו את הממון, והקשה לו הא הרי דבר שלא בא לעולם, ותירץ דכדי חייו יכול למכור. וז"ל "מכרה כיום את בכורתך לי. וא"ת היאך יכול למכרה, והא הרי דבר שלא בא לעולם דאין אדם מקנה, כדאמרין בכמה דוכתין מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר ולא כלום. ויש מפרשים מהא דאמר התם פ"ב דבבא מציעא, דמשום כדי חייו מותר, והכא היה משום כדי חייו, דכתיב הנה אנכי הולך למות" עכ"ל.

שיטת דעת זקנים והדר זקנים

גם שיטת הדעת זקנים והדר זקנים הוא, שמכר לו הממון, וז"ל "מכרה כיום. כמה שהיא שוה היום דהיינו בטובת הגאה דבר

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

הבכורה, אבל אם מקנה סתם בכורה, הוא דבר שאין בו ממש ולא תחול המכירה. והשתא לפי שיטת הגור אריה יש להסתפק מה הדין לעתיד לבוא, האם זה שהעבודה תהיה בבכור הוא כמו כהן ולא ניתן למכירה, או שהיא מפני כבודו כמו לפני מתן תורה וניתנת למכירה. ובאמת אין ספק בזה כלל, שלאחר שניתנה תורה, שרק כהן מקריב, אין ספק שגם לעתיד שבכור מקריב, הוא לא סתם מפני כבודו, שהרי כבר בטל כבוד הבכור בזה שהתורה נתנה לכהן להקריב, ובהכרח שזה שמקריב בכור לעתיד, הוא, כי לעתיד יהיה קדושתו כמו כהן, כפי שיבואר להלן, לכן גם למהר"ל לא שייך לקנות היום את זכות הבכור להקריב לעתיד.

העולה מזה: שיטת המהר"ל, שיעקב באמת קנה מעשיו את הזכות להקריב קרבנות בכבוד, אפילו שיעקב לא היה בכור, וההבדל בין כהן שלא יכול למכור כהונתו, לבכור שהיה יכול למכור בכורתו, כיון שכהן נבחר מהתורה, ואין למכור דבר שנקנה מהתורה, אבל זה שבכור מקריב לא היה מהתורה, אלא כך נהגו מפני כבודו, ולכן יכול למכור את כבודו, שכבוד ניתן למחילה. לפי זה, לעתיד לבוא, אין ספק שזה שבכור מקריב אינו מפני כבודו, שהרי כבר נטלה תורה כבודו לכהן, אלא שקדושתו ככהן, לכן פשוט שאין יכול למכור את הבכורה.

שיטת הטורי זהב

והנה גם הטורי זהב בספרו דברי דוד על התורה, מפרש כשיטת המהר"ל, וז"ל "בכורתך. לפי שהעבודה בבכורות. וקשה וכי שייך לקנות במעות את העבודה, דלאו ממון מוכר לו. וז"ל דקודם שנאסרו הבמות לא היה איסור לזר להקריב אם הוא איש צדיק וראוי לכך, אלא שמן הסתם חלקו כבוד לבכורות, ורצה יעקב לסלק בכורתו של עשו אחיו על פי השבועה, וכן משמע במדרש רבה פרשת במדבר: משמת שם נמסרה העבודה לאברהם" עכ"ל. הנה גם מדברי הטורי זהב מבואר שדוקא לפני שנאסרו הבמות היה אפשר למכור את הבכורה, כיון שהיתה העבודה כשרה בזר, אז לא היה דין בכור כדי להתיר העבודה, אלא שחלקו כבוד לבכור, אבל לאחר

תחת עשיו לעבודה. מכל מקום, האמת היא, שפשוט דברי רש"י משמע שיעקב קנה את הבכורה לעבוד תחת עשיו, ולא רק שבא להפקיע ממנו את הבכורה.

ומצאנו שיטה מחודשת למהר"ל בספר גור אריה על התורה, שמבאר שיש אפשרות לקנות את הבכורה ואינו דומה לכהן. וז"ל "לפי שהעבודה בבכורות. וקשה מאי שייך מכירה בבכורה, וכי אם כהן רוצה למכור כהונתו לישראל יכול לעשות, ותידין הרא"ם שכונת יעקב היתה למנוע את עשו מן הבכורה, רק שהוא לא יעבוד כדין הבכור, מפני שרשע היה אינו כדאי, כמו שכתב רש"י. אבל קשה על מה שפירש רש"י (להלן כז, לו) גבי "גם ברוך יהיה" (שם שם, לד) שאמר יצחק אם כן לבכור ברכתי, משמע שהיה מוכר הבכורה ליעקב, דאם לא כן מאי קאמר לבכור ברכתי".

"ונראה לי דווקא גבי כהונה שזכתה לו התורה, וישראל זר הוא נחשב (רש"י ויקרא כב, יב), אבל קודם מתן תורה שהיתה העבודה בבכורות (זבחים קיב ע"ב) מפני שהוא ראוי לכבוד, ולא מצאנו שזכתה לו מדין התורה, אלא שכך הוא מן הסברא והמשפט שיהיה הבכור הגדול והחשוב - עובד, ולפיכך יכול למכור, דהא שלו הוא הכבוד, ויכול למחול. ודמאי להא דאמרינן (קידושין לב). חכם שמחל על כבודו [כבודו] מחול, וטעם הוי משום שהתורה שלו ויכול למחול על כבודו, ויכול ליתן רשות לאחר לברך לפניו, והוא הדין גבי בכורה נמי יוכל למכור, שהוא יעבוד במקומו. אך קשה דלא שייך מכירה בדבר שאין בו ממש (רמב"ם הל' מכירה פכ"ב, ה"ג), ולא יפול עליו קנין, וצריך לומר שהיה מקנה עשו גופו ליעקב לענין הבכורה ולכל זכות הבכורה, והוי קנינו קנין: עכ"ל

הנה מצאנו שיטה מחודשת למהר"ל שמבדיל בין קדושת כהן שאינה ניתנת למכירה לבין בכור, דקדושת כהן היא מהתורה, ואינה ניתנת למכירה, אבל העבודה בבכור לא היתה מהתורה שכך הוא הדרך לכבד את הבכור שיקריב קרבנות, ואם כן היה זה רק מנהג לכבודו, ולא מהתורה, וכיון שהיה המנהג רק משום כבודו, לכן יכול למחול על כבודו. ולכן יש אפשרות למכור חלק הבכורה, אומנם כל זה הוא דוקא אם מוכר את גופו לקונה, ואז יחול הקנין של

"ושמא יש לומר, דמכירה זו לא היתה אלא לבטל עשו מהעבודה, שהיה סבור לשמש בעבודת הקרבנות כמנהג הבכור, ועם המכירה הזאת שנשבע שלא יערעד בה, נתבטל מהעבודה ונתקיים הדין במקומו, שלא היה ראוי לרשע כמוהו להקריב לגבוה" עכ"ל.

הנה מבואר במזרחי ברור, שאי אפשר לקנות בכורה שהיא קדושה על הגוף ככהן, אלא שיעקב רצה למנוע מעשיו שלא יעבוד עבודה כי היה פסול, לכן קנה ממנו את הבכורה, ולדבריו באמת לגבי יעקב לא חל הקנין שיהא בכור לעבודה, אלא בסך הכל מנע מעשיו שיעבוד. וגם לדבריו צריך לומר, שמכל מקום קנה את הזכות להיות הגדול שראוי לברכות, דאם לא כן מה אמר להלן גם ברוך יהיה, שאמר יצחק שבירך את הבכור.

וכן כתב האלשיך וז"ל "הנה הבכורה היתה אז לשמש בכהונה לעבודה. ובהו יאמר, הנה היום" הרגת את הנפש ונפסלת מעבודה כנודע מכהן שהרג את הנפש עד יתקן בתשובה למאן דאמר (עי' תוס' סנהדרין לה ב ד"ה שנאמר, תוספות יום טוב סוף פרק ז דבכורות, ותוס' רע"א שם), ואמר גמור בדעתך למכור כהיום הזה שאין הבכורה מועלת לך, ולא בבחינת אם תתקן בימים הבאים. ועל דרך הזה באומרו השבעה לי כיום" עכ"ל.

העולה מזה: שיטת המזרחי, שאי אפשר לקנות בכורה שהיא קדושה על הגוף ככהן, אלא שיעקב רצה למנוע מעשיו שלא יעבוד עבודה כי היה פסול, לכן קנה ממנו את הבכורה, ולדבריו באמת לגבי יעקב לא חל הקנין שיהא בכור לעבודה, אלא בסך הכל מנע מעשיו שיעבוד.

שיטה מחודשת של המהר"ל

והנה מכל השיטות עולה שאין שום אפשרות לקנות חלק בכורה לענין עבודה. או שפירשו שמכר את חלק הממוני, או שפירשו שקנה את החשיבות של הבן הגדול, וגם מי שפירש שמכירת הבכורה היה לענין עבודה, אין הפירוש שיעקב קנה את הבכורה, אלא שרצה להפקיע מעשיו שלא יעבוד, אבל לא שקנה יעקב חלק הבכורה לענין עבודה. נמצינו למדים שלא מצאנו שיטה אחת שיעקב קנה את הבכורה

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

זה הוא רק אם מוכר את גופו, ולא בסתם שקנה בכור. ה. מכירת עשיוו היתה לפני מתן תורה, שהעבודה בבכור לא היתה מהתורה, אלא כך נהגו מפני כבודו של הבכור, אבל כשנטלה התורה את כבודו של הבכור לכהן, גם בעתיד שהעבודה תהיה בבכור, הוא דוקא בכור ממש - ככהן מהתורה, ולא ניתן להעבירה לאף אחד. ו. ומלבד כל זאת, כל המקור שהעבודה חוזרת לבכור מקורה הוא מהאר"י ז"ל בספר הגלגולים, ושם מבואר שלעתיד לבוא תחזור העבודה לבכור, כי בכור הוא מצד גבורה והכהנים הם מצד החסדים, ורק בעולם לא מתוקן העבודה על ידי חסדים, אבל לעתיד כשיהא עולם מתוקן, תחזור העבודה לבכור שהוא מצד הגבורה, וכיון שמבואר שהעבודה אצל הבכור הוא במהותו ממש שהוא מצד הגבורה, פשיטא ופשיטא שלא שייך למכור דבר זה. ומלבד זאת, כיון שהכל מדובר על עולם הבא המתוקן, לא שייך כלל לעשות קנין עכשיו על עולם הבא.

ראוי לציין מה שעורר אותי לזה בני החשוב חיים שמריה נ"ו, שמלבד הנידון אם חלה המכירה או לא, ראוי למחות על מעשה כזה, שהרי זה שמוכר את הבכורה, הוא מבזה את עבודת בית המקדש, ואיך יתכן לגרום ליהודי לבזות את עבודת בית המקדש, זה מעשה שלא יעשה. וצדקו דבריו.

את הבכורה לאחר, שאין העבודה בבכור רק ענין של כבוד וכדו', אלא מהות בבחינת גבורה שבו, ולא שייך למכור דבר זה כלל וכלל. וכל זה אמת. אבל מלבד זאת, כיון שכל הענין הוא רק לעתיד לבוא כשיהיה עולם מתוקן, פשיטא ופשיטא שגם אם יבוא משיח צדקנו היום, יעבור העולם מהפך גדול כל כך להיות מתוקן כמו שאמר האר"י ז"ל, שכל זה מדובר רק כאשר יהיה עולם מתוקן וצדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהם. לכן לעניות דעתי בודאי לא שייך כלל להקנות בכורה על עולם עתידי שלא קיים.

פסק דין

לאור כל המבואר, קנין בכורה על העבודה לעתיד לבוא לא חלה כלל וכלל מכמה וכמה טעמים: א. דרוב רובם של הראשונים סוברים, שבכור היא ממשות של קדושה כמו כהן, וגם עשיו לא מכר את קדושת הבכור, אלא את הצד הממוני שיש לבכור. ב. גם הראשונים שסוברים שעשיו מכר את הבכורה של העבודה, סוברים שיעקב לא זכה בבכורה שיהא ראוי לעבודה, אלא שרצה שעשיו לא יעבוד, כי היה פסול לעבודה. ג. הרבה ראשונים סוברים, שכיון שאין למכור בכורה, עשיו מכר רק את החשיבות שיש לבכור. ד. גם הסוברים שעשיו מכר את הבכורה לעבודה ליעקב,

איסור הבמות שהותר עבודה לכהן, ולעתיד שתהיה העבודה בבכור, זה רק בכור ממש ולא יהיה ניתן למכור אותו.

העולה מזה: שיטת הטורי זהב, כשיטת המהר"ל.

המקור והטעם שהעבודה חוזרת לבכורות

וכדי לתת פסק דין ראוי בזה, צריך לדעת מה הוא המקור למאי דמובא בהרבה ספרי חסידות ובאור החיים הקדוש, שלעתיד לבוא העבודה תחזור לבכורות. והנה המקור הוא מה שכתב רבי חיים ויטל בספר הגלגולים (פרק כג), וכיון שאין עסקינו בנסתרות לא הבאנו את דבריו, רק נאמר בקיצור שתוכן דבריו הם, שהטעם שבתחלה היתה העבודה בבכור, כיון שבכור הוא מדת גבורה, ועבודת המקדש צריכה להיות על ידי מדת גבורה, אלא שכיון שנתקלקלו, נטל ה' את העבודה מהבכור והעביר לכהנים, שהכהנים הם בבחינת חסדים, ובעולם הזה, החסדים נטהרים יותר והרע שבהם מועט, כי אין הקליפות נאחזות אלא בגבורה, אבל לעתיד לבוא, כאשר יתוקן העולם, ויהיו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשן, יתהפך הכל ויהיה עולם מתוקן, ותחזור העבודה לבכור כי הם מדת הגבורה, עיין שם באריכות נפלאה.

וכיון שזה הטעם שתחזור העבודה לבכור, בודאי לא שייך כלל וכלל למכור

בס"ד

שנינו ישמחו בשמחה הגדולה

מבצע אדיר

לדגל סיום הש"ס ירושלמי

ש"ס חתנים 999 שקלים

ש"ס פניות 499 שקלים

עוז והדר

היום של הגדה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

ובחנויות הספרים המובחרות

מסכת נדרים דף לג-לט

אדמתן ולא היו עניים מצוין כל כך, מה שאין כן עתה אשר ממש בפרוטה יוכל לקיים פיקוח נפשות ופדיון שבויים בכל רגע ורגע. והוא מהשגחת ה' יתברך עלינו ומטובתו יען כי במצוה זו תלוי הגאולה העתידה, ועל כן לא ניטלה מאתנו עד היום, ואדרבה עוד יותר מצויה היא לנו לקיימה למען נזכה על ידה לגאולה העתידה.

לקיחת אוכל מאולם שמחות ללא רשות בעל השמחה

בגמ': לאפוקי דאי אזמניה עלה (גדרים לד, ב).

ברמ"א (אבהע"ז סי' כח סי"ז) כתב, אורח שיושב אצל בעה"ב ונטל חלקו וקידש בו הוי מקודשת. והיינו מפני שהמנה היא קניינו של האורח.

אך בט"ז (שם) הקשה מהמבואר בשו"ע (אור"ח סי' קע סי"ט) שאין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו או לעבדו של בעה"ב אלא אם כן נטלו רשות מבעה"ב, וא"כ כל שכן שאסורים ליתן לאחרים שלא ברשות בעה"ב, ומדוע יכול האורח לקדש במנתנו, על כן הסיק הט"ז שאין כאן קידושין ודאי אלא ספק.

ליישב דעת הרמ"א כתב הב"ש (אבהע"ז שם סי' קמו), שלאורח אסור ליתן ממנתו דווקא לבנו של בעה"ב, אבל לקדש בו אשה מותר, כיון שנותנו לאחרים. ועיין בבאה"ט (שם סי' קלב).

בספר המקנה (קו"א סי' כח סי"ז ד"ה שם בהג"ה) תירץ דעת הרמ"א, שמה שאין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו או עבדו של בעה"ב כמבואר בשו"ע (אור"ח סי' קע) אינו מדין גזל אלא משום דרך ארץ שניחא ליה לבעה"ב אם האורח בעצמו אוכלו, ולכן אין שום חשש אם מקדש במנתו אשה, כיון שהמנה שלו.

אמנם בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קג) כתב שאין האורח זוכה בחלקו ואפילו כשכבר בירר מנתו ולקחו ונתנו לפניו ואפילו כשבעה"ב שם ורואהו ושותק דשתיקה לא הוי מחילה. אך בשו"ת חקרי לב (חור"מ

המבואר בתוס' מנחות (ס) ובתוס' שבת (כה) שאין נתינה בפחות משוה פרוטה, וממילא לפ"ז גם במצות צדקה לא קיים בפחות משוה פרוטה דכתוב ביה נתינה.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' רלט) כתב שגם בפחות מפרוטה יש מצוה אלא דלאו אורח ארעא לאתויי, ולכן זה שמתנדב שמן לנר התמיד פחות משוה פרוטה מלמדין אותו שיוסיף עליו להביא שיעור שוה פרוטה לפחות, ואם עני הוא וא"א לו אה"נ יש בידו מצוה.

וע"ע בשו"ת בית הלוי (ח"ג דרוש טז) שכתב, והנה כשנתבונן בגלות הזה אשר כמעט כל המצות אין ביכולתנו לקיימם בכל פרטיהם בתכליתם כפי שנצטוינו, דגם במצות שאינם תלויים בארץ עם כל זה יש כמה מהם שיש בפרטיהם מצות שאי אפשר לקיימם, וכמו שבת שחסר לנו המוספים שלו וכדומה, וגם בשארי המצות שאין להם שום שייכות לזה עם כל זה מכובד הפרנסה אי אפשר לקיימם, לבד מצות צדקה שעדיין היא בשלימות, דהרי אין לה קיצבה כמה ליתן וכל אחד לפי עשרו מחוייב בה, ואדרבה אמרו (כתובות ג.) המבזבז אל יבזז יותר מחומשו, ואם כן מיעוט הפרנסה אינו סתירה למצוה זו כי לפום גמלא שיחנא (שם סז), ואדרבה כעת אפשר לקיים מצוה זו יותר בשלימותה על מבארץ ישראל דישאל היו שרוים על

נתינת צדקה פחות משוה פרוטה

בגמ': אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא קא מהדר ליה דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף וכו'. (גדרים לג, ב).

בספר היראה לרבינו יונה כתב, היה רגיל בצדקה כפי כחך, ולכל הפחות שעבד עצמך לבורא לתת כופר נפשך חק קבוע בכל שבוע פרוטה או מחצה, כי אפילו עני המתפרנס מן הצדקה יש לו לעשות צדקה. עכ"ל. יש שדייקו ממה שכתב 'פרוטה או מחצה' שיוצאים ידי חובת צדקה בנתינת חצי פרוטה. וכך מבואר בשו"ת מהרי"ל דסקין (סי' כד בהגה"ה) שיוצאים ידי חובת צדקה בנתינה פחות משוה פרוטה. וביאר שמה שפסק המחבר בשו"ע (יר"ד סי' רמט סי"ד) טוב ליתן 'פרוטה' לעני קודם כל תפילה וכו', 'פרוטה' לאו דוקא, אלא שטוב לעשות כן וליתן פרוטה, ומ"מ כתב שם לצדד שאם נדר לתת צדקה אינו נפטר בפחות משו"פ.

אך בדרך אמונה (מתנו"ע פ"ז ביה"ל ד"ה מ"ע) כתב להוכיח מסוגיין שאין יוצאים ידי חובת צדקה בפחות משו"פ, שהרי אמרו ששומר אבידה הוא שומר שכר בההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא, ואם יוצאים בצדקה בפחות משוה פרוטה, הרי הנאתו היא פחות משוה פרוטה, וכתב הש"ך (חור"מ סי' שג סק"א) שאין נעשה שומר שכר בפחות משוה פרוטה.

אמנם הביא בשם אביו הקהילות יעקב שיש לדחות ראייה זו כיון שיתכן שיבואו כמה עניים יחדיו עד שיצטרף לפרוטה, ועיי"ש עוד. ובאגרות ורשימות הקה"י (סי' א) כתב צע"ג בנותן לעני פחות משו"פ אם מקיים מצוות צדקה, דכתיב 'ונתן' ולפי מה שכתבו התוס' בגיטין (כ) ובב"מ (מז) אם אינו נתינת חפץ צריך שוה פרוטה, וצ"ע. וראה לעיל (ג.) דעת ר' אלחנן וסרמן זצ"ל.

והנה לשון הגמ' בסוגיין 'דקא מהני ליה פרוטה' דרב יוסף, ואכן בצפנת פענח (מתנות עניים פ"ט) כתב שאם נותן פחות מפרוטה לא חשיב צדקה. וכן כתב בשו"ת בית יצחק (אור"ח סי' כא אות ב) כתב שלפי

בכשרות, וכשעברו ג' שנים נתן לבדוק, ומצא בשל ראש חסר פרשה, ונפשו לשאול הגיע, איזה תשובה מחוייב לעשות, וכואב לו מאד על המכשול, שביטל מצות תפילין של ראש כמה שנים, וממש נוגע לו בנפשו. והשיב, עפ"י המבואר באשל אברהם (בוטשאטש, אר"ח סי' לט) וז"ל, תפילין שנמצאו פסולין למפרע [כגון חסר אות וכדומה שאין לתלות שעכשיו מקרוב נעשה], י"ל ששייך בכך מעין מה שאחז"ל בכהן העובד ונודע אח"כ שהיה חלל, שאין חשש על עבודתו למפרע מצד מה שנאמר ברוך ד' חילו, ואינו צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, על כל ברכה שאמר קודם שנודע, כי הברכות שמקודם רצויות.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ד, אר"ח סי' ב) כתב, המצא תמצא באיש שכתב תפילין ונתנו למגיה וכ"ו ומקרה היה לו שנגעל ממנו טעות התפילין בחסרון או יתרון תיבה אחת או אות אחד, וזה לבשו לפי תומו כמה שנים וכאשר פתח אותו לבדוק פעם שנית נמצא בו הטעות הנז', ונמצא זה לא קיים המצוה כמה שנים ובידך ברכה לבטלה, ואיך זה איש תם וישר יהיה ערום ממצוה יקרה זו וכ"ו ושיהיה בידו שגגת ברכה לבטלה. גם זה דבר קשה מאד לסבלו, ומצאתי תרופה אשר נמצא מרב קדמון שהביא הגאון חיד"א ז"ל בדבש לפי והעתיק דבריו בספר לב חיים (סי' י) שגם הוא נתעורר בדבר כיצא בזה וכתב וז"ל: הנה ראיתי להרב הגדול החיד"א בספר דבש לפי (מערכת ד אות ד) שהביא משם ספר שבלי לקט (ח"א, שבלת ח) שכתב בשם גדול וז"ל:

לכב' ולבני ביתו, ודבר ידוע הוא שבהרבה מקומות מחזירים את המנות שנשארו לבעל האולם ועושים עמו חשבון על הנותר, או שהוא שייך לגמרי לבעל האולם והוא בכלל רווח שלו.

איברא יש מקומות כמו באמריקא שמה שנשאר מן הסעודה אפילו עופות ומנות שלמות זורקים לאשפה לאבוד ובין כך וכך על הבעה"ב המזמין לשלם הנ"ל, וכיון שאין המנות עומדים אלא לאיבוד שוב אין מקפיד עליהם. ע"כ.

והנה באחרונים דנו מדברי הר"ן הנ"ל לנידון הקניית המצות לבנים או לאורחים בליל פסח, כמבואר באמרי בינה (אר"ח דיני פסח סי' כג) שכתב, שמכיון שבמצוה בעיניו שלו אם כן צריך שיכיון לזכות בו. אך הביא את דברי המהר"ט (הר"ד לעיל) בנוגע לבעה"ב שנטל ממה שהניח לפני האורחים וקידש את האשה דס"ל דמקודשת כל עוד שלא נתנו בתוך פיהם. והוכיח האמרי בינה כן גם מדברי הר"ן והרא"ש בסוגיין שסברי שגם בשעה שמזמין אורח לאכול מכרו עדיין ככרו של בעה"ב הוא ואינו של האורח עדיין. אך במפרש פירש להיפך, שהאורח קנה חלקו כמה שהוא יכול ליהנות ממנו, ותו אינו יכול לאוסרה עליו.

כתב החת"ס (ד"ה אונסא) שמה שאמרו בברכות (ו.) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, היינו רק לפי המאן דאמר שאונס כמאן דעבד, אך לדעת הסוברים שאונס לאו כמאן דעבד דמו, לא אמרו כלל זה.

והנה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' נד) כתב בדין אחד שקנה תפילין אצל סופר מוחזק

סי' קמז) כתב שנידון זה הוא מחלוקת הראשונים בסוגיין אם האורח זוכה בחלקו מיד אחר שהזמינו אותו עליה או רק אח"כ כשהגביהו, אבל משהגביהו לדעת כולם נקנה לאורח, ודלא כהמהר"ט שנסתפק שאולי גם בהגבהה לא קנה עד שיתנו לתוך פיו.

כיוצא בזה העיר בשו"ת נחלת יהושע (סי' כג) שדבר זה תלוי במחלוקת הר"ן והרא"ש בסוגיין בפירוש דאי אזמניה, אם האורח קונה חלקו או שאוכל משל בעה"ב. וכן הוא בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רצא) הביא להוכיח לנידון זה מסוגיין, אך כתב לחלק שבהזמנה עדיין לא קנה האורח אבל אחר שבא לידו זכה בו והוי שלו, וביאר שזה גם דעת הר"ן. וע"ע באברהם את עיניו (פלוג'א, ד"ה לא לאפוקי), ובגליוני הש"ס (ירושלמי תרומות לג).

ובהגות חכמת שלמה (אבהע"ז סי' כח סי"ז) כתב, שבמקום שאכל האורח כדי שבעו, המותר חוזר לבעה"ב מפני שיש אומדנא שלא הקנה לו רק כדי אכילתו, אבל אם צמצם ולא אכל כדי שבעו והיה יכול לאכול עוד ולא אכל, זה הוי שלו ויכול ליתנו למי שירצה, וכעין מה שקי"ל באלמנה שאם צמצמה והותירה, הרי הוא שלה.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קמח) האריך בנידון זה ובדברי הפוסקים, וסיים, העולה להלכה: א. אורח שקידש אשה אפילו רק במה שהותיר משבעו מסעודת בעה"ב ואפילו בבית בעה"ב, אם דרך בני הסעודה לשאת הנותר לבתייהם קדושו קדושי ודאי. ב. בעה"ב נתן אוכל לאורח ולא דוקא שיאכלנו בתוך ביתו אלא רשאי גם לשאתו לביתו, וקידש בו אשה אפילו בעודו בבית בעה"ב קידושו קדושי ודאי.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' רכה) כתב שבלקחת מאכלים ופרחים מאולם לבית יש סרך גזל, מלבד אם לוקח את מנתו ממש שהיתה מוכנה בעבורו לאכילה, ומנע עצמו מאכילה שבזה אין חשש, אבל לקחת ממאכלים שנתרו מהסעודה שלא היו שייכים לו ממש, אין היתר. ואף אם בהזמנה כתב בעל השמחה שהרי הוא מזמין גם את בני ביתו מ"מ אין לו זכות לקחת מנות נוספות לבני ביתו כיון שאין זה אלא נוסח בעלמא שכותבים בהזמנות

לשמוע, שמבואר בזה שאנשים רק שמעו את דברי המלך ולא העמיקו בהם, וכ"כ גם השואל ומשיב (מהדר"ד ח"ג ס' מא), וציין לסוגיין.

ובספר לקוטי הלכות (סוטה) כתב החפץ חיים על האיסור ללמד בתו תורה, נראה שכל זה דוקא בזמנים שלפנינו שכל אחד היה דר במקום אבותיו וקבלת האבות היה חזק מאד אצל כל אחד ואחד להתנהג בדרך שדרכו אבותיו וכמאמר הכתוב שאל אביך ויגדך בזה היינו יכולים לומר שלא תלמוד תורה ותסמוך בהנהגה על אבותיה הישרים, אבל כעת בעו"ה שקבלת האבות נתרופף מאד מאד, וגם מצוי שאינו דר במקום אבותיו כלל ובפרט אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון העמים, בודאי מצוה רבה ללמדם חומש וגם נביאים וכתובים ומוסרי חז"ל כגון מסכת אבות וספר מנורת המאור וכדומה כדי שיתאמת אצלם ענין אמונתינו הקדושה דאל"ה עלול שיסורו לגמרי מדרך ד' ויעברו על כל יסודי הדת ח"ו, וע"ע בספר בית דוד (צט).

בביאור דבריו כתב הויאל משה (מאמר לשון הקודש ס' מח) שבוודאי לא אמר על הלכה פסוקה שאינה נוהגת בזמנינו, אלא כתב בדווקא ללמדם חומש ונ"ך עם מוסרי חז"ל וכל אלו שחישב אין בהם איסור מצד הדין, [וכמו שהאר"י בזה שם באריכות], אלא שבכמה דורות נהגו סלסול שלא ללמד לנשים כלל והיה בזה טעמים או חששו שלא ימשך עי"ז ללמדם את האסור להם, ולכן סמכו בכל מה שצריכות לידע על קבלת האבות, וע"ז כתב שלפי מצב הדור שנתרופף הקבלה א"א לסמוך על קבלת האבות מצוה ללמוד עמהם את המותר להם על פי הדין, אבל לא להתיר ח"ו את האסור מדינא, עכת"ד ועיי"ש באריכות. וע"ע במשנת אברהם (ח"ב ס' תתלה) שהאר"י בעניין זה, ועיי"ש על לימוד הלכות הקרבנות לנשים.

טלטול בשבת על ידי קטן

בגמ': אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא על בניו ועל בנותיו הקטנים (גדרים לו, א).

בשו"ת חתם סופר (ח"ו ליקוטים ס' יג) נשאל בענין מה שהורה רב אחד להתיר

תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן. אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה, כאילו מלמדה תיפלות, במה דברים אמורים בתורה שבע"פ אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה, ואם מלמדה אינו כמלמדה תיפלות שאסור ללמד תורה שבע"פ לנשים וגם תורה שבכתב אסור ללמדן לכתחילה, וכן נפסק בשו"ע (יו"ד ס' רמו ס"ו).

בביאור הגר"א (יו"ד ס' רמו ס"ק כה) כתב מקור לסיום דברי השו"ע שהאיסור ללמדה תורה שבכתב אינו אלא לכתחילה, ממה שאמרו בסוגיין 'אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו', שמשמע מכך שאב מלמד את בנותיו, וכן כתבו המהר"ץ חיות (סוטה כא). ובספר נחל איתן (ת"ת פ"א ה"ז). אמנם הוסיף הגר"א לבאר, שהרמב"ם לא העתיק תיבת 'בנותיו' אלא כתב רק שמלמד הוא את בניו, מפני שלכתחלה אסור לאב ללמד את בנו אף תורה שבכתב, [אמנם יש מהראשונים שלא גרסו בסוגיין 'בנותיו'].

בט"ז (יו"ד ס' רמו סק"ד) כתב מקור אחר לחילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, מהנאמר בפרשת המלך, הקהל את העם האנשים והנשים, והמלך היה לומד ספר משנה תורה, הרי שאין איסור ללמד משנה תורה דהיינו מקרא לנשים, אך הוסיף הט"ז שמכל מקום אין ללמוד מכך אלא היתר ללמדם פשוטות המקראות, שהרי המלך בפרשת הקהל לא היה מלמדם אלא פשוטי הדברים, ודבר זה מותר לכתחילה כמו שהמנהג כן בכל יום, מה שאין כן ללמדה פירוש דברי התורה דרך התחכמות והבנה אסרו לכתחילה, וכשם שאמרו שפרשת הקהל נאמרה לאנשים ללמוד והנשים

וכל איש מקבל שכר כל מה שרואה בדעתו אם דעתו מכיין לשמים שהרי אתה רואה שבתפילין שתפרן בפשתן פסולים כדאמר פרק אלו הלוקין אמר רב חזינן לתפילי דבי חביבי דתפרי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה ובודאי דרבי חייא הגדול ה' לו שכר תפילין כשאר החסידים אעפ"י שתפורות בפשתן, עכ"ל. הרי נראה דאפילו כפי הלכה היו תפילין פסולין, בכל זאת כל שלדעתו מכיין לשמים לקיים המצוה יש לו שכר תפילין.

ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"א ס' לה) דן בענין זה והביא מה שכתב הפנים מאירות (ח"ג ס' ט) בנידון אדם ששגג ולא הניח תפילין של ראש במצחו [היינו שהניחם שלא במקומם הרבה פעמים], וכשידע נתחרט ובקש תשובה על שהוציא כמה פעמים מפיו ברכה לבטלה ועבר על לאו דלא תשא וכו'. והשואל ההוא במר נפשו רוצה להחמיר בתשובה אבל הוא מקצירי ומריעי וכו'. והאר"י בזה, והסיק שעל ביטול העשין כולן נתכפרו בחרטותו ובתשובה שעשה, ובדבר ברכה לבטלה לדעת הרמב"ם שהוא מדרבנן סגי בחרטה שנתחרט. ובר מכל דין כיון שלפי מנהגו אומר בכל פעם שמניח התפילין בשכמל"ו וזה תיקון שלא עבר על לא תשא כמו שהביא הב"י (או"ח ס' לו) וז"ל בשם ירושלמי, הדין א"ר תנחום צריך לומר בשכמל"ו אחר ברכה שאין צריכה תיקון שלא הוציא שם שמים לבטלה וכן משמעות כל הפוסקים א"כ לא חטא כלל בהוצאת שם שמים לבטלה רק תשובתו נרצה בחרטה ומודה ועוזב ירוחם מן השמים והבא לטהר מסייעין לו, עכ"ל.

ובחלק יצחק (עמוד רנו) כתב בשם בעל הפרי שדה שאין הברכה לבטלה וגם קיים המצווה, וכן הוא בפרי השדה (ח"ג ס' קיז). ועיין בבאר משה (ח"ה ס' קל).

לימוד חומש עם בנותיו

במשנה: אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא (גדרים לה, ב).

כתב הרמב"ם (תלמוד תורה פ"א ה"ג) אשה שלמדה תורה יש לה שכר, אבל לא כשכר האיש, מפני שאינה מצווה ועושה. ואע"פ שיש לה שכר, צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, ומוציאות דברי

לדעתו הטעמים הם מהתורה.

החיד"א בספרו שם הגדולים (חלק ספרים מערכת ט אות ו) כתב, בילדותי ראיתי בספר טוב טעם שהטעמים והנקודות עשו אותם אחר התלמוד חכמי טבריא, ועמו הסליחה כי הם הלכה למשה מסיני והוא בכלל מ"ש בגדרים (בסוגיין), וכבר ידוע שרשב"י רבו של רבי מחבר המשנה בתקוני הזהר מדבר נפלאות על הטעמים והנקודות. ובספר טבור הארץ (פ"ג אות כג) כתב ליישב דברי הטוב טעם שיתכן שאכן הם מהתורה, אך שכחום, וחכמי טבריא חזרו וייסדום, אך החיד"א כתב שדבריו דחוקים הם. וע"ע באריכות בספר מגדל עוז ליעב"ץ (בית מדות, עליית הכתיבה).

והנה בשו"ע (או"ח סי' קמב ס"א) נפסק שהקורא בתורה וטעה אפילו בדקדוק אות אחת, מחזירים אותו. אולם כתב הרמ"א שאם טעה בנגינת הטעם או בניקוד, אין מחזירין אותו, אבל גוערין בו.

אמנם כתב המשנ"ב (סק"ד) בשם השלחן עצי שטים שדברי הרמ"א אינם אמורים אלא כשטעותו אינה משנה את העניין, אבל אם טעה בניגון הטעמים וע"י כך משתנה הענין מחזירין אותו, ודלא כמו שאומרים ההמון שאם קרא את השם אין מחזירין כשטעה בנגינה.

ישנם הסוברים שאפילו בטעות שהענין משתנה על ידה בדיעבד יצאו, ולכן אין להחזירו אפילו בטעות זו, עיין בב"ח (שם). דעהנוספת ישנה בפוסקים שרק בקריאת

באופן זה מדבר גם הט"ז שהקטן בעצמו נכנס להתפלל בבה"כ ומחנכים במצות תפילה וכדומה, ומטעם זה מותר למיספי ליה בידיים איסור, אבל לא זולת זה.

אמנם כתב, שמ"מ יש לדון בזה כיוון שהר"ן (בסוגיין) כתב בזה טעם אחר, והוא שאכילת פסח לקטן מצוות עשה דאורייתא היא לכר"ע, והא דאמר שה לבית אבות לאו דאורייתא היינו שמן התורה אינו מחוייב למנותו על פסח אלא מאכילו בלא מינוי, וכך היא המ"ע שהקטן יאכל בלא מינוי, ואם כן אין הכרח לדינו של תוס' הנ"ל.

ומ"מ הסיק שחלילה וחלילה להתיר לקטן לטלטל במקום שאין עירוב, והמורה שגטה אחר פשטיות דברי ט"ז אין להאשימו כי לא עיין כל הצורך, ושגיאות מי יבין.

בסיום התשובה כתב החת"ס, הנני מטיל החיוב על מעלתו, ויעתיק דברי אלו וישלחנו להרב המורה ההוא, ואילו הייתי יודע מי הוא, הייתי כותב בעצמי אליו לאפרושי מאיסורא ושלא להנהיג מנהג רע ח"ו, וכן יעשה ובלי ספק שיתן מקום לדברינו, או אולי יש אתו דבר וישיבני ויודיעני דעתו מה ראה על ככה.

כיוצא בזה נקטו להחמיר בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' פד) בבית אפרים (יר"ד סי' סא-ב), ועוד.

הגרעק"א בתשובה (מהדו"ק סי' טו) גם דן בזה וכתב, לדעתי יש תקנה לתת לתינוק סידור וחומש שיביא לצורך עצמו לביהכ"נס להתפלל ולשמוע קה"ת, וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד.

לומר לקטנים במקום שאין עירוב להכניס ולהוציא כל דבר הצריך לשבת, וסמך על דברי הט"ז (או"ח סי' שמו סק"י) שהביא בשם המרדכי שכל דבר שמוחר ע"י נכרי בשבת מותר ע"י קטן.

בתשובתו כתב החת"ס שאם נקח דברי הט"ז כפשוטם, נחוס הרבה על ממון ישראל, ולא נצטרך עוד שפחות עכו"ם בבתניו ביום השבת, כי כל אדם יצווה לבנותיו בנות התשע ועשר שנים להחם לו בשבת תנור בית החורף וכדומה, ולשווא עמלו אבותינו ואבות אבותינו מעולם, וכילו ממון הרבה, וגם נצטערו צער הרבה על ידי זה כידוע, ומדוע לא עשו כל זה ע"י קטניהם, ולפי דברי הט"ז נאמר שכמו ששבות דשבות מותר ע"י נכרי, הרי הוא מותר גם ע"י קטן ולכן גם להחם שמוחר ע"י גוי משום שהכל חולים אצל צינה, יהיה מותר גם ע"י קטן, כיון ששום הם שכל מה שמוחר על ידי עכו"ם מותר על ידי קטן.

אלא וודאי שאין הדין כן, ואפילו כשאי אפשר על ידי עכו"ם לא הותר, ומה שהתיר הט"ז הוא רק בנידונו שיש סברא נוספת להתיר והיא כשהאדם בהול ואם לא נתיר לו יש לחשוש שיעשה מלאכה בעצמו, שבאופן זה התיר המרדכי ע"י קטן, ודעת כמה מהראשונים שאפילו בנידון כזה כל ההיתר אינו אלא ברשות הרבים שיש חשש שהאב יבוא לאיסור תורה, אבל בכרמלית לא התירו. ועוד שהט"ז לא כתב דבריו אלא לדבר מצוה והיינו להביא מפתח בית הכנסת שבנכרי מותר משום שבות דשבות במקום מצוה להמתירם, ופשוט הוא שכל זה אינו אלא במקום שאי אפשר בגוי כגון שיעבור זמן תפלה אבל זולת זה מהיכי תיתי לדחות איסורא לגבי קטן כשאפשר על ידי עכו"ם. ומ"מ להלכה קי"ל שאפילו לדבר מצוה אסור לספות איסורא לקטן לצורכנו כי אם לצורך הקטן.

ובביאור דעת הט"ז כתב החת"ס שלמד שיטתו מדברי התוס' בפסחים (פה.) שהקשו אי שה לבית אבות לאו דאורייתא איך מאכילין לקטן פסח שלא למנויו, ותידצו כיון שע"ז מחנכים אותו למצות עשה של פסח שפיר ספינן ליה איסורא בידיים. ומבואר שמוחר לחנך התינוק לדבר מצוה, אף באופן דספינן ליה איסורא בידיים. וא"כ

חזרה על קריאת התורה כשקראו בלא טעמים

בגמ': רב אמר שכר שימוד ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים. (גדרים לו, ב).

בסוגיין נחלקו רב ור' יוחנן אם מותר ליטול שכר על לימוד הטעמים, לדעת רב האוסר ליטול שכר על לימוד פיסוק טעמים, הטעמים הם מהתורה, אולם לדעת רבי יוחנן המתיר ליטול שכר על לימוד פיסוק טעמים, והלכה כדבריו, נחלקו הראשונים אם פיסוק הטעמים אינו מן התורה, ולא ניתנו למשה בסיני, ועזרא ואנשי כנסת הגדולה הם שתיקנו הטעמים, או שמא גם

קפח) ברור שעיקר מצוה אין יוצאין רק כשהולכין לבקר החולה בפניו, וראיה ברורה לזה מגדרים (בסוגיין) שלעולא בשנכסי חולה אסורין על המבקר דמותר לבקרו רק בעמידה משום דלא אדריה מחיותיה, ובישיבה לא משום דאפשר בעמידה, וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רכ"א ס"ד), ואם איתא שמקיימין המצוה אף על ידי שליח או כתב או טלפון וכדומה, ליתסר אף בעמידה ליכנס לביתו כיון דאפשר ע"י שליח או כתב או שיעמוד מבחוץ אצל החלון ולדבר עמו, והיום ישחנה הדין הנ"ל הנפסק בשו"ע עוד יותר כשאפשר על ידי טלפון, ואם הוא מקיים בזה המצוה, ליתסר ליה ליכנס לביתה אפילו רק כשיעמוד כמו שאסור לו לישב, אלא ודאי שעיקר המצוה הוא מקיים רק כשיכנס לחדרו במקום שהוא שוכב על משכבו על ערש דוי ומשתתף בצערו ומתפלל עבורו, וכנפסק ברמ"א (יו"ד סי' שלה) בשם הרמב"ן, כל שביקר ולא ביקש עליו רחמים כמי שלא ביקר, וכאמור דזה עיקר מצוה דביקור חולים, ודאי דצריך לכנס לחדרו במקום שהשכינה למעלה מראשותיו.

ובשערים המצויינים בהלכה (סי' קצ"ג סק"א) כתב להוכיח שא"א לבקר חולה ע"י טלפון, ממה שהלך הקב"ה לבקר את אברהם אבינו ולא נגלה אליו ושאל בשלומו מרחוק. ועיין בספר פרדס יוסף (פרשת וירא) שהביא שמי שמבקר חולה בשלימות השכינה הק' באה עמו, עיי"ש. וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ב סי' קד), בשו"ת מהר"י שטייף (סי' רצד), ובפחד יצחק (אגרות ומכתבים לג).

היא לבקר [את החולה] שמתוך כך יבקש עליו רחמים ונמצא כאילו מחיה אותו, וגם מתוך שרואהו מעיין בענינו אם יצטרך לשום דבר משתדל בו להמציאו לו, ועושה שיכבדו וירבצו לפניו.

והנה בפוסקים דנו אם אדם המתקשר לחולה ומשוחח אתו באמצעות הטלפון מקיים בכך מצוות ביקור חולים.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' פד) כתב שאף שקיים המצוה בשלימות אינה אלא בהליכתו לבקרו בפועל, שבאופן זה שייכים כל הענינים הנאמרים במצות ביקור חולים, מ"מ באם אי אפשר לקיים כולם, מקיים גם כן המצוה בכל פרט ופרט, ויש הרבה ענינים, שאפשר לעשות לטובת החולה על ידי דיבורו עמו ועם בני ביתו על ידי טלפון.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רכג) כתב שאף שמקיים בזה מצות ביקור חולים, אבל אינו שייך לומר שייצא ידי חובה, כיון שחסר בבקור זה ענינים האחרים שיש בבקור חולים. ורק אם אינו יכול לקיים בהליכה לשם, לא נפטר לגמרי אלא צריך לבקרו במה שיכול עכ"פ לעשות וע"כ יאפשר לו לכה"פ ענין אחד או שנים שהוא גם ע"י הטעלעפאן.

והיינו שבחולה שאפשר לבקרו בפניו מחוייבין לבקרו בפניו בשביל הטעם שימצא נחת רוח בזה שאין שייך זה שלא בפניו. וגם מחמת שמהראיה מתרגש המבקר יותר ומבקש ביותר תחנונים ואולי מתקבלת שם התפלה ביותר משום שהשכינה מצויה שם עם החולה.

וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי'

המגילה אין חוזרים כשטעו בטעמים אך בקריאת התורה אם טעה צריך לחזור, וכך נקט בביאור הגר"א (שם), ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' צד) הביא שכן נהג הגר"ח מבריסק.

בהליכות שלמה (פט"ז סכ"ה) כתב שאם טעה בניגון הטעמים אינו צריך לחזור ובפרט אם טועה לעתים קרובות. וע"ע בשדי חמד (פקועות שדה סי' ד).

והנה בשו"ע (או"ח סי' קמ"ב ס"ב) נפסק שישוב שיש שם מנין ואין מי שיודע לקרות בתורה כהלכתה בדקדוק ובטעמים, אפ"ה יקראו בתורה בברכה, כהלכתה. ובמשנ"ב (סק"ח) כתב שאם יש שם מי שיודע עכ"פ לקרות הטעמים מתוך החומש יקרא זה מתוך החומש לפני האיש הקורא בס"ת להורות הדרך בנקודות וטעמים כראוי והקורא מתוך החומש לא יקרא בקול רם רק כדי שיהא נשמע להקורא מתוך הס"ת. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' יט) כתב, שאין לנהוג כאותם שמניחים את החומש על השלחן ורואים בחומש כל מלה ומלה ואומרים הם שאח"כ מביטים בס"ת וקוראים מהס"ת, כיון שאין להאמינם לזה והם בעצמם גם אינם יכולים לידע שאכן הם קוראים מהספר, שבקל יכולים לטעות בזה שיהיה נדמה להם שקוראים מהס"ת, ובאמת קוראים מזכירתו במה שראה בהחומש. ועל כן יותר טוב לשמוע מבעל קודא שקורא מהס"ת ממש אף שאינו יודע את הטעמים, ובלבד שיפסיק הפסוקים כראוי שיהיה ניכר סופי הפסוקים שאסור להפסיק במקום דלא פסקיה משה, ואסור לחבר מה שפסקיה משה, וכן טוב להחמיד באתנחתא אם אפשר, וזה יכול איש אחר לעמוד על הבימה ולעיין בחומש ולהגיד לו סופי הפסוקים והאתנחתא, כמו שעושין בכמה מקומות כשאין בעל קודא טוב.

ביקור חולים באמצעות הטלפון

נגמ': בשנכסי מבקר אסורין על חולה אפילו יושב נמי, אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד נמי לא (גדרים לב, א).

כתב הטור (יו"ד סי' שלה) מצוה גדולה

הגה"ק רבי יוסף שמואל מקראקא זצ"ל

בעל מסורת הש"ס

א' כסלו תס"ד

הש"ס [שחיבר מתחילה רבי יהושע בועז]. והרב החיד"א כותב עליו בחיבורו 'שם הגדולים' דברים מופלגים, ובין הדברים כותב עליו שהיו דבריו נשמעים בשמים כאחד מהראשונים.

ומובא (ענף ע"ץ עבת [עשוש] פתיחה אות ב, הובא גם בספר 'תולדות יצחק' בהקדמה, ועוד) שבימיו היו בעירו תלמידי חכמים גדולים שלמדו כל היום שיעור אחד - כל אחד ואחד בפני עצמו - בעיון גדול עד מקום שיזדו מגעת, ובערב למדו ענין זה ברבים. רבי יוסף שמואל זצ"ל היה אומר ההלכה בחבורה ההיא ולמד עם בני החבורה ההיא את כל הש"ס.

ר' יוסף שמואל ז"ל נקרא בפי העולם בשם 'ר' שמואל ר' חיים ישעיה', ושמו האמיתי הוא ר' ישראל יוסף שמואל, וכן כתוב על מצבתו, ונולד בקראקא לאביו רבי צבי, והיה רב בפרנקפורט דמיין, אבל העולם קראו אותו בשם 'ר' שמואל ר' חיים ישעיה', וזאת משום שחמיו היה גביר גדול, וקראו לו ר' חיים, ואותו ר' חיים היה בנו של ר' ישעיה, וקראוהו ר' חיים ישעיה, כלומר ר' חיים בנו של ר' ישעיה, ור' שמואל שנעשה לחתנו, וחמיו החזיקו מכספו, זכה שחתנו הגאון נקרא על שמו, ר' שמואל ר' חיים ישעיה, היינו ר' שמואל חתנו של ר' חיים ישעיה.

הרב חיד"א בשם הגדולים בערכו כותב

כאשר עלתה נשמתו השמימה, לאחר קבורתו התקבצו בני החבורה ללמוד את השיעור ברבים כדרכם בקודש, ולפתע מצאו את הגה"ק הנפטר יושב על כסאו כמו בחייו... כמובן שנבהלו מאוד... אמר להם הנפטר הדגול אל תפחדו כלל, כי כבר אני הולך, אני רק מוכרח לספר לכם מה שאירע עמי.

וכך סיפר: כאשר באתי למתיבתא דרקייעא, יצא כרוז פנו מקום לר' יוסף שמואל מקראקא, ומיד הראו לי את מקומי ליד בעל השל"ה הקדוש. אך השל"ה לא הסכים לכך שהוא יהיה שכני, ואמר, שהוא חיבר את הספר של"ה שהוא כולו מוסר לעם ישראל והוא חיבר את הספר עם הרבה דמעות, ואילו הרב יוסף שמואל, הן אמנם למד את כל הש"ס ברבים, אך לא לימד אפילו פעם אחת מוסר לבני ישראל.

דנו על כך בבית דין של מעלה, ופסקו שהמקום שנתנו לי מגיע לי בדין ואי אפשר ליטלו ממני, אבל אני מחוייב לתקן את ענין לימוד המוסר, לכן קיבלתי על עצמי לרדת לכאן ולעורר את בני החבורה שילמדו מכאן ולהבא בכל יום קודם הלימוד דברי מוסר.

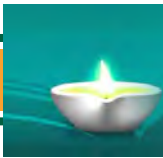
הסכימו לכך בני החבורה ההיא, ומיד חזר הנפטר ושוב לא נראה... גל יין ישן

עליו דברים נפלאים, ולחיבת הקודש נביא את לשונו הטהור "הוא הגאון אשר הפליא לעשות בהגותו לתלמוד ורש"י ותוספות והרא"ש, והרבה לזכות הרבים להציב ציונים ומורה מקום בש"ס והרמב"ם בכל התלמוד, עשר ידות ממה שהיה קודם בדפוס אמשטרדם שנה א"ת לטובה, ושמעתי ששנה משנתו כל הש"ס מ"ב פעמים וחקר וזיקק הש"ס, וקיים ודברת ב"ם ויקדש ב"ם, וציוה לבנו חתן הרב כוס הישועות [מהרש"ך] להדפיס התלמוד עפ"י הגהותיו, והדפיס מקצתו באמשטרדם וכולו בפרנקפורט, ושמעתי נפלאות על הרב הנזכר שלמד כ"ה שנה תורה מעומד ולמד תורה לשמה, והיו דבריו נשמעים בשמים כאחד מהראשונים, זכותו יגן עלינו" עכ"ל הרב חיד"א.

התגלה לאחר פטירתו לעורר בני החבורה ללמוד מוסר

בדור הסמוך לשל"ה הקדוש, חי הגאון רבי יוסף שמואל מקראקא, שלימים הכפיל ושילש את גודל הספר הנודע 'מסורת

הגה"צ רבי עקיבא סופר זצ"ל גאב"ד פרעשבורג ובעל דעת סופר ב' כסלו תש"כ

ישב ל"ג שנה על כסא הרבנות בק"ק פרעשבורג. עכשיו ימלאו ג"כ שלשים ושלוש שנה מאז ישבתם לראשונה על כסא רם ונישא זה... יהיה אם כן טוב וישר, שלא תשובו כעת יותר לפרעשבורג..."

שאל אותו רבי עקיבא, שהיה כולו נדהם ומופתע מעצם הרעיון (של מחזורי ל"ג שנה), אנה ילך: האם ישים פעמיו ישר לארץ ישראל, או אולי יעבור לגור אצל בניו המתגוררים בעיר לוגאנו בשווייץ? השיבו רבי שמעון זצ"ל: "בודאי מוטב שיעלה מר וישתקע בארצנו הקדושה. אלא בינתיים יכול הוא לבקר אצל בניו בשווייץ, וישהה בצל קורתם עד אחרי פורים..."

הגאון הצדיק רבי עקיבא סופר זצ"ל נולד בשנת תרל"ח בפרעשבורג לאביו רב העיר הגאון רבי שמחה בונם סופר בעל ה"שבט סופר", בנו של ה"כתב סופר" ונכדו של מרן ה"חתם סופר". מאביו הגדול קנה את תורתו.

בהיותו כבן עשרים, החל להרביץ תורה בישיבה לצד אביו. בשנת תרס"ז, עם פטירת אביו, נתמנה לאב"ד פרעשבורג ולראש ישיבתה. מסר נפשו על ביצור ופיתוח הישיבה והקהילה.

הרים את כבוד התורה, בבטלו את מנהג אכילת הימים של בני הישיבות, ולצורך כך הקים מטבח ופנימיה לבני הישיבה, כמו"כ השיג מקיסר אוסטריה פטור לבני הישיבה מחובת הגיוס.

עשה ה"דעת סופר" כדבריו ונסע ממנו ישר לשווייץ. [אגב: כשעזבו ה"דעת

סופר" זצ"ל והרבנית ע"ה את מעונו של רבי שמעון זצ"ל בערלוי, ויצאו לדרך, זלגו עיניהם דמעות. מיד קרא אותם לשוב לביתו, וסיפר להם ענין אחד להפיג התרגשותם ולבדח דעתם, כי אמר שקבלה בידו מספרים קדושים שבעת פרידה צריך להיות בשמחה וכ"ש לא להוריד דמעות! וראה באזהרות נוספות לצוואת רבי יהודה החסיד אות י' שכתב "לא יפרד אדם מחבירו מתוך בכי".]

יש לציין שאכן זכה להמלט ברגע האחרון, כפי המובא בספר "רבינו הגדול אמרו" שסיפר הגאון רבי יצחק טובי" ווייס שליט"א גאב"ד ירושלים: שבתחלת שנות המלחמה שנת תרצ"ט, בטרם יצא ה"קינדער טראנספארט" ללונדון, בקרתי בפרעשבורג, ובזכרוני עדיין השלט שהניחו הנאצים ימ"ש מעל פתח ביתו מבחוץ - ובו נכתב באותיות גדולות בגרמנית "Akiva, wo bist du?". ואמנם היה זה אחרי שהרב זצ"ל כבר נמלט לשווייץ אל בניו.

והנה עלה בדעתו, כי מאחר ואינו ממשיך כרגע לא"י, אפשר לנצל את אשרת-הכניסה ("סרטיפיקאט") המנדטורית שברשותו כדי לחלץ איש נוסף מעמק הבכא. מיד כתב למודעיו הרבנים מק"ק שוראני, נייטרא, קירכנדרוף, גלאנטא, שיודיעוהו מי מהם רוצה לקבל את הרשיון ולהשתמש בו לעלות לא"י - אולם תשובתם בוששה לבוא.

ביני וביני הגיעו בניו לידי מסקנה, כי עדיף מכל הבחינות שאביהם ישאר לגור בקרבם, והחליטו לחפש דירה מתאימה עבורו - הדבר היה ממחרת יום "פורים דפרזים" שנת ת"ש. הם יצאו עם אמם הרבנית לסייר בדירות להשכרה, ע"פ כתובות שונות בעיר שהיו בידם, במשך יום שלם. רק לעתותי ערב חזרו לבתיהם. והי בשובם הופתעו לראות את אביהם אורז חפציו ומתכוון למסע... מה קרה? לאן הוא נוסע? סח להם האב, כי זה היום קבל מענה -

לאחר מלחמת העולם הראשונה נתמנה לנשיא ארגון הקהילות החרדיות בצ'כוסלובקיה, שמנה כשלוש מאות קהילות. היה גם פעיל מאד בגיוס כספים לעניי ארץ ישראל ושימש כנשיא כולל שומרי החומות.

עם כיבוש צ'כוסלובקיה על ידי הנאצים עלה לארץ ישראל. שם המשיך בהרבצת התורה והקים את ישיבת פרעשבורג בירושלים, אך סירב לקבל עליו את כתר הרבנות, בהצהירו שברצונו להיות כ"יהודי ירושלמי פשוט".

נפטר בירושלים בב' בכסלו תש"ך. לאחר פטירתו הדפיסו בניו את ספרו דעת סופר על התורה ושו"ת.

סיפור הצלתו המופלאה בשנות הזעם

הדבר היה בשנת תרצ"ט, זמן קצר לפני פרוץ השואה. שנאת ישראל התפרצה אז כמגפה בכל העולם. הנאצים ימ"ש שלטו בגרמניה והשפעתם התפשטה בכל הארצות סביב. בצ'כוסלובקיה נבחר אז צורך היהודים טיסא ימ"ש לראשות הממשלה.

באותו פרק נסע ה"דעת סופר" באופן מיוחד לערלוי כדי להקביל פני דודו הישיש, הגה"צ רבי שמעון סופר זצ"ל בעל "התעוררות תשובה". והנה תוך כדי שהותו בערלוי, הגיעה אליו הידיעה על בחירת הצורך טיסא ימ"ש, שבישרה רעות. הוא חקך בדעתו, אם כדאי בכלל שישוב מכאן הביתה לפרעשבורג, או שמא בגלל הסכנה מוטב שיזדרז ויעזוב לחלוטין את המדינה ב"יפה שעה אחת קודם". מכיון שלא הגיע לידי החלטה, עמד ושטח את ספיקותיו לפני רבי שמעון זצ"ל, אחי אביו, ובקש את הכרעתו.

נענה הרב דערלוי ואמר לו: "זקננו ה"חתם סופר", ואחריו אבא מרי ה"כתב סופר", ואחריו רב אחאי ה"שבט סופר", כל אחד מהם

באותו מעמד סיפר הגאון לבניו בהתפעלות רבה, על ביקורו הנזכר אצל הדוד הצדיק בערלוי, ועל כך שנזרקה אז מפיו כעין נבואה באמירתו ש"ישהה אצל הבנים בשווייץ עד יום שושן פורים" - כאילו היה צופה את הכל מראש.
(גל שבת בשבתו אנטוורפן)

באמצעות צעירי אגו"י בפרשבורג - מידידיו הרבנים שפנה אליהם בדבר ה"סרטיפיקאט", והתברר לו שאף אחד מהם אינו חושב לעזוב את מקומו. בו-זמנית נודע לו, כי במדה ולא יפליג באניה היוצאת תוך יומיים מטריאסט לארץ ישראל, יפוג לחלוטין תוקפו של ה"סרטיפיקאט" ולא יוכל יותר להשתמש בו. מטעם זה הריהו נחפז ממש לדרכו - כדי שיספיק להגיע לטריאסט בעוד מועד.

הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב ז"ע ד' כסלו תרל"ח

הכיר כבר מקדם "מה שלומו, הרב קאליש?" מיד פרץ רבי יעקב דוד בבכי גדול וסיפר לשר את הענין שלשמו בא ובקש לבטל את הגזירה. אמר השר: "צר לי, אבל אין הדבר בידי לעשותו, כי הגזירה יצאה מפטרבורג (בירת רוסיה אז), ואני לא אוכל לעשות דבר ולא חצי דבר".

כאשר שמע רבי יעקב דוד דברים אלה יוצאים מפיו של השר, תפס בשרוול בגדו של השר והתחיל צועק בקול גדול. הרב מלומז'ה אשר בא עמו נבהל וקרא אליו: "הרב מאמשינוב! לא יתכן לעשות כדבר הזה, למה תופס בשרוולו של השר ואינו מניחו?"

"הנני חסיד" - השיב לו רבי יעקב דוד בקול רם כל כך עד שרעדו קירות הבית. והשר עמד נבוך וחכה עד שרבי יעקב דוד ירפה משרוולו.

בינתיים שמעה אשתו של השר את קול הצעקה ובאה בבהלה לראות מה קרה. ראתה את שני הרבנים, והאחד אוחז בשרוול בעלה ובוכה ומטיפח בקול. הסביר לה בעלה את כל הענין, שהרב מתחנן לפניו בענין הגזירה על ה"זקן". "אם הדבר כל כך נוגע עד לבו בעד אחיו היהודים עד שמוסר נפשו על כך, כדאי שתעזור ותבטל את הגזירה" - אמרה האשה האצילה אל בעלה. השר הבטיח.

כאשר יצאו מאת השר אמר רבי יעקב דוד אל רבי אלי חיים: "מן השמים סייעו לי. אבא זצ"ל עמד לידי וקרא באזני שאחזיק בשרוולו ולא ארפה ממנו עד שיעשה רצוני ויבטל את הגזירה..." הדבר היה בערב חג השבועות. הוסיף ואמר: "כל הרביים מתכוננים עתה לאמירת תורה בחג השבועות ואני הצלתי את התורה..." --- אותו חג שבועות היה חג ממש כי בטלה הגזירה.

(מגדולי החסידות - בית ווארקא ואמשינוב, עמ' ק)

הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב ז"ע נולד בשנת תקע"ד כבן בכור לאביו האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי יצחק מווארקא ז"ע. מילדותו הצטיין בהתמדתו ושקדנותו ויצא לו שם בין הלומדים הגדולים.

שימש ברבנות מגיל צעיר מאוד. בראשונה כיהן כרבה של גור, עיירה הסמוכה לווארקא, ומשם עבר לפשיסחא, ולאחר שנה ומחצה עבר לכהן כאב"ד אמשינוב, על כס רבנות זו ישב כארבעים שנה. אחרי פטירת אביו בשנת תר"ח היה רבי יעקב דוד נוסע אל ממלא מקום אביו רבי שרגא פייבל מגריצא ז"ע.

לאחר פטירת האדמו"ר מגריצא (בשנת תר"ט) דבקו בו רבים מחסידי ווארקא וקבלוהו כרבם ומורם. באמשינוב פתח את בית מדרשו לתורה וחסידות, ששערו לא נגעלו עד לשנות השואה והחורבן. כמו

אביו הרבי הזקן מווארקא ז"ע הקדיש הרבה מזמנו לעניני הכלל, ולעתים תכופות הלך ובא לווארשא הבירה בעניני ציבור. נסתלק ביום ד' כסלו שנת תרל"ח.

תפס בשרוול בגדו של השר וביטל את הגזירה

כאשר יצאה הגזירה לגזוז את ה"זקן והפאות" בא רבי יעקב דוד יחד עם הרב ר' אלי חיים מייזל מלודז, שהיה אז רב בלומז'ה, אל האציל הפולני ברג, שהיה מושל העיר ווארשא מטעם הצאר הרוסי. ויהי בדרכם אל המושל אמר רבי יעקב דוד אל הרב ר' אלי חיים: "אם ידבר אלינו השר בלשון אשכנז ולא בלשון הרוסית, אות הוא לנו כי ה' הצליח דרכנו".

בבואם אל ארמון הממשלה יצא השר לקראתם, קבלם בסבר פנים יפות ושאל בלשון הגרמנית בפנותו אל רבי יעקב דוד, שאותו

סבלנותו במלוא זוהרה, על אף הזמן הקשה שהיה נתון בו. זמן הניתוח נקבע לשעה שבע בבוקר, ותחילת זמן קריאת שמע היה עשר דקות אחר השעה שש. הרה"ק רצה אז לקרא קריאת שמע של שחרית, פן יתארך הניתוח לאחר סוף זמן קריאת שמע. הרופא שהיה אמור להובילו לחדר הניתומים בשעה שש, הקדים לבוא כשיש עוד עשרים דקות לזמן קריאת שמע, אך הרה"ק עמד בשלו שאינו הולך לניתוח עד שיקבל עליו עול מלכות שמים. הראה לנכרי על כסא הנמצא בחדר כדי לישב עליו. וכך ישב עשרים דקות כשהוא שקוע ברעיונותיו ומזמר לעצמו תנועה בשלוות קודש, כאילו אינו עומד עתה לפני ניתוח קשה רק מכין עצמו למצוות קריאת שמע, ובהגיע הזמן קיבל עליו עול מלכות שמים באהבה כשהוא מוציא כל תיבה בקדושה ובנעימה כדרכו כמונה מעות .

(ספיר ויהלום פר' וישב תש"פ - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מעמודי היסוד באמשינוב היתה מדת המתינות

אחד מעמודי היסוד באמשינוב היתה מדת המתינות, כמו שפירש הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב זיע"א, כשלמד פרקי אבות את דברי המשנה (פ"א מ"א) 'הווי מתונים' איהר זאלט זיין גילאסען, פאוואליע פאוואליע, 'בדין'. לכל דבר קדמה ישוב הדעת ומחשבה לידע למדוד ולשקול את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. הרה"ק רבי יצחק מאמשינוב זיע"א על אף שגילה פעם שבעצם טבעו ותולדתו היה ממש היפך מדה זו, עבד על עצמו בכל כוחות נפשו עד שנתעטפו כל תנועותיו בשלוות נפש וסבלנות עצומה. כל יודעיו השתוממו מהפלגת מדה זו אצלו.

בעמדו פעם לפני ניתוח קשה כשהסובבים אותו ובכללם הרופאים מתוחים ומודאגים האם יצליח או לא, בכל זאת נראתה אז מדת

מהדורת בי"ד

אור בהידות הנ"ך

בהישג ידך!

25 נרנים נדירים ניפיים

נ"ך מקראות גדולות

אור הגאולה לישרי לב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

רבינו שמואל אליעזר הלוי אידלס זי"ע

המהרש"א

ה' כסלו שצ"ב

זקנים מאריכים להיות בבית הכנסת, הם מקדימים לבוא בבוקר לשחרית, ומאריכים לשהות בערבית, נחה דעתו של רבי יוחנן וסרה תמיהתו, וכך אמר: אכן דבר זה הוא שהועיל להם לאריכות ימים, וכפי שאמר רבי יהושע בן לוי לבניו: הקדימו לבוא לבית הכנסת בשחרית, ותאריכו לשהות בו בלילה, וכך תאריכו ימים. וביאר המהרש"א, שבתי הכנסיות שבבבל יש בהם קדושת ארץ ישראל, ולכן אלו המצויים בהם תדיר הם כאילו שמצויים על האדמה אשר נשבע ה' לתת לאבותיכם ולכן גם הם בכלל הבטחת אריכות הימים.

סיים רבי משה לייב מסאסוב ואמר לאותו יהודי: אם קדושת בית הכנסת היא כקדושת ארץ ישראל, הרי שנמצאנו למדים שקדושת ארץ ישראל היא כקדושת בית הכנסת, ולכן אם מסוגל אתה לשמור על עצמך ולהתנהג בארץ ישראל כאילו מתגורר אתה בבית הכנסת, יכול אתה לנסוע, ואם לאו – מוטב שתשאר בביתך בחוץ לארץ.

את הסיפור הזה הביא בנו הרה"ק החקל יצחק מספינקא זיע"א ובוזה היה מסביר את סברת בני ישראל שסירבו לבוא ולהכנס לארץ ישראל, כי חששו לנפשם שלא הגיעו למעלה כזו שהם יכולים לגור בארץ ישראל כאילו הם גרים בבית הכנסת. אלא שכל זה בא להם מחמת חסרון במידת הבטחון, לפי שהיה להם לבטוח בהקב"ה המצווה אותם לבוא לארץ ישראל, שבוודאי גם ייתן בהם את הכוח לגור שם בקדושה.

(ספיר ויהלום פר' שלח פ"א - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מה הראשי תיבות מהרש"א?

"מה שכל העולם אומרים על ספר מהרש"א שהוא ר"ת מו"ה שמואל איידליש הוא טעות גמור, כי הוא ר"ת מו"ה שמואל אליעזר, כי כן כתוב בהקדמה.

וסיפר לי הרב הגדול מו"ה אברהם דוב מחמעלניק ז"ל שהוא היה בעיר ששם קבורת אמו של מהרש"א, וצוה לקרות על המצבה ונכתב שם 'גיטל'. והוא מחמת הלומדים בפלפולים של הבל הורידו אותו לעלמא דנוקבא. ומעת שאמרתי דבר הג"ל פסקו רוב העולם לומר מו"ה שמואל איידליש רק סתם מהרש"א, כי בימים הראשונים היה זה מרגלא בפי כל העולם".

(ספר 'אמרי פנחס' השלם, שער התורה אות קלא)

רבינו שמואל אליעזר איידליש בעל המהרש"א ז"ל בן הג"ר יהודה הלוי, נולד בקראקא שנת שכ"ה.

אביו ה' אח להג"ר שמואל אבי הטו"ז, שניהם נכדי השר ר' עקיבא הכהן הנשיא מאפען, ומצד אמו ה' ממשפחת רבינו יהודה לוואי מפראג. אשתו היתה בתו של הג"ר משה ליפשיץ מבריסק, והיא היתה אחות אשתו של הג"ר משה אשכנזי בעל זכרון משה.

המהרש"א יסד ישיבה גדולה בפוז'ון, ונתקבצו שמה תלמידים גדולים מכל פנות הארץ, ששמעו הלך מסוף העולם ועד סופו, שהיה אדם גדול כאחד הענקים מפרשי הראשונים ז"ל, ונהג ישיבתו שם משנת שמ"ה עד שס"ה, (שם איידליש לא היה שם משפחתו, וקרוי כך על שם חמותו הגבירה מרת אידל ז"ל שהחזיקה

את רבינו מהרש"א ואת כל בני ישיבתו מכספה במשך כ' שנים הללו, וכשמתה חמותו פסקה הישיבה).

ובשנת שס"ח נתקבל לאב"ד בעיר חעלמא, בשנת שע"ה נעשה אב"ד בלובלין, ומלובלין הלך לטיקטין ומטיקטין לאוסטראה, שם נהל ג"כ ישיבה גדולה.

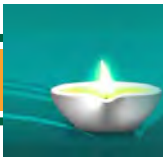
רבינו המהרש"א ה' נקרא בזמנו מאור הגולה, כמ"ש בהקדמת ח' הלכות, והוא הוציא ספרו המהרש"א על ש"ס בשנת שע"ז. המהרש"א ה' מפורסם שבו נתאחדו בשלמות ג' עמודי עולם תורה ועבודה וגמ"ת, שה' שר התורה רכבה"ג קדוש וטהור, וביתו ה' פתוח לאורחים כביתו של אברהם אע"ה.

ובמוצש"ק ביום ה' לחודש כסלו שנת שצ"ב עלה השמימה במיתת נשיקה. זיעועכ"א.

קדושת בית הכנסת - עפ"י דבר המהרש"א

סיפר הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זיע"א: מעשה ביהודי אחד שבא לשאול את עצתו של הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א האם יסע לארץ ישראל או לא?

נענה הרבי ואמר לו: הגמרא אומרת במסכת ברכות (ח). שאמרו לרבי יוחנן 'איכא סבי בבבל', שיש יהודים זקנים החיים בבבל. התפלא רבי יוחנן ואמר, הרי הפסוק אומר (דברים יא כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לתת לאבותיכם', הרי שההבטחה לאריכות ימים היא רק לאלה המצויים בארץ ישראל, אבל בחוצה לארץ לא. נענו ואמרו לרבי יוחנן שאותם

הגה"צ רבי אברהם אהרן זוננפלד זצ"ל [בן הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע] ו' כסלו תרע"ב

שבקדושה, המסובל ביסורים...".
[עוד יש לציין דבר נפלא, בשעת הקבורה היה צריך לעלות בהר, ואמרו למרן הגר"ח אולי יעמוד מלמטה ויספידו שקשה מאוד לעלות והוא כבר זקן, התבטא מרן הגר"ח זי"ע: בקרבן הדין שצריך להיות עומד על גביו, וכי אקריב קרבן לה' ולא אעמוד על גביו (מפי הרה"ח ר"י שיינברגר ששמע מפי זקנתו מרת מרים רחל שיינברגר ע"ה בת הגרא"א זצ"ל).
עלי זיכרון (קונ' 40)

הגה"צ רבי אברהם אהרן זוננפלד בנו הגדול של מרן רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע, נולד בירושלים ביום ו' לחודש כסלו תרל"ח, וכבר מילדותו ניכרו בו כישרונותיו הגאונים. ונישא ביום ו' לחודש כסלו תרנ"ה למרת חיה רבקה בת הגה"צ רבי בן ציון וועבער בנו של הגה"צ אבד"ק מאדא.

היה איש האשכולות תלמיד חכם עצום ובעל עט סופר מהיר, כבר בהיותו בן 19 שנה ערך את הירחון "אור תורה", מאסף תורני בו השתתפו גדולי ירושלים ואף רבנים מחו"ל. אביו הגר"ח התבטא על הירחון "חוברת הקודש", ובו רואים רב גובריה בתורה כאחד הגדולים. הירחון יצא לאור עד שנת תרס"ג.

פעל רבות למען הישוב בירושלים בשליחות אביו, ייסד את חברת תומכי תורה לתמוך בתלמידי חכמים אשר השעה דחוקה להם, כן נמנה בין מייסדי "בית יתומים בלומנטל", וחברת "קהילת יעקב" לבנין בתים עבור אנשי ירושלים. הקים את חברת "חזונו ישראל" להוצאת ספרים תורניים, ערך וסידר את שו"ת מהר"ל דיסקין. כן ייסד וניהל בית תבשיל לעניים. נפטר בדמי ימיו ביום הולדתו ו' כסלו תרע"ב בהיותו בן 34 ונטמן בהר הזיתים.

הסתלקותו הפלאית

בסוף ימיו חלה רבינו הגרא"א ונסע לוינה ולקהיר להתרפאות, אך לא עלתה לו ארוכה, ובשכבו חולה סמוך לפטירתו בקהיר שלח מכתב, ובו מתעניין ומדריך בענייני בית התבשיל. חזר לירושלים, ובלילה לפני פטירתו בבית החולים שערי צדק היה במצב של כמעט גסיסה, וכבר הגיעו אנשי החברא קדישא, אמר להם שעדיין לא הגיע זמנו ושלחם. למחרת בבוקר הלכו בנותיו להתפלל עליו בכותל המערבי, ובחזירתן נפרד מכל אחת לחוד ובירכן, ביקש שיוציאו אותו למרפסת כי רוצה לראות עוד פעם את העולם, ואמר "מלכותך מלכות כל העולמים וממשלתך בכל דוד ודוד", וקרא קריאת שמע ועצם את עיניו. נפטר בדמי ימיו ביום הולדתו ו' כסלו תרע"ב בהיותו בן 34 ונטמן בהר הזיתים.

אביו הגר"ח בהספידו עליו אמר: הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים, בשעה לחודש כסלו נולדת, בשעה לחודש כסלו נשאת אשה, ובשעה לחודש כסלו הלכת לבית עולמך, טוב שנה היית בחור וטוב שנה אברך, על מצבתו שנוסח ע"י אביו נחרט בין השאר: "...יר"ש במצוותיו חפץ מאד, יגע ועמל בהרבה דברים

מי היה חשמונאי ובניו

כתב הגה"צ רבי אברהם אהרן זוננפלד [ירושלים ד' דחנוכה שנת תר"ס]:

במגילה דף יא ע"א איתא בימי יונים, שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו, ומתתיהו כהן גדול לכלותם וכו'. וקשה לי בדבר הגמרא, הא הנס היה על ידי מתתיהו ובניו, וכן נמי אמרינן בתפילת על הניסים בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, וא"כ מה הפירוש בגמרא חשמונאי ובניו, ומתתיהו. ואינו מובן מי זה חשמונאי ובניו. והנה חיפשתי בסדר הדורות ואין אני מוצא לשם בפני עצמו של חשמונאי, והבית יוסף בסימן תרפ"ב כתב בשם הארחות חיים דיוחנן הוא חשמונאי ומקורו מהיוסיפון, ויש אומרים חשמונאי הוא דרך גדולה כמו יאָתִיו חֶשְׁמִינִים (תהלים סח, לב) ע"כ.

וקשה לפי שני הפירושים דאם נאמר דיוחנן הוא חשמונאי א"כ מתתיהו נכלל בכלל חשמונאי ובניו דהרי מתתיהו הוא בנו של יוחנן וא"כ למה כפל הגמרא חשמונאי ובניו ומתתיהו. ואם נאמר כפירוש השני של הבית יוסף דחשמונאי הוא לשון גדולה א"כ אין זה שם של אדם ומה שייך לומר חשמונאי ובניו.

וזכר אני שראיתי באיזה ספר (ראה המאירי בהקדמה לפירושו למסכת אבות שחשמונאי הוא מתתיהו) לפרש על הא דמתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, שקאי חשמונאי על מתתיהו, אשר ממנו נפתח מלכות בית חשמונאי, וזה דלא כמו שכתב הב"י בשם היוסיפון, דחשמונאי קאי על יוחנן.

ולפי זה קשה יותר, דאם חשמונאי הכוונה על מתתיהו, וא"כ למה איתא בגמרא כפל לשון, חשמונאי ובניו, ומתתיהו ומשמע, דתרי אנשים הם וצ"ע.

(קובץ אוצרות ירושלים - פרושים גל' י)

הגאון רבי יוסף דוד זינצהיים זצ"ל

בעל 'שלל דוד' ו'יד דוד'

ז' כסלו תקע"ג

ולא איכפת לו כלל מכבודו של יוסף במצרים, רק היה חפץ לדעת "כי הוא משל בכל ארץ מצרים" – אבל לא להיפר, שמצרים היא ששולטת בו, כלומר, לא נדבק בו מאומה מטומאתה של ארץ מצרים...

וכזה היה רבי דוד זינצהיים זצ"ל, שאמנם היה מושל ומקורב למלכות, אלא שאפשר להעיד עליו נאמנה, שלא הושפע מכך כלום, רק השפיע מרוחו על אחרים!

'תולעים' מפרסמים או הורגים את הרוצח

ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה' (פר' שופטים - כא, ט). וברש"י מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנערפה העגלה הרי זה יהרג.

בתרגום יונתן (פסוק ח) כתב, דהתולעים הולכים לבית הרוצח וע"י זה ניכר ואוחזין אותו וממיתין אותו. אמנם יש שכתבו כי התולעים ממיתים אותו, ע"י ברבינו בחיי ובש"ך [ד"ה ואתה], וכן משמע בפסקתא זוטרותא.

ונראה לי כי תרומתו אמת, דודאי אם יש עדים והתראה אין התולעים ממיתין אותו רק הולכין לביתו שיהיה ניכר ויתפסו אותו, וע"י זה יצא הקול ויבואו העדים ומיתו אותו בב"ד כד"ן. אמנם כשאין עדים בעולם, א"כ אף אם יתפסוהו ב"ד לא יוכלו להמיתו בלא עדים והתראה ומה תועלת שיכירו אותו, לכן התולעים ממיתים אותו. וא"כ תרומתו קרא צריכא, דלארץ לא יכופר כי אם בדם שפכו מיירי היכא דאין עדים בעולם והתולעים ממיתים אותו, להכי קאמר דהקב"ה עושה שימות כיון דלארץ לא יכופר כי אם בדם שפכו שהתולעים לוקחים הנקמה ממנו. אמנם כאן מיירי היכא שיש עדים, לזה אמר ואתה תבער הדם הנקי, כיון שניכר הרוצח ולא המיתו התולעים רק עשו כדי שיכירו אותו, עליך המצוה להמית אותו כדינו.

(שלל דוד - פר' שופטים)

הגאון רבי יוסף דוד זינצהיים נולד בעיר טריר שבגרמניה בשנת תק"ה לאביו רבי יצחק שכיחן שם כרב. בהמשך הוא עבר עם משפחתו לאלזס, שם נשא את אחותו של הפרנס המפורסם הרב בר. בר הקים ישיבה בעיירה בישהיים, והעמיד את גיסו ר"ד זינצהיים בראשה.

הרב זינצהיים שרד את הימים הקשים של המהפכה הצרפתית, ולימים מונה לרבה של העיר הגדולה שטרסבורג. בהמשך הוא מונה ע"י נפוליאון כגדול רבני צרפת לעמוד בראש ה'סנהדרין', ובמסגרת תפקידו זה נאבק על עצמאות הרבנים והדף את הניסיונות לעשות שינויים בהלכה.

נתבקש לישיבה של מעלה בז' כסלו שנת תקע"ג.

הגר"ד זינצהיים חיבר סדרה ארוכה של ספרים בשם 'יד דוד' על מסכתות התלמוד, 'מנחת עני' - חידושים וכלליים, וכן 'שלל דוד' - ביאורים וחידושים על התורה, מגילת אסתר והמועדים.

הספדו הנפלא של מרנא החתם סופר

הגאון המפורסם רבי דוד זינצהיים זצ"ל בעל ה'יד דוד', היה מקורב למלכותו של נפוליאון, וכאשר הוצעה לו איזו משרה שלטונית בצרפת, הוא ניאות לקבלה, ובשל כך היו שרינגו אודותיו.

לימים, כשנסתלק לבית עולמו, ספד לו מרנא החתם סופר זיע"א והפליג על גאונותו וצדקותו התמימה, ובתוך משא ההספד שאל: הגה יוסף אמר לאחיו (בראשית מה, ח) "וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים", ומכל מקום לא ביקש מהם לומר כל זאת לאביהם אלא רק "שימני אלקים לאדון לכל מצרים", וכך עשו האחים, לא אמרו ליעקב כי אם "וכי הוא משל בכל ארץ מצרים", מה פשר הדבר?

וביאר, כי היה ברור ליוסף ואחיו שכל המפורט אודות שלטונו ומעמדו של יוסף במצרים לא שווה בעיניו של יעקב מאומה,

פזר נתן לאביונים

הבעש"ט: מעולם לא לן אצלו מעות

פעם הלך רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א עם בנו הרה"ק רבי צבי זיע"א כשהיה עדיין נער, להקביל פני הרב דמתא, והביט וראה שם הרבה כלי כסף. בחזרתו אמר הבעל שם טוב הקדוש לבנו: אתה בוודאי מקנא למה אין לאביך כלי כסף. אמר בנו: כן. אמר לו: אילו היה לאביך מעות לקנות כלי כסף, יותר טוב היה לפרנס עניים והמותר ליתן לצדקה.

מעולם לא לן אצלו מעות, אך כשבא מן הדרך היה מסלק חובות, והמותר פיזר צדקה באותו יום. פעם אחת הביא מעות הרבה מן הדרך ושילם חובות, ועשה צדקה, וביקש מאנשיו להמציא לו מצוה לפזר את הממון. ובין כך נטלה הרבנית מהמעות ואמרה: לא אצטרך איזה ימים ליקח בהקפה, ובלילה היה לו עיכוב בעבודתו, והבין ובא לבית ואמר: תודו לי מי לקח מהמעות, והודתה לו הרבנית שלקחה מהמעות, והחזירה. ובלילה צוה לאסוף העניים וחלק להם המעות (שבחי הבעש"ט עמוד קכג).

הנועם אלימלך: מעולם לא לן אצלי מעות

וכך כתב באגרת הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א (ה' כסלו תקמ"א. 'אור אלימלך' מכתב ה'): היות שבו אחותי ירט אלי מדרך רחוקה, ה"ה הרב המופלג מו"ה צבי הירש בכרך נ"י מקהילת טיקטין, דטפלי תלוי בו, יש לו בת גדולה וביתו ריקן ואין לו שום מבוא לפרנסתו, ומלאכתו מלאכת הקודש שהיה לומד לתלמידים. וכשמעו דברי האומרים לו שבייתי פתוחה לרוחה בפיוזר מעות צדקה להשיא בתולת עניים, ואמר גם הוא, אסע גם אנכי לביתו ודודו יגאלנו, באומר שמעות מונח אצלי בקופסא. ובאמת לא סיימורה קמיה שורש ותוכן הדברים מאין יבא פרנסתי ופזרוני, שעד הגה הייתי עוסק ברפואות לבני אדם בעז"ה, והיו נותנים לי איש אשר ידבנו לבו, ומזה הייתי מפזר ומחלק לעני הנמצא ראשון, ומעולם לא לן אצלי מעות. וכעת זה

כמה שבועות אשר הייתי חולי מאד, ואין באפשרי להיות לי פנאי עוד לקבל בני אדם כמקדם, והשעה דחוקה גם לי כעת והשיבותי ריקם. גלל כן כל מי שידבנו לבו הטהור ליחן לאיש הלזה אשר מעולם לא נסע באלה מסעי ומסוה הבושה על פניו למצוה רבה יחשב לו וצדקתו תעמוד לעד לו ולזרעו עד עולם. הלא כה דברי המדבר בצדקה.

הפדיונות שבאכסניה

דרכו בקודש של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א היה כי לא היה רשאי ללון בביתו שום מעות, אף פרוטה אחת, וכן הורגל במדה זו עד שלא היה יכול לישן בשום אופן באם היה

מונח באיזה מקום או באיזה תיבה שום מטבע. וכן קרה כמה פעמים שקם ממטתו בלילה, שלא היה יכול לישן עד שהוכרחו לחפש ולבדוק בחורין ובסדקים עד שמצאו איזה מטבע קטנה אשר היתה מונחת בחורי שולי כיס של איזה מלבוש או איזה תיבה וביער את המטבע, היינו ששלחו לאיזה איש עני, ואז הלך לישן. וכן ידוע ומפורסם לכל גודל הפלגת צדקת פזרונו ונדבת לבו עד אין לשער, וכל אשר לו נתן לעניים. פעם אחת בא איש חסיד אחד מפולין מעיר שידלאווצי, ה"ה הרב החסיד המפורסם רבי לייבוש שידלאווצער זצ"ל לרבינו הקדוש על שבת קודש, ויען כי בא להעיר ליזענסק אחר חצות הלילה, והימים ימי חורף, חושך ואפילה, ושלג וגשם היה על פני כל הארץ, לזאת לא רצה הרב החסיד הנ"ל לילך לבית הרבי רבי אלימלך עוד בלילה לקבל פניו, כי מאוד היה קשה עליו הדרך מרוב עייפות וחולשא דאורחא, רק היה ברצונו לישן מקודם, ולמחרת בבוקר כאשר ינוח מעט מעמל הדרך ילך לבית רבינו.

מלפנים בימים ההם היה המנהג, כאשר היה נוסע איש חסיד אחד להרבי היו כל החסידים נותנים לו קוויטלעך ופדיונות ליתן עבורם להרבי, כי הנסיעות היו קשים אז מכובד הדרכים, ומאין אז רכבי ברזל. והרב החסיד הנ"ל גם הוא היה מוליך עמו הרבה פדיונות וקוויטלעך מעירו ומשאר עיירות אשר נסע דרך שם לליזענסק מכל החסידים שם.

הרבי הקדוש כאשר רצה לישן בעת ההיא הרגיש תחת רשותו איזה מעות אשר אינו מניח לו לישן. לזאת התחילו כולם בביתו לחפש חיפוש אחר חיפוש בכל המקומות אשר הדרך להכניס שם מעות, ובסדקי ובחורי כל הבגדים והכלים אשר היו שמה, אבל לא מצאו מאומה. אז אמר להם מרן הקדוש: אולי בא איש חסיד לאיזה אכסניא והוליך עמו עבורי מעות ונחשב מעות שלי, ולזה לא יכולתי לישון, על כן לכו נא וחפשו ושאלו באכסניות אשר מתאכסנים

חסידים שמה וחפשו אולי בא מי מהחסידים אלי, וכן עשו, והלכו ושאלו בכל האכסניות עד שמצאו בהאכסניא אשר לן שמה הרב החסיד רבי לייבוש משידלאווצי, ואמרו לו: הרבי צריך לכם, לכו מהרה אליו, כי אין יכול לישן מקודם עד שתקבלו פניו מתחילה. והחסיד הנ"ל לא התמהמה מאומה רק הלך בזריזות ונטל עמו כל הקוויטלעך והפדיונות אשר נתנו לו, והלך לבית הרה"ק. ויהי כאשר ראה אותו הרבי נתן לו שלום, ואמר לו: תן לי מהר כל המעות אשר ישנו בידך עבורי, ותנענע ותוריק כל כסי בגדיך ואל תשאר בידך אף פרוטה אחת מהפדיונות אשר נתנו בידך עבורי, וכן עשה ונתן לו כל המעות אשר היה לו עבורו, ולא דיבר אתו יותר רק פטרו לשלום לבית

הרב הקדוש רבי אהרן מנחם מענדיל זיע"א אבד"ק אלעסק, בנו של הרה"ק רבי סענדר ליפא מזידיטשוב זיע"א, היה נודע ביחוד בצדקותיו אשר עשה בישראל, שלא לן אצלו פרוטה בתוך ביתו, אך חלק כל ממונו לצדקה. מעונו היה אכסניא לעניים וכל דל ואביון שלא מצא מקום ללון הלך ולן בביתו, והוא היה מטפל כעצמו בהכנסת אורחיו אלה

מלוננו (התגלות הצדיקים' עמוד מט).

ולא לן אצלם אף לינה אחת הממון

הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זיע"א, בן הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א כתב באיגרת (אגרת הקודש' שבסוף ספר 'נועם אלימלך'): ואם תרצה לומר, אם הצדיקים שונאי בצע מדוע לוקחים ממון מבני אדם אף אם היה נותנים להם כל היום, אהובי אחי יש לי בזה כמה טעמים כמוסים אשר אי אפשר להעלותם על הכתב, אך הפשוט הוא גם כן אמת שמעולם אין מניחים ממון בקופסא, ולא לן אצלם אף לינה אחת הממון, רק מוציאים אותם לצורך עניי ישראל ולצורך בתולת ישראל להשיאם, כי אין מצוה גדולה מזאת כעת אשר בעונותינו הרבים נגזר גזירה בגבולינו כידוע.

או שנותנין ממון לפדיון שבוים ומחזיקים לומדי תורה שאין משגיחין עליהם אחרים להחזיקם, כמבואר בספר חסידים שנכון לעשות כך, וזה פירוש הפסוק (משלי יא כא) 'יד ליד לא ינקה רע', רצה לומר, כשלוקח מיד ונותן ליד אחר עושה טובה לזה שלוקח ממנו שהרע המקטרג עליו למעלה, לא ינקה אותו מנכסיו מלשון (פסחים כב:): פלוני יצא נקי מנכסיו.

ומעולם לא לן אצלם ממון בקופסא אפילו לילה אחד

הרה"ק רבי זכריה מנדל מירוסלב זיע"א כתב באיגרת: האמת יורה דרכו שאין אתי השגה כל כך להשיג עד היכן מגיעין במחשבותיהן הטהורים. אך זאת ידעתי בבירור בעזהש"י ודרשותי וחקרתי היטב על כל זה ולא ראיתי מהם שום התרוממות וגיאיות או דבר שקר וחנופה לאדם או חימוד ממון או שידבר ח"ו איזה דיבור קל שייגיע להם הנאה גופניות מכה הדיבור ההוא. וזה כמה שנים שאני שרוי אצלם ולא ראיתי מהם שום דבר שפלות, ומעולם לא לן אצלם ממון בקופסא אפילו לילה אחד. ותמיד כל ימיהם עוסקים בתורה ומצות ומעשים טובים, להשיא יתומים ויתומות ואלמנות ולהתיר אסורים ולפדות השבויים ולרפא החולים ולנחם האבלים ולגמול חסדים עם כל אנשים ולהכניס אורחים ולקבל את כל אדם בסבר פנים יפות ולרחם על אביונים ומצערם תמיד בצרות ישראל (אור אלימלך' אגרת ב).

הרה"ק מפשעדבורז: לא שכב לישון עד שהיה מחלק הכל לצדקה

הרה"ק רבי ישעיה מפשעדבורז זיע"א לא היה שוכב לישון עד שהיה מחלק לצדקה כל הכסף שנמצא בידו. פעם אחת נדדה שנתו מעיניו, וישאל את הרבנית: אם לא השאירה בידה כסף. ותאמר: לא, ויצוה למשמשו שילך אל האכסניא לשאול אם לא הביא איש בעדו כסף. והנה כן היה, איש בא והביא לו

פדיון ויקח את הכסף וימסרהו לצדקה, ואחר כך לא נדדה לו שנתו (דברות חיים' עמוד מה).

הרה"ק מצאנו: דרכו בקודש היה שלא לן אצלו מעות

וכה הגיד הרה"ק מצאנו קלויזנבורג זיע"א (שפע חיים' פרשת לך מאמר ד): ועל כן היו צדיקים ממאסים בכסף, ולמשא כבד נחשב אצלם וכדפירש בספר הקדוש 'נועם אלימלך' את הפסוק (בראשית יג ב) 'זאברם כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב' שהיה לו למשא מה שהשפיע לו השי"ת מקנה כסף וזהב, עיי"ש, דמוטב היה להם שהממון יהא מונח אצל הבורא כל עולמים, ולעת עתה יטפל בזה איזה רשע, וכאשר יצטרכו כבר יבוא לידם. וכפי ששמעתי מכ"ק אמר"ר זיע"א [הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זיע"א] ששמע מזה"ק [הרה"ק רבי חיים] מצאנו זיע"א שאמר: דבר פלא יש אצלי, הלא איני יכול לסבול כסף, וכידוע שהרבה פעמים היה שורף או משליך לאיבוד סכומי כסף גדולים, אבל אם באם איזה פעם חולף במחשבתי בהעברה בעלמא [בלשון קדשו 'אמאל אמאל לויפט מיר דורך א מחשבה] שאולי אני זקוק לכסף, מיד הכסף רץ אלי מכל עבר, עכ"ל. ולכן היה זקני הקדוש מבזבז כל ממון לצדקה, כי היה ברור אצלו בידיעה ברורה שאם יזדקק יחזור השי"ת ויתן לו. ודרכו בקודש היה שלא לן אצלו מעות.

לא היה נרדם עד שחילק כל הפדיונות שהיו עבורו באכסניות

ועוד הגיד (שיעור חורש"י וישלח תשמ"ג): כן ידוע על זקני הקדוש [רבי חיים] מצאנו זיע"א שמעולם לא לן בביתו אפילו פרוטה אחת, אלא חילק לצדקה את כל הכסף שנמצא ברשותו עוד באותו יום. כשאיירע לפעמים שזקה"ק השכיב עצמו לישון ולא הצליח להירדם ביקש ממשמשו ללכת ולבדוק בבתי האכסניה אם הגיע אדם מהונגריה עם מעות בשבילו. כך היה נהוג אז שיהודי שנסע מהונגריה אל הרבי, שלחו אתו כל בני העיר קוויטלעך ופדיונות. הגבאי הלך לבדוק ולחקור, ולצורך כך היה מעיר את האורחים לדרוש מהם אם הביאו מעות עבור זקה"ק. כשמצא את המעות הביאם אל זקה"ק שצווה עליו להטמין את הכסף אצלו ולמחרת יחלקם לצדקה, כי בלילה לא רצה לתת צדקה כמו שכתב האר"י הקדוש, ורק אז היה זקה"ק נרדם על משכבו.

הרה"ק מאלכסנדר: ובדרך כלל לא לן ומעות בביתו

הרה"ק האמרי מנחם מאלכסנדר זיע"א כתב (פרשת בשלח): עוד עלה ברעיוני להזכיר, כי שמעתי מפה קדוש אמר"ר [הרה"ק האמונת משה' מאלכסנדר] זצלה"ה זיע"א בשם כ"ק אא"ז מרן הרבי רבי בצלאל יאיר זצלה"ה זיע"א, מעשה רב מקדושת אא"ז הרבי הזקן [רבי יחיאל מאלכסנדר] זצלה"ה,

ואינם מחזיקים השפע לעצמם מה שנשפע להם, רק נותנים צדקה ולשאר דברים שבקדושה, ואינם מחזיקים השפע שנשפע להם מיום זה ליום המחרת, כי בכל יום עושין יחודים דבר יום ביומו ואין יחוד יום זה דומה ליחוד של יום אחר, על כן כל מה שהמשיכו ביום זה על ידי היחוד שעשו ביום זה מחלקין לצדקה ולדברים שבקדושה באותו יום עצמו

שבא אצלו, והגבאי הלך וחיפש עד שמצא איש אחד והביאו לרבינו תיכף, והאיש ההוא בא ונתן לרבינו הקדוש הפתקאות והפדיונות ששלחו עמו אנשי עירו. ותיכף שלח את המעות לעניים. ואמר: מפני זה לא הייתי יכול לישן, שהיה לי מעות אצל האיש הזה, שהמעות היו שלי. ואחר כך הלך לישן. וכל זאת הרגיש ברוח קדשו (תפארת מהר"ם' עמוד כב).

הרה"ק מאלעסק: שלא לן אצלו פרוטה בתוך ביתו

הרב הקדוש רבי אהרן מנחם מענדיל זיע"א אבד"ק אלעסק, בנו של הרה"ק רבי סענדל ליפא מזידיטשוב זיע"א, היה נודע ביחוד בצדקותיו אשר עשה בישראל, שלא לן אצלו פרוטה בתוך ביתו, אך חלק כל ממונו לצדקה. מעונו היה אכסניא לעניים וכל דל ואביון שלא מצא מקום ללון הלך ולן בביתו, והוא היה מטפל כעצמו בהכנסת אורחיו אלה (פאר יצחק' פרק לד).

הרה"ק מפרמישלאן: השמים אכן נקיים מביצות

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א לא היה מוצא לנפשו מרגוע עד שלא חילק את הפרוטה האחרונה שנמצאה ברשותו בו ביום ולא היה מלינה בביתו עד הבוקר. כל כך עד שאילו מותיר היה מי מבני הבית פרוטה אחת בהחבא, ולו רק בכדי קניית מעט חלב עם בוקר לפי הטף, שוב היתה שנתו נודדת מעיניו ובשום אופן לא היתה תרדמה נופלת עליו כל אותו הלילה. רק כאשר הודו בפניו על הותרת הפרוטה ובעוד ליל החישוה במצוותו למעונו של עני כלשהו, כי אז רווח לו ויכול היה להירדם קימעה.

שנה אחת מיד לאחר חג הסוכות החלו גשמים עזים יורדים בזעף במשך שבועות אחדים ללא הרף, עד אשר מלאו להן כל הדרכים ביצות. המסילות נשתבשו לגמרי ורגלי עוברים ושבים שבתו מן הארץ. גם בפרמישלאן חדלו ארחות ופרוטה אחת לפרוטה לא נמצאה בכל המעון הקדוש. באותם ימים שהה במעונו של הרבי

בפרמישלאן, בן אחיו האברך, אשר נודע לימים כצדיק הקדוש רבי ישראל מקאלוש. באחד הבקרים, בעודו ניצב בחדר דודו הרבי אשר הואיל לשוחח עמו בענייני תורה ועבודה, הבחינו שניהם מבעד לחלון בעני לבוש קרעים המתקדם ופוסע אל עבר המעון. תיכף ומיד חדל הרבי משיחתו. קם ממקומו והחל מפשפש בכל פינות הבית אולי ייקרה לפניו איזשהו חפץ אשר ניתן יהיה למשכנו כדי להשיג 'פרציג' (-מטבע בת ארבעים פרוטות) עוברת לסוחר או חצי 'פרציג' בהלוואה. עתה לאחר החגים הקדושים היה ביתו של הרבי ריק ומנוער מכל שמץ של ממון. הכל חולק לצדקה עד הפרוטה האחרונה, ואפילו חפץ כלשהו אשר טרם מושכן כדי ללוות עליו מעות לצדקה לא

אשר לפני שנתקבל לאב"ד בעיר פילץ היה איתן מושבו בעיר גריצא, והיה שורר בביתו עניות ודחקות, כי דמי הרבנות היו מעטים, מפני שהקהילה היתה קטנה, ולא היה ביכולתה לתת יותר, ולא הספיקה משכורתו לפרנס לחם לפי הטף, וגם אז שלח מכיסו הרבה כספים לארץ ישראל, ובדרך כלל לא לן ומעות בביתו, רק נתנם לצדקה, וכמובן שבני ביתו היו רעבים ללחם, ואח"כ נתקבל לאב"ד דק"ק פילץ, שנחשבה לקהילה גדולה ועשירה. וכשבא לקבוע מושבו בעיר פילץ היה סמוך לשבת קודש, ולא הכיר שמה שום אדם, כי אפילו את הפרנסים לא הכיר באופן אישי, וגם את דרשת הרב הראשונה עדיין לא הספיק לומר, ובודאי, איש אחר במקומו היה חרד לבל לפגוע בכבוד איש, למען לא יכזב באנשים המפרנסים אותו ומשפחתו, ומחשש פן יפגע בכבוד הפרנסים נותני לחמו או באחד מעשירי העיר, אולם הוא הקדוש, כשבא בערב ש"ק לבית הכנסת והתפלל תפילה מנחה במקום שהוכן עבורו, הרגיש באמצע התפילה שישנם אנשים שמדברים ביניהם, ואז לאחר התפילה פנה בקול רעש גדול למתפללים, בלשון קדשו "פושעים, עוכרים, ווי זענט עטס", ואמר לפניו דברי הזוה"ק (ח"ב קלא: 'מאן דמשתעי בבי כנישתא במילין דחול ווי ליה דלית ליה חולקא באלהא דישראל, ואף שלא הכיר שום אדם, וכנגד מי הוא מדבר ברעש גדול כזה, עם כל כיון שנגע לכבוד ה' ותורתו, הכל היה אצלו כאין ואפס, ומאז היה שקט שאנן בלי שום פוצה פה.

היהודי הקדוש: אף לא פרוטה אחת

אף את ממונו היה הרה"ק היהודי הקדוש' מפרשיסחא זיע"א מחלק לעניים, ולא השאיר לעצמו כלום. כמו שמובא בספר 'היהודי הקדוש': צדקתו של רבנו הקדוש היה ככל עבודת ה' שלו, למעלה ממדרגת והשגת אנוש כלל, שלא היה לן אצלו בלילה אף לא פרוטה אחת, כי פיזר כל מה שיש לו ביום לצדקה.

ואי איתרמי שהביאו לו פדיון נפש אפילו באמצע הלילה, היה מקיץ את בני ביתו משנתם להוליך המעות לאיזה מעניי העיר, ע"כ. ומסופר שפעם אחת לא היה יכול לישן בלילה והבין שיש דברים בגו עד שחיפש ומצא שנסארה אצלו פרוטה אחת, ורק אחר שחילקה ונתנה לצדקה היה יכול להירדם (מבשר טוב' ירח האיתנים עמוד רכת).

הרה"ק מנדבורנא: ולא לן אצלו אפילו פרוטה אחת

וכך אחז הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זיע"א דרכו בקודש במעשה הצדקה לפזר כל הוננו, ולא לן אצלו אפילו פרוטה אחת. ומספרים העולם, שפעם אחת עלה על משכבו בלילה ולא היה יכול לישן כלום ולא היה יודע מה זאת, עד ששלח את הגבאי שילך לראות בהאכסניות האם לא יש שם איזה איש

**מלפנים בימים ההם
היה המנהג, כאשר
היה נוסע איש חסיד
אחד להרבי היו כל
החסידים נותנים לו
קוויטלעך ופדיונות
ליתן עבורם להרבי, כי
הנסיעות היו קשים אז
מכובד הדרכים, ומאין
אז רכבי ברזל. והרב
החסיד הנ"ל גם הוא
היה מוליך עמו הרבה
פדיונות וקוויטלעך
מעירו ומשאר עיירות
אשר נסע דרך שם
לליזענסק מכל
החסידים שם**

שיהיה לו ויחזיק לעצמו בלתי עשות צדקה בממונו. עכ"ל.

ולשלימות זה העניין, הא לנו דברים נפלאים אודות התנא הקדוש רבי חנינא בן דוסא, מה שכתב הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א בדרשותיו, וזו לשונו (ח"ב דרוש י), להבין דברי הגמרא במסכת תענית (כה): אמרה ליה דביתוהו עד אימת גזיל ונצטער כולי האי, אמר לה מאי נעביד, בעי רחמי דניתבו לך מידי. בעא רחמי, יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא. חזיא [דביתהו] בחלמא עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי ואיהו אפתורא דתרי כרעי. אמר לה נחא לך דמיכל אכלי כולי עלמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמיחסר, אמרה ליה ומאי נעביד, בעי רחמי דנשקלינהו מינך. בעי רחמי ושקלוהו. תנא, גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון, דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי [בתר דיהבי]. ע"כ.

וכתב בי'ערות דבש': ויש להבין, חסידים כמותם יתאוו להון ולבקש מעולם הבא חלקם, וזהו גנאי גדול לצדיק שלא ישמח ביגוניו ורעתו אשר קרה לו מה, כי זהו הכל לטובתו, וח"ו לבקש מעולם הבא לעולם הזה ולעשות קודש חול, כי הלא כל עניני עולם הזה הם הבלי עולם כחציר יבש וכו'. וגם למה צדיקים בפתורא בג' כרעים ואיהו בב', מה זה, וא"כ הוי ליה למיהב דבר אחר שאינו כרעים. ומה איכפת ליה לרחב"ד אם יהיה על שנים או על שלשה כרעים. ועוד, מתחילה מה קסבר, הלא ביקש מן עולם הבא, וכי לא דבר זה יהיה חסר לו מעולם הבא, הלא על זה היה מתחילה המבוקש לנכות לו מן שכרו דעולם הבא וליתן לו תמורתו בעולם הזה. וגם מה שאמרו כי היה נס כי לא שקלי משמיא, הלא מקרא מלא (איוב א כא) 'ה' נתן וה' לקח, וגם מה שאין לוקחים משמיא הוא להרע לאדם, כי מעליון לא תצא הרעות, אבל כאן הא היה לטובה ורצונו בכך.

ולבאר הענין מביא הרבי רבי יהונתן ביאור נפלא עד מאוד אשר דרשו לפני צאן מרעיתו בערב הימים הנוראים, והא לנו דבריו: אבל הענין הוא בדרך פשוט, כמו שדרשתי בזה בק"ק מיץ יע"א וראוי לאומרו שנית, הואיל דעוסק בהאי ענינא והארכתי בו כעת ביותר מבואר, כי ידוע כי הצדיקים אין להם מנוחה והם כל היום כוספים ותומדים לקיים מצוות, ומתעצבים ביותר אם חסרה להם מצוה אחת, כי זהו כל אדם וכל חפצם וישעם בזה. והנה רחב"ד ואשתו חמדו מאוד לקיים צדקה שהיא אחת ממצוות גדולות, וחמדו למאוד למצוה זו ולא היה באפשרותם לקיים, כי דחיקי להו שעתא ביותר, ולכך אמרה לבקש דבר מעולם הבא כדי להיות לו בעולם הזה, כדי שתוכל לכלכל אביונים ולחלק צדקה בישראל לקיים רצון ד', ולכך אף כי ידעה כי אין כל עניני עולם הזה ערך למקצת

שרד לפליטה. בראות רבי ישראל האברך את חרדתו הגדולה לרגל תום הכסף עד בלתי השאיר פרוטה לצדקה, חשב למצוא עתה שעת כושר כדי להטיף קימעה לדודו על מידת פזרנותו המופלגת העוברת כל גבול והחורגת מכל מוסכמה. הלא רואה אפוא דודי, פתח ואמר, כי מוטב לשייר בבית פרוטות אחדות ולו רק לצורך נתינת צדקה ביום סגריר כגון זה כאשר הבוץ ממלא ארץ ורגל עוברים ושבים אינה מצויה. מה הינך סח, ישראל'צ'י יקירי, פתח הרבי והשיבו בחיוך, הלא בשמים לא יורד גשם ואין שם ביצות, היד ה' תקצר אפוא להמציא למאיר את המעות הנחוצות לו גם היום, לשם מה אם כן יש צורך לשייר.

עודו מדבר וההלך העני הקיש על הדלת. אך נפתחה הדלת בפניו, פסע הלה ישירות אל חדרו של הרבי, פתח את תרמילו ושפך מתוכו מלוא השולחן 'פרציגרים', נפרד לשלום וחרז לדרכו. רבי מאיר ואורחו נותרו לרגע משתאים אך עד ארגיעה התעשת רבי מאיר מן ההפתעה ובפנותו אל אחיינו אמר: הראית אם כן לדעת ישראל'צ'י כי השמים אכן נקיים מביצות (אספקלריה המאירה' ח"א עמוד ריב).

יתן ויחזור ויתן

על הפסוק בפרשת השבוע, פרשת תולדות (בראשית כז כח): 'ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש', פירש רש"י: 'יתן ויחזור ויתן'. ופירש הרה"ק המאור ושמ' זיע"א שהכוונה היא לכך שהצדיקים צריכים ברכה תמידית המתחדשת מדי יום ביומו, וזאת לפי שדרכם לפזר לצדקה ולמעשים טובים את כל ממונם ואינם מניחים כספם מיום ליום, ועל זה באה הברכה שיתן ויחזור ויתן. וזה לשונו:

ונראה לפרש על פי פשוטו דהנה מצינו ברבי חנינא בן דוסא שיצא בת קול כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין וכו' (תענית כד:). והענין הוא דהנה הצדיקים על ידי היחודים ממשיכים שפע מעילא לתתא ואינם מחזיקים השפע לעצמם מה שנושפע להם, רק נותנים צדקה ולשאר דברים שבקדושה, ואינם מחזיקים השפע שנושפע להם מיום זה ליום המחרת, כי בכל יום עושין יחודים דבר יום ביומו, ואין יחוד יום זה דומה ליחוד של יום אחר, על כן כל מה שהמשיכו ביום זה על ידי היחוד שעשו ביום זה מחלקין לצדקה ולדברים שבקדושה באותו יום עצמו, וביום שלאחריו עושים יחודים אחרים וממשיכים השפעות אחרים ומחלקין גם כן באותו יום, וכן בכל יום ויום כן מתנהגים תמיד.

וזהו 'ויתן ויחזור ויתן' וכו', רצה לומר כנ"ל, שבכל יום מחלקין לדברים שבקדושה כל מה שנושפע להם, ועל ידי זה יחזור ויתן להם השפעות, אמנם לא כן עשו הרשע מה שנושפע לו מחזיק לעצמו, ועל כן אמר לו יהיה לשון קיום

ועל זה אמרו שזה היה נס גדול, כי זה היה מוכן לעניים להחיות עם רב דלים מישראל, ועל זה לקחו לכתחילה, ועכשיו דניטל הימנו גרם רע לעניים, ולחמם הוא, ומכל מקום צדיק כמותו גזר אומר ויקום ונלקח הימנו, וזהו היה נס גדול שקשה מראשון

חסר חסידי לפרשת השבוע

היה נס גדול, כי זה היה מוכן לעניים להחיות עם רב דלים מישראל, ועל זה לקחו לכתחילה, ועכשיו דניטל הימנו גרם רע לעניים, ולחמם הוא, ומכל מקום צדיק כמותו גזר אומר ויקום ונלקח הימנו, וזהו היה נס גדול שקשה מראשון. ע"כ.

דבריו כאלומת אור יאירו לנו נתיב בדרכי העבודה, ומהם למדנו שפעמים ההכנה למצוה והתשוקה הטוהרה לקיימה גדולה מהמעשה עצמו, יען כי המעשה אי אפשר לעשותו תמיד בשלימות ואי אפשר שלא יכנסו איזה נגיעה או פנייה שלא לשם שמים, מה שאין כן הרצון והמחשבה הם בתכלית השלימות והדקדוק, ופעמים העני החומד ומשתוקק לקיים את המצוה שכרו גדול מהעשיר שעלה בידו לקיימה בפועל, וכמו שמסיים שם בדברים המחזקים כל לב: ובזה כמה גדול הרהור הלב החומד לעשות מצוה כדחזי רק שאין סיפק בידו מכל מקום יותר מן העושה, כי הקונה אתרוג מהודר בדמים יקרים יש בו חלק יצר הרע גאוה וכדומה בעונותינו הרבים כנודע לכל, אבל עני החומד אילו היה לו מעות היה קונה אתרוג מהודר לכבוד מצוה ה', בזה אין תערובת גאוה וכדומה, והוא כולו כליל לה' ויחשב כמצוה גמורה, והנה עם כל זה לאו ללב לבד חובת העבודה כי אם גם פועל ידיו ירצה, צריכים להיות במעשה גם כן. עכ"ל הנפלא.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מגדל פומרנץ שליט"א)

שכר בעולם הבא, לא חסה על זה, רק לקיים מצות ה' זו צדקה, שלא היה בידם לקיים כעת לרוב דוחקם, והתפללה ויהיב ליה חד כרעיה דדהבא.

אבל באמת טעו, כי ביש להם מומן ועושים צדקה בפועל, אי אפשר שלא יהיה בו פקפוק להרבות לאחד ולמעט לאחד, כי מי יוכל ליתן לכל איש ואיש די מחסורו, וגם לא ימלט שיש בו קצת ונדנדוד יוהרא ונשיאות פנים וחלוקת כבוד וביוש לעני ואין נותן לו כפי הראוי בסבר פנים יפות, ומי הוא שיאמר זך פעלי ואין בו שכולה ופקפוק, אבל כאשר אין לו ומחשב וחומד למצוה זו רק שאין ספוק בידו, הקב"ה מצרף מחשבה זו למעשה כאילו עשהו על תכלית השלימות והדקדוק בלי סיג ופשע, כי למחשבה אין תפיסה, והצדיק חושב אילו היה לו היה עושה מצוה בשלימות מבלי סיג ופשע, וכמחשבתו כן נחשב אצל ה' למעשה, וירצה ה' פעלו תמים.

וזהו שהראוהו משמיא, אתה חשבת לקיים מצות גמילות חסד לדלים, נכזבה תוחלתך, כי צדיקים דלים כמותך יש בו בפתורא ג' רגלים, היינו ג' רגלים שהעולם עומד, תורה עבודה גמילות חסדים, אבל פתורא דיליה חסר רגל אחד היינו גמילות חסדים, כי על ידי כך נתמעטה אצלכם גמילות חסדים כמו שכתבת, כי אי אפשר לקיים המצוה בשלימות, וחשבת לתקן וקלקלת, כי בזה נתמעטה הגמילות חסדים כי אי אפשר לעשותה על בוריה, ובשמעו זאת התפלל שיהיה נלקח ממנו וכו', ועל זה אמרו שזה

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשולב
מציית עשירה ממדור הביאור 'מאורי אור'
וילקוט מאורי החיים
ביאור משולב שזור באומנות בינת המילים
'אור תורה' | 'תורת חיים'
הערות, ציגים ומקורות
עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר
10 כרכים של מתיקות נצחית:
הביאור המקיף על כל ספר ה'אור החיים' הק'
'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד
מקורות מחודל
ביאור רש"י
עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 | אידישה: 806-0176-44-20
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

נויצוב ותימור: שוקי קנר

מילין קידין והידושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

מִי־הֵתָא

חֵתָא

חֵתָא דְאִתְּיָתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

ויעתר יצחק - לזכות לחיות באמונה

וכפי התחזקות האדם באמונה בה' כך זוכה להתגלות מראות אלוקים, כמו שכתוב אצל יחזקאל הנביא (יחזקאל א א) 'נפתחו ה'שמים ו'אראה מ'ראות אלהים' ראשי תיבות 'אמונה', שאף שהיה בגלות בבל ואין השכינה שורה בחוץ לארץ, מכל מקום בכח האמונה זכה להמשיך התגלות מראות נבואה.

תפלה שנוכה לאמונה בה'

ולבוא למידת האמונה צריך לסיוע מן השמים לזכות בה, ותמיד תהיה תפילת האדם שיעזרהו ה' יתברך לתת בו מבטחו בכל תהלוכותיו בעולם, כמו שאמר דוד המלך ע"ה 'ה' רועי לא אחסר' (תהלים כג א), ופירש הרה"ק מלינסק זלה"ה אביו של הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה, שהיה דוד המלך מתפלל שתמיד לא תחסר לו אמונה זו שה' הוא הרועה אותו מעודו, וזהו ה' רועי היינו הידיעה הזאת לעולם 'לא אחסר', שלא תחסר ממנו האמונה בהשי"ת הרועה ומנהיג את האדם בכל דבריו.

תפילה על הבטחון

ועל דרך זו פירש בו בזרע קודש (תולדות ד"ה ועוד י"ל ויעתר הד') את הפסוק בפרשתנו: 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, שכל ימיו היה יצחק מתפלל יצחק לה', ומה היתה תפלתו, 'לה' לנוכח אשתו, 'אשתו' היא כנסת ישראל, ועל דבר זה ביקש יצחק אבינו ע"ה שיהיה ה' תמיד לנוכח עיני כנסת ישראל, שבכל עת ובכל זמן יפנו כנסת ישראל לנוכח ה' יתברך, לדעת שהכל בא ממנו יתברך שמו לעד. ובתפלתו פעל שיוכל כל איש מזרעו בני ישראל, להתחזק ולהחזיק עצמו באמונת אומן, ובוודאי כאשר מתחנן האדם על כך בכל ליבו שיזכה לחיות בצל אמונת ה', לחיות חיים עילאיים של הסתכלות מרוממת בכל צעד ושעל, הרי שמצטרפת תפלתו לתפלת יצחק אבינו ע"ה והוא המסייע שתתקבל לרחמים ולרצון.

האמונה יסוד כל התורה

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ונתהר רבקה אשתו (כה כא). יפה נדרש פסוק זה, להבין ממנו שורש ויסוד עבודת ה' הוא האמונה בהשם יתברך, ונקדים תחילה לרדות דבש וללקוט שושנים בספרים הקדושים. האמונה יסוד גדול בעבודת ה', ותחילתה מאשר הורישו לנו אבותינו ע"ה, ונמשכת ועומדת לנו לעד. כמאמר חז"ל (מכות כד). בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה', וכן כתוב (תהלים קיט פו) 'כל מצותיך אמונה', וכפי שדרשו אור שבעת הימים מרן הבעל שם טוב הקדוש ע"ה, שיסוד כל מצוות התורה תלויים במצות האמונה, כי כאשר מאמין יגיע מכך לתפילה, לקיום המצוות וללימוד התורה הקדושה.

אף אם אין אנו מתוקנים כל כך במצוות, מכל מקום אם יסוד האמונה חזק בקרבו, ביכולתו להתגבר ולהתחזק ולבנות בנינו כבראשונה. כדברי חז"ל (שיהש"ר פ"א לה) על הפסוק בשיר השירים (א ה) 'שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה' - 'שחורה אני' במעשי, 'ונאווה' במעשה אבותי. 'מעשה אבותי' הכוונה לאמונת ישראל המושרשת בידם מהאבות הקדושים, ואף אם לא זכינו ושחורים אנו במעשינו, מכל מקום מתנאים אנו באמונת ה' כאבותינו.

כמו כן רואים אנו בדברי קדוש ישראל מורנו ורבנו הבעל שם טוב הקדוש ע"ה שהיה רגיל לומר שמניח הוא כל חכמתו ותבונתו כדי להאמין בה' באמונה פשוטה ותמימה, ואפילו שכתוב (משלי יד טו) 'פתי יאמין לכל דבר', מכל מקום אינו חושש להיות פתי שכן כתוב (תהלים קטז ו) 'שומר פתאים ה'', ומן השמים ישמרו עליו שלא ישלל מחמת אמונתו.

הארת ימים הטובים לימי הסתר

עשיית זכרון למסירות נפש

כך מצינו גם בשערי העזרה, שבעוד כל השערים היו מצופים זהב, שער ניקנור היה מצופה נחושת. והטעם שלא ציפו גם אותו בזהב - כדי לזכור את הניסים שנעשו לניקנור בהבאת הדלתות. ויש להוסיף ולומר בזה, שמלבד שסימלו הדלתות את הנס שנעשה בהם, סימלו גם את מסירות הנפש של ניקנור שבשלה נעשה לו נס, שכן דלתות אלו הובאו לבית המקדש במסירות נפשו של ניקנור, ולזכר מסירות נפשו השאירו את השער כפי שהוא, כדי להזכיר לדורות מה רב כוחה של מסירות נפש לעבודת ה'.

זכר עשה לנפלאותיו בגדולי אומתנו

גם בשעה שנעשים לנו נסים ממרום מוטל עלינו לעשות זכר לנפלאות ה' עמנו, ובכך לקבוע בתוכנו את האמונה בה' ולזכור את אהבתו אלינו, כשנזכור את הנהגתו הנסית עמנו, ובכך נזכה לעורר את הנהגת ניסי ה' עמנו גם להבא, וכמו שכתב הרמב"ן ע"ה (שמות ד) על משה רבנו ע"ה שהיה כבד פה וכבד לשון, ולא הפציר בתפילה שירפא דיבורו ותסור ממנו כבודות הפה. וביאור הדבר, כי הכבודות באה למשה מתוך מעשה נס שהיה עמו בהיותו ילד קטן אצל פרעה, וכיון שכן, רצה להשאיר את זכר אותו הנס עמו לתמיד, לפיכך נוח היה לו להישאר כבד פה ולשון כדי לזכור תמיד את חסד ה' עמו.

וַיְהִי כִּי זָקַן יִצְחָק וַתְּכַהֵן עֵינָיו מֵרְאֵת (כז א). לכל אדם יש זמני התעלות בעבודת ה', ואין לך אדם שאין לו שעה (אבות פ"ד מ"ג), כלומר, אין לך אדם שאין לו שעה של התרוממות והתגלות הקדושה, אך מכל מקום לא ימלט גם כן שתבוא לו שעת ירידה. ועבודת האדם לקבוע בליבו הארת הזמנים הטובים גם להבא, כדי שיאירו לו את הדרך גם בזמני הסתר וחושך שבאמצעותם יוכל להחזיק מעמד ולזכור שגם אם ברגע זה אינו מרגיש את הקדושה, הרי שהיא קיימת בסתרי ליבו כיתד שלא תמוט.

יצחק אבינו ע"ה חפץ ברושם העקידה

לימוד גדול לזה יש ללמוד מיצחק אבינו ע"ה שכהו עיניו לעת זקנתו, ולכאורה, מדוע לא התפלל יצחק שיחזיר לו ה' יתברך את מאור עיניו, היפלא מה' דבר. ובפרט שעל ידי זה יהיה מחויב במצוות בבחינת מצווה ועושה שלא כסומא שיש אומרים שפטור ממצוות עשה (קידושין לא). אלא ביאור הדבר הוא, שחולשת עיניו של יצחק הלא באה לו מחמת מסירות נפשו בשעה שנעקד על גבי המזבח שבשעה שנעקד בכו מלאכי מעלה ונשרו דמעות עיניהם ובשל כך כהו עיניו לעת זקנתו, וביקש יצחק לשמור בקרבו את הרושם הקדוש של מסירות נפשו, ונוח היה לו בחולשת עיניו שיהיה לו מזכרת משעת העקידה. ובאמצעות זכרון קדוש זה יעורר נפשו בכל עת גם בזמני הסתר.

מִילְתָא דְפְלִיָאָה

בין כך ובין כך קרויים בנים

יעקב אבינו היה אהוב בכל מצב

וְרִבְקָה אֶהָבֵת אֶת יַעֲקֹב (כה כז). יעקב אבינו חביב היה על רבקה אמו כדברי הפסוק, כן היה נקרא 'יעקב בְּנֵה הַקָּטָן' (שם פסוק טו), והגם שהיו יעקב ועשו תאומים בני אותו גיל, מכל מקום עשיו נקרא 'הגדול' ויעקב נקרא 'הקטן', כדרך העולם שהילדים הקטנים חביבים על הוריהם בכל מצב שהם, ואפילו כשהקטן מתלכלך אין חביבותו מסתלקת ממנו, וכך יעקב שהיה חביב ואהוב בכל מצב שהוא. כמו כן עם בני ישראל חביבים תמיד אצל הקב"ה כילד קטן האהוב על הוריו, בבחינת 'כי נער ישראל ואוהבהו' (הושע יא א), ועל דרך שנאמר (ירמיה לא יט) 'הֲבֵן יִקְרֶה לִּי אֶפְרַיִם אִם יִלְדָּ שְׁעָשָׁעִים', שהוא כמו ילד שעשועים שאין הוריו מואסים בו גם כאשר הוא מתלכלך. כיוצא בזה איתא במדרש: משל למלך שהיו לו שני בנים, אחד גדול ואחד קטן, הגדול מכובד והקטן מטונף, ואף על פי כן אוהב את הקטן יותר מן הגדול (מדרש תהלים ט א).

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

עסק התורה בכל מצב שנמצא האדם

על עצם העמל, ורק אם יניב עמלו תוצאה יקבל שכר על התוצאה. למשל חייט, אם ישלים את תפירתו של הבגד יקבל שכר, אך אם לא יסיים מחמת כל סיבה שהיא, ויבוא ויאמר ללקוח, הרי עמלתי די והותר, שלם לי שכרי על עמלי. וודאי כי זה האיש לשוטה ייחשב, כי מה עניינו של הלקוח לעמל החייט. הלא הזמין בגד, ורק אם יקבל בגד כרצונו ישלם עליו. אבל בעמל בדברים רוחניים שהם מעל השמש - יש יתרון ושכר גם על עצם העמל.

גם על לימוד שלא לשמה יקבל שכר

ובכלל השכר על העמל בלבד נכלל גם הלומד שלא לשמה, שאף שבעצם לא למד כפי הנדרש ממנו, כי תכלית לימוד התורה מתקיים רק אם עוסק בה לשמה, בכל זאת מקבל שכר על העמל שעמל בתורה. דהנה אמרו חז"ל (פסחים נ:): 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'. והוא חסד הבורא יתעלה עלינו עם קרובו. כי האדם בתחילת דרכו עדיין אינו מבין ערך התורה וחיובותה, וממילא אינו יכול ללמוד תורה כראוי לשם שמים, ולכן ניתנה הרשות לעסוק בתורה שלא לשמה, וע"י שלומד שלא לשמה מגיע לדביקות בנותן התורה, שהרי ידוע כי כח הפועל בנפעל (מו"נ ח"ב פ"ד), ועל כן אף אם כוונתו שלא לשמה כדי להתפאר ולהיקרא רבי או לשאר הנאות עצמיות, אך מאחר שבכל אלו נמצא כח הפועל שהוא הבורא יתברך שמחיה ומהווה כל הבריאה בכל רגע, יכול אף בלימוד שלא לשמה למצוא את חיות הבורא ולהתעורר ללמוד לשמה.

ועל כך אמרו חז"ל 'הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו וכו' המאור שבה היה מחזירן למוטב', שאף אם עוסק בתורה שלא לשמה בבחינת

וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמַע בְּקֻלִי לְאֲשֶׁר אָנִי מְצֹנֶה אֹתְךָ. לֵךְ נָא אֶל הַצֹּאן וּגּוֹ'. וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל וּגּוֹ'. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רַבְּקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוּ אָחִי אִישׁ שְׂעָר וְאָנֹכִי אִישׁ חֶלֶק. אוֹלֵי יַמְשֵׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בִרְכָה. וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קִלְלָתְךָ בְּנֵי אֵךְ שְׁמַע בְּקֻלִי וְלֵךְ קַח לִי (כז ו-יג).

כדי להבין מה עמקו דיבורי רבקה אמנו ע"ה ליעקב בנה ע"ה, יש לנו להקדים ולבאר מה שאומרים: אמר רבי יהודה, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז א) 'טוב שם מִשְׁמֵן טוֹב, וְיוֹם הַמּוֹת מִיוֹם הַגְּלוּדוֹ'. למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה, ודע מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא.

ויש להקשות, מה הוא שאמר 'עמלו בתורה', הוי ליה למימר 'שעמל בתורה'. ועוד, למאי נפקא מינה שהינו 'גדל בשם טוב', הרי העיקר והתכלית שיהיה נפטר מן העולם בשם טוב, שאם יהא גדל בשם טוב ולא יישאר בכך, הלא יפסיד דרגתו. וגם, מה בא לומר 'למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה', הלא הוא דבר ברור שכאשר ילמד תורה הרבה יקבל שכר הרבה. וכן מה בא ללמד באמרו לאחר מכן 'ודע מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא'.

אם יעמול בתורה שקדמה לשמש יקבל שכר על עצם העמל

אפשר להבין הדברים בהקדם מאמר חז"ל (שבת ל:): על הפסוק (קהלת א ג) 'מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְדַרְשׁוּ תַחַת הַשָּׁמֶשׁ הוּא דַאִין לוֹ, קוּדָם שֶׁמֶשׁ יֵשׁ לוֹ, וְכַפִּי שֶׁפִּירֵשׁ רִשׁוֹ': אם יעמול בתורה שקדמה לשמש, יש יתרון. כלומר, בכל עמל שיעמול בעולם הזה בדברים הגשמיים אין לו יתרון ושכר

לעסוק בצרכיו ודרכיו שיש בו שייכות אל היצר הרע, ואחר כך 'ואשיבה רגלי אל עדותיך', וכיוצא בזה בשאר ענינים. 'עכל"ק. ממשיך תלמידו בעל תולדות יעקב יוסף ע"ה, שלפיכך אמרו חז"ל שיעסוק בתורה ובמצוות שלא לשמה, שכן אם ינסה בתחילה ללמוד לשמה יעמוד כנגדו היצר הרע בכל כוחו וימנעהו מכך. רק כאשר יעסוק שלא לשמה יוכל לבוא אחר כך ללמוד ולעשות לשמה.

נחת הרוח שיש לקב"ה בלימוד שלא לשמה

עוד יש לו לאדם לדעת, כי הקב"ה חפץ ומשתוקק שיעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, ואף מלימוד כזה עולה נחת רוח לפניו. כפי שדרש הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה בספרו הקדוש זרע קודש בעומק דברי רבקה ע"ה ליעקב בנה (ד"ה אולי) ואלו דבריו: 'אולי ימושני אבי'. יש לרמוז בכאן שילמוד אדם תורה אפילו שלא לשמה כמאמרם ז"ל. כי התורה והמצוות הם מטעמים כביכול להקב"ה אבינו שבשמים. וזהו שנאמר (פסוקים ט-י) 'מטעמים לאביך כאשר אהב כו' בעבור אשר יברכך כו', אף שיהיה הדבר בשקר כמו שהיה כאן הענין בשקר, כיון שכוונת יצחק היה לברך את עשו ויעקב לקחם בערמה, כן ילמוד אפילו שלבו עדיין מלא ערמימות, ולא בא עדיין אל האמת הברור.

ואמר 'אולי ימושני', על דרך שפירש הרב מלובלין [הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה] מה שאמרו חז"ל (עירובין יג ע"ב) 'משמש במעשיו כו' ואמרי לה יפשפש כו', פירוש שימשמש, אפילו במעשיו הטובים, וימשמש בהם אם נעשו בלא פניות, ואם נעשו על צד היותר טוב, על דרך שהאדם ממשמש בגד משי אם הוא טוב מאוד אם לא, וזהו שנאמר 'אולי ימושני אבי שבשמים, ויראה שהלימוד והמצוות בשקר, והבאתי ח"ו 'עלי קללה'.

והשיבה 'עלי כו' ולך קח לי, כי ילמוד אפילו שלא לשמה, וקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, ולוקח בגדי עשו החמודות, שלומד בחמדה ותאוה שיקרא רב.

'אותי עזבו', שעזב את נותן התורה בלימודו וכל מחשבתו לעצמו, עם כל זה אומר עליו הקב"ה 'הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו', הלוואי שגם כאשר יעזבו אותי חלילה יעסקו בתורה ולא יעזבוה, כי כאשר לא יעזבו את התורה מובטח להם שהמאור שבה יחזירם למוטב, ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

הדרך ללימוד התורה היא רק שילמד שלא לשמה

יתר על כן פירשו צדיקים בדיוק דברי הגמרא 'לעולם יעסוק וכו' שלא לשמה', שבאו חז"ל ללמדנו שאינו עניין של דיעבד, שאם אין ביכלתו לעסוק לשמה - יעסוק שלא לשמה, אלא כך היא הדרך מלכתחילה בלימוד התורה, שרק כאשר יעסוק בה שלא לשמה יוכל לבוא ללימוד לשמה.

והסיבה לכך הרי היא כביאורו של הבעל שם טוב ע"ה (תולדות יעקב יוסף חוקת ד"ה שם בפסוק וישלח) בדברי דוד המלך ע"ה (תהלים קיט נט) 'חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', ובמדרש (ויק"ר לה א) 'אמר דוד, רבוננו של עולם בכל יום הייתי מחשב למקום פלוני אני הולך וכו', והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וקשה להבין, לשם מה בכל יום ויום רצה דוד המלך ללכת למקומות אחרים ורק לפי שרגליו הוליכוהו לבית המדרש נענה להם, הרי דוד המלך היה עוסק בתורה בכל יום ואהב את התורה אהבה עצומה, כפי שניכר מספר התהלים שלו ובעיקר בביטוי ששפרק קי"ט כמו 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', 'מה אהבתי תורתך', 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב' ועוד רבים כיוצא בהם, וכי לא רצה בעצמו ללכת לבית המדרש ולבית הכנסת.

פירש הבעש"ט ע"ה שבכוונה תחילה הייתה דרכו של דוד ללכת למקום אחר, שידע שרק בדרך זו יבוא אכן לבית המדרש, 'כי אם ירצה לקום חצות לילה רק לשם שמים ללמוד, יתגרה בו יצר הרע, לכך עצה יעוצה שיתעורר לדבר

עיקר הברכה להיות דבוקים לנותן

מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר, שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים.

ולפיכך אמרו בזוהר הקדוש (בשלח סב.) שיש לו לאדם להתפלל על מזונותיו דבר יום ביומו, וגם מי שחננו ה' ומזונותיו מצויים לו בהרווחה לא ימנע עצמו מלהתפלל עליהם קודם סעודתו, ולא יסיח דעתו מכך שכל השפע המצוי אצלו הרי הוא מחסד ה' עמו, וכבר כתב האריז"ל שאף העשיר יש לו לבקש קודם הסעודה על מזונותיו.

הן על זה בקשתנו בברכת המזון 'ונא אל תצריכנו ה' אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם וכו' כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, שתמיד ירגיש האדם שהוא נזקק לחסדי הבורא איתו, ויהיה תמיד עומד ומבקש על כל צרכיו ולא יסתמך על עצמו במאומה. ואם רואה האדם שאין מצוי בידו יותר מכדי צרכו לאותו זמן, ידע בעצמו שזה חסד ה' להצריך אותו לעמוד ולהתחנן לפניו בתפילה, בהיפך קללת הנחש שמזונותיו מצויות לו בכל מקום ובכל זמן.

כאשר מבקש עבור מזונותיו או אז מתקיים בו ברכת יצחק אבינו ע"ה 'ויתן לך האלקים', וכדרשת חז"ל 'ויתן ויחזור ויתן', שלא יקבל האדם נתינה אחת המספיקה לכל ימי חייו, אלא תמיד יהיה זקוק לנתינה מחודשת מאת הקב"ה, ובאופן זה תהיה האמונה תקועה בליבו שכל צרכיו תלויים ועומדים בחסדי ה' איתו.

הדרך להשגת הברכה - משא ומתן באמונה

עוד רמז בזה בארון עדות (ח"ג מד: ד"ה ויתן) 'ויתן לך' בגימטריא 'מעות' ובגימטריא 'יושר' שהא בהא תליא וכאשר נושא ונותן באמונה

וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֵשׁ (כז כח). נראה שמקרא זה ניתן להידרש בו הדרכים להשגת ברכת ה' 'מטל השמים ומשמני הארץ'. דהנה דרשו חז"ל (ב"ר סו ג) 'ויתן לך' יתן ויחזור ויתן. וכבר הקשו מה הברכה שיצטרך האדם לנתינה מחודשת ולא תספיק הנתינה הראשונה, וביותר קשה שהרי זוהי ברכת יצחק לבנו ומדוע אפוא לא בירכו בשפע בלתי מוגבל.

על פי דברי הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה נבואה שערים להבין, שביאר מהי קללת הנחש 'וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ' (בראשית ג יד), לכאורה נראה הדבר כברכה, שכן לא יצטרך לתור אחר מזונותיו ויהיו מצויים לו בכל מקום ובלא טירחה. אלא קללתו של הנחש היא, כאדם האומר לבנו קח כל שתחפוץ ואל תבוא לראות פני, שזהו העונש החמור ביותר, שכאשר יודע שתלוי באביו הרי שנקשר הוא אליו ביתר שאת. כן הדבר באבינו שבשמים, חפצים אנחנו להיות קשורים ומחוברים לנותן יתברך שמו, ולכך בירכו יצחק ליעקב בעת ששערי השמים פתוחים להריק שפע טובה וברכה, ואמר 'ויתן לך' - 'ויתן ויחזור ויתן', שנהיה דבוקים בנותן שזה עיקר הברכה, כלשונו של הרה"ק בעל אמרי אמת מגור ע"ה (תרפ"ט ד"ה ויתן): איתא בספרים, הפירוש שלא להיות מנותק מהנותן רק לדעת שהנתינה היא מהקב"ה.

כשנצרך האדם למזונותיו מקביל פני אביו שבשמים

מסמיך לכך האמרי אמת מה שאמרו חז"ל (יומא עו.): שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם, אמשול לכם משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה

את בנו להידבק באמונה שלמה ותמימה, שעל כך נאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו', וכלשונו של מורה הדורות **הרמב"ם ע"ה** (מו"נ ח"ג פנ"א): שתכלית כוונתם היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל ה' יתברך קרבה גדול, כי תכלית כוונתם כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע השם ותעבדהו, 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו'.

בכך מסר לו את מידת 'כל', כמו שכתוב (שם כה ה) 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק', כלשונו של בעל דגל מחנה אפרים (שם): ואותו 'כל' נתן ליצחק, והיינו שמסר לו גם כן אותו 'רזא דמהימנותא', שיהיה לו אמונה ובטחון בה, ובזה כלול כל הברכות, כי ממילא כל השפעות נמשכין מזה.

האמונה ממשיכה ישועה מחוץ לטבע

וביותר יש כח בדיבורי האמונה להמשיך ישועות וברכות, כמו שכתוב (תהלים קטז י) 'האמנתי כי אדבר', 'האמנתי' לשון המשכה, וההמשכה היא 'כי אדבר' בכח דיבורי האמונה והבטחון כך נמשכים כל הישועות. וחלילה להיפך כשלא מאמינים מעכבים הישועה מבוא אליהם. ועל ידי האמונה בשעת ההסתר זוכים להתגלות הרחמים, שכפי מה שמאמינים שתכלית הדין היא רחמים כך זוכים להתגלות הטוב בפועל, כמו שפירש **בתשואות חן** (וישב ד"ה ועד"ז) על הפסוק (תהלים קז א) 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', 'טוב' בגימטריא שם הוי"ה במספר קטן, רמז לזמנים שהרחמים הם בקטנות ובהסתר, ואין זוכים לראות הרחמים אלא צריכים להאמין שהכל לטוב והרחמים גנוזים בתוך הדינים, ועל ידי שמודים לה' גם בזמן הקטנות זוכים להתגלות הרחמים 'כי לעולם חסדו', שנזכה לחסד בכל העולם בהתגלות שם הוי"ה בשלימות במילוי יודי"ן העולה בגימטריא 'חסד'.

זוכה שממונו יתקיים בידו ויזכה להרבות באמצעותו טוב וחסד, וזאת הייתה ברכת יצחק אבינו ע"ה שיזכה לסייע מן השמים שיהיו מעותיו מגיעות בדרך ישרה, ובזה תהיה הברכה שרויה במעותיו. אך עם חלילה אינו ביושר נהפך מ'מעות' ל'מעוות', ש'מעוות לא יכול לתקון' ואינו יכול לתקן עצמו במעותיו. והאיש הישר לא די שזוכה לעצמו, אלא מוסיף וזוכה לזכות את הרבים, ובא רמז כי 'יושר' ראשי תיבות 'יתגדל ו'יתקדש ש'מיה ר'בה, שיפה היא זכותו של הנושא ונותן ביושר ובאמונה וזוכה לקדש שם שמים.

האמונה כוללת את כל הברכות

האמונה בה' הרי היא מקור לכל ההשפעות הטובות שבעולם, וכפי שלמות האדם באמונתו בה', כן זוכה להיות כלי מוכן לכל הטובות, וכן מצינו באברהם אבינו ע"ה שלרוב התעצמותו באמונה בה' זכה להתברך בכל, וכמו שנאמר בזוהר (חיי שרה קכט.) על הפסוק (בראשית כד א) 'ואברהם זקן בימים' שהשלים עצמו אברהם ברזא דמהימנותא - בסוד האמונה, ובכך זכה 'וה' ברך את אברהם בכל', שהתברך במידת 'כל' הכוללת כל מיני טובה וממנה נשפעים כל הטובות לעולם. והכלי המוכן לקבל את מידת 'כל' הוא האמונה השלמה בה', וכפי שלמות אמונתו של אברהם אבינו זכה להתברך במידת 'כל' הכוללת כל הטובות כולם.

וכך כתב **בדגל מחנה אפרים** (עקב ד"ה ארץ): כי ידוע כשיש לישראל בטחון ואמונה אזי כל הפרנסות והשפעות יורדות להם וכו', כי לאברהם היה לו מדת 'כל' כמו שכתוב 'וה' ברך את אברהם בכל' ואיתא בזוהר הקדוש ד'רא דמהימנותא', ע"כ.

אברהם הניח לזרעו מידת האמונה הכוללת הכל

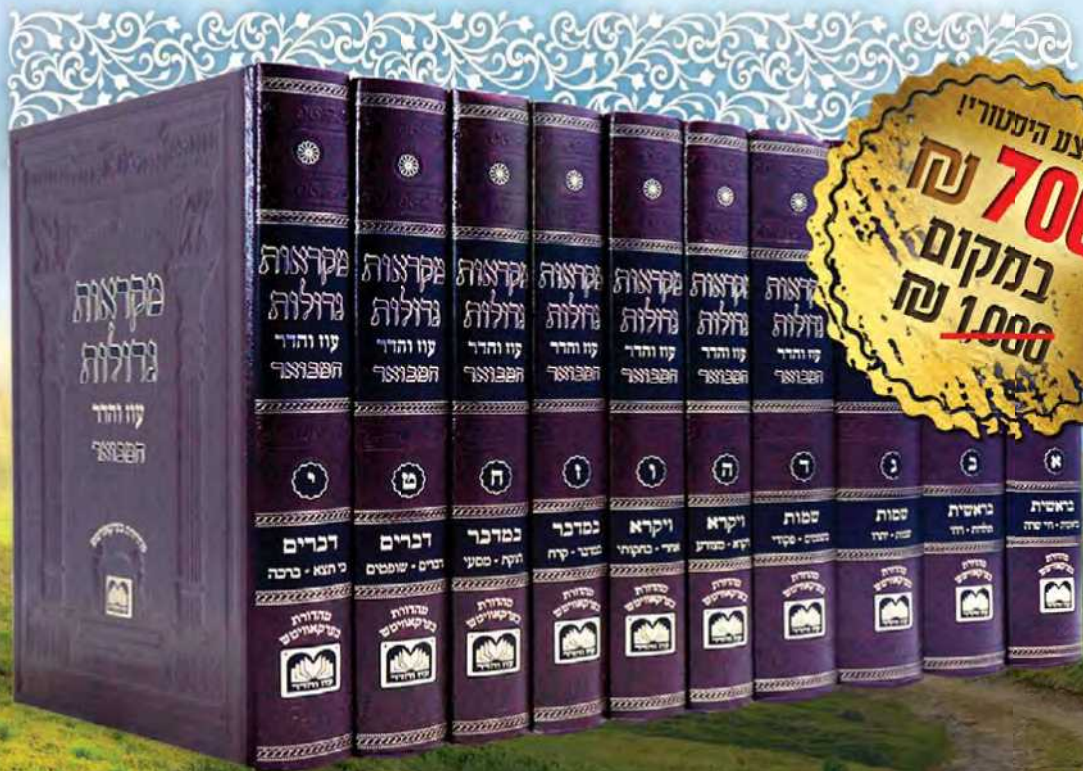
'אב לבנים יודיע אל אמתך', להנחיל את האמונה בה' לדורותיו אחריו, כמו אברהם אבינו שלימד

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
 © כל הזכויות שמורות
 אין להעתיק או לגיטל ללא אישור
 מפורש בכתב ממכון אור לישראלים
 עיצוב ועימוד: שוקי קנר

ניאור מלא מתיקות על הדף לכל מפרשי המקרא

מקראות גדולות חדשה המבואר 10 כרכים

התענייה

היים של הורה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

חדש! כרך שלישי בסדרה

מאחורי הקלעים של בית הדין

המביא לך מידע

הצצה מרתקת לדיוני היכל בית הדין בכל תחומי ההלכה הנוגעים לחייו של כל יהודי
 מכתלי בית הדין - ג' משולחנו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרניץ שליט"א
 ראש בית הוראה לדיוני ממונות "באר ישראל" ודיש מתיבתא "עוז וחדר"
 מבוא פלאי | מקבץ פסקי דיני ממונות אקטואליים | קונטרס דיני ממונות בתקופת הקורונה

אור דיני התורה לישרי לב

ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

ונזכה לראות בנין בית המקדש בתפארתו

מונינאור

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

אור חדש ירד על שולחן השבת

שולחן השבת עם אור החיים

מאמרים נפלאים של רבינו האור החיים
הקדוש בשפה מעבדת שווה לכל נפש

ארה"ב: 437-0054 (718)
אירופה: 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

אור הגאולה לישרי לב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66